

ISSN: 2459-4555

Lanterna

Glasnik Sveučilišta u Zadru ★ 2017. ★ God. 2. ★ Br. 3

BOSILJKA MUSTAČ, ODJEL ZA EKOLOGIJU, AGRONOMIJU I AKVAKULTURU

STR. 22

TONI BIELIĆ, POMORSKI ODJEL

Kupnjom novog simulatora otvaraju se nove mogućnosti

STR. 11

ANTONIJA MLIKOTA, ODJEL ZA POVIJEST UMJETNOSTI

Nakon rata iz Zadra je isplovilo 20 brodova s vrijednim stvarima kojima se izgubio svaki trag

STR. 6

Ujesen novi studij Održivo upravljanje vodenim ekosustavima

JOSIP LISAC, ODJEL ZA KROATISTIKU
Hrvatska nacija prije Deklaracije '67. i nakon nje, dvije posve različite nacije

STR. 27

FRANJO PEHAR, ODJEL ZA INFORMACIJSKE ZNANOSTI

Akadske godine '17./'18. uvodimo stručni studij Informacijske tehnologije

STR. 4

Donacija knjiga Austrijskoj knjižnici 'Dr. Alois Mock'

Austrijska knjižnica „Dr. Alois Mock“ u Zadru dobila je 720 knjiga koje je prikupila Austrijska akademija znanosti posredstvom Austrijskog sindikata javnih službi (GÖD). Knjige je uručio član austrijskog parlamenta Fritz Neugebauer, zadužen za međunarodne odnose pri Austrijskom sindikatu javnih službi.

U donaciji su zastupljeni austrijski autori koji su pisali o nacionalnoj povijesti, umjetnosti, kulturi, psihologiji i glazbi.

Na donaciji su zahvalile izv. prof. dr. sc. Ivanka Stričević, prorektorica za znanost i informacijsku infrastrukturu, izv. prof. dr. sc. Anita Pavić Pintarić, znanstvena voditeljica Austrijske knjižnice „Dr. Alois Mock“, i izv. prof. dr. sc. Goran Lovrić, pročelnik Odjela za germanistiku.

Međunarodni simpozij 'Misijsko i evangelizacijsko poslanje Crkve'

Krajem svibnja 2017. u Svečanoj dvorani Sveučilišta u Zadru, u organizaciji Teološko-katehetskog odjela, Fakulteta misiologije Papinskoga sveučilišta Urbaniana i Zadarske nadbiskupije održan je međunarodni znanstveni simpozij „Misijsko i evangelizacijsko poslanje Crkve u suvremenom multikulturalnom i multikonfesionalnom društvu“.

Skup je priređen u povodu 25. obljetnice teološko-katehetskog studija u Zadru.

Pozdravni govor u ime rektorice Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Dijane Vican održao je prof. dr. sc. Josip Faričić, prorektor za strategiju razvoja i izdavaštvo Sveučilišta, a skup je otvorio doc. dr. sc. Elvis Ražov, pročelnik Teološko-katehetskog odjela.

Na skupu su sudjelovali znanstvenici iz nekoliko zemalja, uključujući i nekoliko profesora s dvaju papinskih sveučilišta te znanstvenika i biskupa u Gani mons. dr. sc. Matthewa Kwasiya Gyamafija.

Dan Sveučilišta u

Sveučilište u Zadru obilježilo je 29. ožujka svoj dan, Dan Sveučilišta, a svečanost je otvorena koncertom studentskih glazbenih sastava u kapeli Sv. Dimitrija na kojemu su sudjelovali Akademski pjevački zbor Sveučilišta, kojim je dirigirao Tomislav Košta, studentska a cappella skupina A.K.A. Crescendo i zbor Odjela za nastavničke studije u Gospiću Degenija pod ravnanjem Tvrtka Sarića. Dan poslije održana je svečana misa u sveučilišnoj kapeli Sv. Dimitrija koju je predvodio zadarski nadbiskup mons. dr. sc. Želimir Puljić.

Isti dan održana je Svečana sjednica na kojoj su pozdravne govore održali zadarski nadbiskup mons. Želimir Puljić, osobni izaslanik Vlade RH ministar znanosti i obrazovanja Pavo Barišić, zadarski župan Stipe Zrilić, gradonačelnik Zadra Božidar Kalmeta, rektor Sveučilišta u Splitu i predsjednik rektorskog zbora RH Šimun Anđelinović, izaslanik predsjednika Sabora Marko Vučetić te rektorica Sveučilišta u Zadru Dijana Vican, koja je tom prigodom na svečanoj sjednici uručila godišnje nagrade.

Hrvatska dopunska škola u Salzburgu - 20 godina postojanja

Akademski zbor Sveučilišta u Zadru, uz pratnju predstavnika Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja i bivšeg rektora Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Damira Magaša, gostovao je u Hrvatskoj dopunskoj školi u Salzburgu s kojom Sveučilište ima uspješnu dugogodišnju suradnju. Tom je prilikom Školi uručena i donacija knjiga, među kojima i nekoliko vrijednih izdanja Sveučilišta u Zadru.

Hrvatska dopunska škola u Salzburgu djeluje već 20 godina. Osnovana je s ciljem učenja hrvatskoga jezika, kulture i povijesti za djecu koja su podrijetlom Hrvati. Nastava se izvodi u prostorijama Hrvatske katoličke župe u Salzburgu svake subote od 10 do 12 sati. U Austriji, u redovitom školskom sustavu još uvijek je

takozvani BKS (bosanski, hrvatski i srpski jezik zajedno), tako da hrvatska djeca nemaju mogućnost učenja samo hrvatskog jezika. Na kraju školske godine učenici dobivaju učeničke knjižice koje su ovjerene u Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Austriji, tako da su priznate i u Hrvatskoj. Škola djeluje u sklopu udruge Hrvatski centar Salzburg uz potporu Hrvatske katoličke župe. Cilj škole je stjecanje znanja iz hrvatskog jezika, kulture, zemljopisa, kao i novije hrvatske povijesti. Nastavu izvodi troje nastavnika: Kata Jelušić, Ivica Vincetić i Mirjana Kukavica. Oni rade volonterski, s tim da njihov rad potpomažu Hrvatski centar i roditelji. Udžbenike nabavljaju u Hrvatskoj i biraju sadržaje odgovarajuće za uzrast i znanje djece. Učenici su podijeljeni u tri grupe, ovisno o

razredu koji pohađaju, ali i o brojnosti djece u pojedinim razredima. Svaki nastavnik tijekom školske godine radi u sve tri grupe, tako da na kraju imaju potpunu sliku o znanju i napretku svakog učenika.

Hrvatska dopunska škola ne bi bila tako dugo uspješna bez izvrsne suradnje s roditeljima koji učiteljima pružaju potporu u svim aktivnostima. Nastava pohađa stotinjak učenika od prvog do osmog razreda. Djeca u školu dolaze s različitim predznanjem hrvatskoga jezika, ovisno o tome komunicira li se u obitelji više na hrvatskom ili na njemačkom jeziku. Osim što djeca u školi uče jezik, sudjeluju i na nedjeljnim čitanjima na misi, a mnogi imaju talent za glumu i recitiranje, tako da izvode igrokaze i programe u povodu blagdana.

Zadru, nagrade rektorice

Za poseban doprinos suradnji sa Sveučilištem u Zadru nagradu su dobili Dina Bušić, ravnateljica Koncertnog ureda Zadar, i dr. sc. Ante Gverić, ravnatelj Državnog arhiva u Zadru. Za razvoj sporta na Sveučilištu i postignute rezultate na državnom prvenstvu nagrađene su ženske ekipe Studentskoga športskog košarkaškog kluba, Studentskoga športskog stolnoteniskog kluba. Sveučilišna a cappella grupa A.K.A. Crescendo dobila je nagradu za kulturnu promidžbu Sveučilišta, a grupa studenata Odjela za geografiju za izvrsnost u ino-

viranju visokoškolske nastave primjenom GIS-a u području geografije. Pojedinačne nagrade (diplomski studij) dobili su studenti: Fran Domazetović, Jelena Čale, Ivona Brekalo, Mario Marasović, Ante Grković, Dora Kvarantan, Ivana Bašica, Ksenija Lazinica, Marta Džaja i Viktorija Capek, te (prediplomski studij) Ivana Bilandžija i Pa-ula Pedić.

Godišnjom nagradom rektorice zaslužnim djelatnicima nagrađeni su doc. dr. sc. Irena Burić (Odjel za psihologiju), izv. prof. dr. sc. Marijana Matek Sarić (Odjel za

zdravstvene studije), izv. prof. dr. sc. Toni Bielić (Pomorski odjel), Tvrtko Sarić, viši predavač (Odjel za nastavničke studije), doc. dr. sc. Božena Krce Miočić (Odjel za turizam i komunikacijske znanosti), zatim nenastavno osoblje - Maja Kolega, prof. (Ured za međunarodnu suradnju) i Dijana Čičin Šain, mag. oec. (unutarnja revizorica).

U glazbenome programu nastupio je ansambl Antiphonus, koji je izveo skladbe iz 14. stoljeća, iz vremena osnivanja prvog sveučilišta u Zadru.

Predstavnici hrvatske manjine u Crnoj Gori posjetili Sveučilište u Zadru

Sredinom svibnja Sveučilište u Zadru posjetili su predstavnici hrvatske manjine u Crnoj Gori, Marija Vučinović, ministrica bez portfelja u Vladi Crne Gore, i Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore.

Goste su primili prorektorica za studije i studente Sveučilišta, izv. prof. dr. sc. Nedjeljka

Balić-Nižić i prorektor za međuinstitucijsku suradnju i transfer tehnologija izv. prof. dr. sc. Slaven Zjalić. Gosti su upoznali prorektore Sveučilišta sa svojim aktivnostima koje provode u Crnoj Gori, a s ciljem poticanja istraživanja i aktivnijeg djelovanja na očuvanju kulturne baštine Hrvata, s osobitim naglaskom na prostor Boke kotorske. Razgovaralo se o povećanju mogućnosti znanstvene i kulturne suradnje Zadra i bokokotorskih gradova kako bi se zajednički pridonijelo afirmaciji hrvatske kulturne baštine na području Crne Gore. Istaknuta je bogata povijest Hrvata i njihov višestoljetni doprinos kulturnoj baštini Boke kotorske kao i važnost podrške matične države u oču-

vanju opstojnosti hrvatskog naroda u Crnoj Gori. Svi sudionici sastanka složili su se je suradnja na međunarodnim znanstvenim i istraživačkim projektima način na koji se zajednički i konkretno može pridonijeti adekvatnoj valorizaciji utjecaja Hrvata na kulturnu baštinu Boke kotorske i cjelokupnog područja Crne Gore.

vanju opstojnosti hrvatskog naroda u Crnoj Gori. Svi sudionici sastanka složili su se je suradnja na međunarodnim znanstvenim i istraživačkim projektima način na koji se zajednički i konkretno može pridonijeti adekvatnoj valorizaciji utjecaja Hrvata na kulturnu baštinu Boke kotorske i cjelokupnog područja Crne Gore.

DOC. DR. SC. **FRANJO PEHAR**, ODJEL ZA INFORMACIJSKE ZNANOSTI, VODITELJ I POKRETAČ NOVOG STUDIJSKOG PROGRAMA INFORMACIJSKE TEHNOLOGIJE (IT)

Studij IT-a ispunit će zapostavljenu akademsku i tržišnu nišu

U konačnici, zato samo se i odlučili za stručni, a ne sveučilišni studij, koji studentima pruža primjerenu razinu znanja i vještina koje omogućuju obavljanje stručnih zanimanja i osposobljava ih za neposredno uključivanje u tržište rada

Od akademske godine 2017./2018. Sveučilište u Zadru pokreće novi zajednički izvanredni jednopredmetni preddiplomski stručni studij pod nazivom Informacijske tehnologije (IT). Studijski program pripremale su i izradile lokalne snage potpomognute priznatim stručnjacima s Tehničkog veleučilišta u Zagrebu (TVZ) i iz zadrarskih IT tvrtki. Svaki novi studijski program dobra je vijest, a u ovom slučaju posebno veseli činjenica da se na Sveučilištu u Zadru pokreće novi studij u vrlo zahtjevnom, atraktivnom i traženom STEM području (Science, Technology, Engineering and Mathematics). Navedena vijest zahtijevala je dodatna pojašnjenja koja smo zatražili od jednog od voditelja i pokretača studijskoga programa sa Sveučilišta u Zadru.

Doc. dr. sc. Franjo Pehar s Odjela za informacijske znanosti, zajedno s doc. dr. sc. Ljiljanom Zekanović-Korona, dr. sc. Antom Panjkotom i doc. dr. sc. Dinom Županovićem, pratio je razvoj programa od ideje do konačne realizacije.

Zašto studij informacijskih tehnologija na Sveučilištu zasnovanom na tradiciji društveno-humanističkih studija?

Studij informacijskih tehnologija na Sveučilištu u Zadru nije „repa bez korijena“, o čemu zorno svjedoči broj nastavnika s matične institucije uključen u njegovu pripremu i izvedbu. Na brojnim odjelima godinama se izvode studijski programi koji zapošljavaju kritičnu masu znanstvenika i nastavnika čija su područja znanstvenog i nastavnog interesa usko povezana s različitim IKT temama i problemima.

U pripremi elaborata o zajedničkom jednopredmetnom preddiplomskom stručnom studij Informacijske tehnologije sudjele su kolege s Odjela za ekonomiju, Odjela za informacijske znanosti, Odjela za pomorstvo i Odjela za turizam i komunikacijske znanosti, kojima ovim putem zahvaljujem na volonterskom i vrlo predanom radu na “zajedničkoj stvari”, a na korist cijeloga Sveučilišta, lokalne i regionalne zajednice. U pripremi programa slijedili smo interes studenata s kojima smo godinama u kontaktu i koji su višekratno i vrlo uporno iskazivali potrebu za jačanjem

obrazovanja u području informacijskih sustava i tehnologija. Osluškiivali smo mišljenja i stavove predstavnika uspješnih lokalnih i regionalnih tvrtki iz IT područja s kojima smo u kasnijoj fazi izrade elaborata o studijskom programu održali više intenzivnih konzultacija i tematskih sastanaka, a pritom valja istaknuti da je Uprava Sveučilišta, na čelu s rektoricom Dijanom Vican, svesrdno podržala našu inicijativu.

Jeste li slijedili preporuke povezivanja IT studija s tržištem rada?

U pripremljenoj fazi slijedili smo preporuke mnogih strateških dokumenata koji ističu potrebu

povezivanja akademskog sektora s tržištem rada. Tržište rada iskazuje potrebu za stručnjacima čije kompetencije jamče sposobnost primjene informacijskih tehnologija u različitim okruženjima (javni i privatni sektor, različite organizacijske strukture i sl.) i u skladu s različitim i višestrukim korisničkim potrebama. Stoga se novim studijskim programom namjerava ispuniti do sada zapostavljena akademska i tržišna niša. U konačnici, zato samo se i odlučili za stručni, a ne sveučilišni studij, koji studentima pruža primjerenu razinu znanja i vještina koje omogućuju obavljanje

stručnih zanimanja i osposobljavanja ih za neposredno uključivanje u tržište rada.

Tko je partner Sveučilištu u izradi i izvedbi studijskoga programa informacijskih tehnologija?

U poslovnom i obrazovnom sektoru partneri se biraju pomno i planski. Sveučilište u Zadru odabralo je Tehničko veleučilište u Zagrebu (TVZ) za partnera u pripremi i izvedbi studija zbog činjenice da je riječ o ustanovi s dugogodišnjom tradicijom i iskustvom obrazovanja i osposobljavanja mladih ljudi u području tehničkih djelatnosti. Nastavnički i suradnički kadar s TVZ-a posjeduje dokazana stručna i teorijska znanja. Riječ je o priznatim stručnjacima iz raznih gospodarskih grana koji nastavu oplemenjuju primjerima dobre prakse. Nadalje, privukao nas je raznolik i inventivan način izvođenja nastavnih programa na TVZ-u koji uključuju terensku nastavu i obveznu stručnu praksu, a dokazali su se u inovativnom korištenju različitih strategija učenja i poučavanja temeljenih na primjeni informacijskih i komunikacijskih tehnologija u nastavi. Iskreno se nadamo da će se taj „brak“ održati i da ćemo zajedničkim snagama osposobiti buduće stručnjake čije će fleksibilne sposobnosti biti od koristi pri rješavanju brojnih problema digitalne današnjice.

Očekujete li da će studij informacijskih tehnologija pobuditi velik interes potencijalnih studenata?

Brojni studijski programi u nas i u svijetu posljednjih su se desetljeća odlučili jače povezati sa studijima informacijskih tehnologija i računalstva s ciljem opstanka i zadržavanja visokog stupnja zainteresiranosti studenata. Općepoznat je primjer uspješnoga „braka“ računalstva i lingvistike koji su odavno proslavili zlatni pir kao svojevrsnu krunu svoje plodonosne bračne zajednice. Natural Language Processing (NLP) kao jedno od brojne djece „računalne lingvistike“ otvorio je neslućene mogućnosti u domeni obrade prirodnoga jezika i primjene spoznaja u brojnim područjima, od sustava za pretraži-

Doc. dr. sc. Franjo Pehar, dr. sc. Ante Panjkota, doc. dr. sc. Dino Županović, doc. dr. sc. Ljiljana Zekanović Korona

vanje (tražilica) do medijske industrije...

Studij informacijskih tehnologija u Zadru zasigurno će privući brojne zainteresirane studente koji nastoje održati korak s posljednjim trendovima i promjenama u širokom i stalno promjenjivom području informacijskih tehnologija. Uvjeren sam da im područje informacijskih tehnologija omogućuje pretvaranje osobnih interesa u obećavajuću karijeru.

Koja zanimanja će studij informacijske tehnologije omogućiti budućim studentima na Sveučilištu u Zadru?

Studij će im omogućiti da ostvare karijeru u vrlo atraktivnim, egzotičnim i donedavno nepoznatim zanimanjima, primjerice, arhitekt računalnih mreža,

U pripremi elaborata o zajedničkom jednopredmetnom preddiplomskom stručnom studij Informacijske tehnologije sudjelovale su kolege s Odjela za ekonomiju, Odjela za informacijske znanosti, Odjela za pomorstvo i Odjela za turizam i komunikacijske znanosti

računalni programeri, analitičar računalnih sustava, administrator baza podataka, analitičar informacijske sigurnosti, informacijski arhitekt, dizajner korisničkog iskustva (UX), programer mrežnih sjedišta i mnogim drugim. Gotovo svaka tvrtka ili ustanova danas treba tim (kompetentnih) stručnjaka zaduženih za stalno funkcioniranje i razvoj postojećih na računalu zasnovanih sustava i rješenja. Studij informacijskih tehnologija pripre-

ma studente za ulazak u gotovo svaku industrijsku granu, od financijskih i bankarskih usluga, industriju zabave, državne i javne uprave, bolnica i zdravstva, proizvodnje, prodaje i dr.

Ovdje valja istaknuti i činjenicu da globalna ekonomska kriza te stagnacija u većini sektora, nije pogodila IT. Dok brojke nezaposlenih na burzama, na žalost, rastu, IT industrija bilježi sjajne rezultate, stalni porast i vapi za kompetentnom radnom snagom. Brojne globalne i nacionalne analize i izvješća upozoravaju na deficit broja visoko obrazovanih u širem STEM području, a to se posebno odnosi na rastuće potrebe za različitim profilima IT stručnjaka. Ovom inicijativom Sveučilište u Zadru i Tehničko veleučilište u Zagrebu pokazuju da prate nacionalne i globalne trendove i svojim aktivnostima pridonose boljitku na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini.

Nekoliko puta i u različitim kontekstima spomenuli ste riječ kompetencije. Koja će očekivana znanja i vještine posjedovati vaši budući studenti nakon završetka studija?

Od naših završenih studenata očekujemo globalnu kompetitivnost i sposobnost prepoznavanja i tumačenja aktualnih pitanja struke, ali i društva u cjelini. Aktivno služenje stranim jezicima u govoru i pismu, ovdje prije svega mislim na engleski jezik, danas je *conditio sine qua non* u stručnim i poslovnim IT krugovima. Sveučilište u Zadru u hrvatskim je okvirima prepoznatljivo po izvr-

Franjo Pehar docent je na Odjelu za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru gdje je nositelj više predmeta na preddiplomskoj, diplomskoj i poslijediplomskoj razini. Od 2016. godine obnaša funkciju pročelnika Odjela za informacijske znanosti. Područja njegova znanstvenog i stručnog interesa su povijest i teorija informacijskih znanosti, znanstvena komunikacija, bibliometrija, sustavi za pretraživanje i dohvat informacija, elektroničko nakladništvo, dizajniranje korisničkog iskustva (UX) i vrednovanje upotrebljivosti. Član je programskih i organizacijskih odbora više domaćih i međunarodnih znanstvenih konferencija. Znanstvene radove predstavljao je na brojnim znanstvenim konferencijama, a objavio je 10-ak radova u znanstvenim časopisima i monografijama. Bio je suradnik na projektu Digitalna knjižnica hrvatske baštine tiskane do 1800.: izvedbene pretpostavke od 2007. do 2013. godine te voditelj ili koordinator istraživačkih timova u sklopu dvaju međunarodnih projekata: ATLAS (Applied Technology for Language-Aided CMS) i ILO (Information Literacy Online). Od 2008. aktivni je član uredništva časopisa "Libellarium: časopis za povijest pisane riječi, knjige i baštinskih ustanova". Jedan je od pokretača novog zajedničkog jednopredmetnog preddiplomskog stručnog studija Informacijske tehnologije na Sveučilištu u Zadru.

Sveučilište u Zadru odabralo je Tehničko veleučilište u Zagrebu (TVZ) za partnera u pripremi i izvedbi studija zbog činjenice da je riječ o ustanovi s dugogodišnjom tradicijom i iskustvom obrazovanja i osposobljavanja mladih ljudi u području tehničkih djelatnosti. Nastavnički i suradnički kadar s TVZ-a posjeduje dokazana stručna i teorijska znanja

DOC. DR. SC. **ANTONIJA MLIKOTA**, KOAUTORICA IZLOŽBE 'ZADAR: POSLIJERATNA URBANISTIČKO-ARHITEKTONSKA OBNOVA 1944. -1958.'

Nakon rata iz Zadra je isplovilo 20 brodova s vrijednim stvarima kojima se izgubio svaki trag

Dugo sam u Zadru i zaljubljena sam u ovaj grad. Zaista ga volim, kaže doc. dr. sc. Antonija Mlikota, koautorica izložbe „Zadar: Poslijeratna urbanističko-arhitektonska obnova 1944. – 1958.“, koja je nastala u koautorstvu s mr. sc. Dubravkom Kisić, ravnateljicom Hrvatskog muzeja arhitekture HAZU, rođenom Zadrankom. Izložba je postavljena u Kneževoj palači, a priređena u suradnji Narodnog muzeja Zadar, Galerije umjetnina (NMZ), Hrvatskog muzeja arhitekture (HMA-HAZU), Državnog arhiva u Zadru (DAZD) i Odjela za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru. Prije Zadra, izložba je u malo manjem obimu bila postavljena i u Hrvatskom muzeju arhitekture HAZU u Zagrebu.

Antonija Mlikota već je za po-

trebe svoga doktorata iz 2013. „Obnova i izgradnja povijesne jezgre Zadra nakon razaranja u Drugom svjetskom ratu“ istražila događaje vezane uz rušenje i obnovu Zadra. Disertaciju je obranila na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu, a na Sveučilištu u Zadru predaje na Odjelu za povijest umjetnosti, uglavnom kolegije vezane za povijest arhitekture, umjetnosti 19., 20. i 21. stoljeća te jedina u Hrvatskoj drži kolegije iz područja istraživanja podrijetla umjetnina, odnosno transfera umjetnina za vrijeme nacističke vlasti, tj. Drugoga svjetskog rata, i njihovom kasnijom sudbinom.

Otkud toliko zanimanje za Zadar, obnovu i izgradnju gradske jezgre?

Na istraživanje te teme potaknuo me prof. dr. sc. Vinko Sr-

hoj, a uz pomoć komentora prof. dr. sc. Pavuše Vežića počela sam samo istraživanje. U toj prvoj etapi istraživanja upravo su njegovi savjeti i usmjeravanje na pojedine autore i arhivske izvore bili od neprocjenjive važnosti za tijek istraživanja. Osim toga, moj osobni motiv bio je istražiti jedno važno razdoblje u povijesti Zadra, ali i valorizirati samu obnovu povijesne jezgre kao važnu temu u povijesti umjetnosti, urbanizma i arhitekture u Hrvatskoj. Istraživanje sam provela u više od dvadeset različitih arhiva, muzeja i institucija. To je rezultiralo digitalnom bazom podataka od oko četrdeset tisuća dokumenta (koje sam sama fotografirala), uz brojne dokumente koje sam smjela samo kopirati ili dobiti na uvid pa je taj broj u konačnici i veći. Također, u taj broj nisu uključene fotografije

koje sam pregledala, a koje su bile ključne, osobito u utvrđivanju stanja građevina u prvim godinama nakon rata. Paralelno s provođenjem arhivskih istraživanja, obilazila sam teren i fotografirala građevine te bilježila zatečeno stanje. Naš Odjel za povijest umjetnosti ove godine slavi 60 godina studija povijesti umjetnosti u Zadru. Profesori s našeg Odjela istražili su gotovo sve segmente povijesti Zadra pa sam osjećala golemu odgovornost spram mojih prethodnika što me je zapalo istražiti obnovu i izgradnju Zadra na kon razaranja u Drugom svjetskom ratu.

Nakon kapitulacije Italije, u grad ulaze Nijemci. Kako je došlo do bombardiranja Zadra?

Samo bombardiranje nije u fokusu mojega interesa, no nakon kapitulacije Italije, u grad ulaze Nijemci koji su ga 1943. isprazni-

li, a ulaze u grad zatvorili su bodljikavom žicom. Saveznici su najčešće ciljali brodove vezane u luci i uz most, električnu centralu te poštu koja je bila u blizini mula na Novoj rivi, pa je na potezu između tih ciljeva stradao dobar dio stambenih zgrada. Kraj rata povijesna jezgra dočekala je u ruševinama, neke od ondašnjih procjena šteta navode da je 80 posto gradskog tkiva uništeno ili oštećeno. Postotak potpuno urušenih kuća kretao se, prema nešto kasnijim procjenama, od 45 do 60 posto U rujnu 1945. godine Slobodna Dalmacija donosi precizne podatke o broju srušenih i oštećenih kuća u povijesnoj jezgri Zadra. Prema ondašnjoj procjeni, 480 zgrada potpuno je srušeno (32 %), 100 zgrada trebalo je zbog oštećenja srušiti (7 %), 270 zgrada bilo je opožareno (18 %), 340 zgrada teško je ošteće-

no (23 %), a lakše oštećenih zgrada bilo je 310 (20 %). Godinu poslije u izvještaju koji se odnosi na prve dvije poratne godine pod naslovom Pregled obnove Zadra od oslobođenja do danas navode se slični podaci. Prema tom izvještaju, do kraja 1946. godine osposobljena su ukupno 324 stana, od toga je 146 trebalo sanaciju i popravke, a 178 stanova bilo je odmah useljivo. Prema navedenim podacima, u povijesnoj je jezgri bilo oko 1500 građevina, od kojih je 580 bilo srušeno ili ih je trebalo odmah srušiti, a teže je bilo oštećeno 340 građevina, dakle, lakše oštećenih, opožarenih i useljivih zgrada bilo je oko 580. Velik broj zgrada zbog bombardiranja bio je opožaren s oštećenim ili urušenim krovstima i međukatnim konstrukcijama. Kako se nije pristupilo njihovoj hitnoj sanaciji, kuće

su bile izložene utjecaju obilnih kiša koje su padale cijelu zimu, što je još više ubrzalo njihovo daljnje propadanje. U najvećem postotku danas su u povijesnoj jezgri Zadra zapravo novogradnje. Mnogo je civila poginulo u bombardiranju, no nikad se nije saznalo koliko, mnogo ih je bilo i ranjeno, brojni ranjenici su dovoženi i liječeni u današnjoj zgradi Sveučilišta na rivi gdje je bila bolnica, a laboratoriji i operacijske sale bili su smješteni u podrumima. Mislim da bi civilnim žrtvama Drugog svjetskog rata, bez obzira na njihovu nacionalnu i vjersku pripadnost, trebalo podići neku vrstu memorije, spomen-ploču... jer među stradalima je bilo i mnogo djece.

Povlačenjem Nijemaca, u grad dolaze britanski vojnici i Jugoslavenska armija. Status grada nije bio riješen?

Jugoslavenska vojska ušla je u Zadar, ali, kako je službeno pripadao Italiji, u Zadar su nakon rata došli Britanci pa su oni upravljali zadarskom lukom šest mjeseci. Bili su smješteni u zgradi današnje zadarske županije. Napravili su neku vrstu pomičnih morskih vrata koja su se svaku večer zatvarala, dakle, kontrolirali su uplovljavanje i isplavlivanje iz luke, a cijelo vrijeme tu je bila i krstarica Columbo vezana ispred hotela na Staroj rivi. Britanci su imali dopuštenje kretati se po povijesnoj jezgri Zadra i koristiti vojnu bazu Zemunik. Čak se na jednom od filmova, koji se prikazuju na izložbi, vidi zajednička britanska i jugoslavenska straža u Zemunik, taj film snimio je britanski poručnik, na filmu se mogu vidjeti saveznički vojni džipovi kako se voze kroz ruševine te vojnici kako šetaju po gradu. Zanimljivost iz tog doba je da je prva nogometna utakmica odigrana nakon rata bila upravo između britanske i jugoslavenske vojske. Zadar je do 1947., do potpisivanja Mirovnih ugovora, pravno gledano, bio talijanski teritorij.

Što se događa kad Jugoslavenska armija ulazi u grad?

Kada JA ulazi u Zadar, grad je praktički napušten. Neki podaci navode da je bilo oko 200 stanovnika koji su ostali u povijesnoj jezgri Zadra.

Neki građani koji su pobjegli živjeli su u kućama koje su imali u okolici, u Arbanasima, po otocima i u Diklu, a neki su napravili neku vrstu skloništa, zemunice, u okolici i u njima živjeli. Novosnovani stambeni ured poziva odbjegli građane Zadra da se vrate. Iz straha se nisu vraćali, nisu vjerovali da su bombardiranje prestala. Zadar je bio najrazrušeniji grad u Jugoslaviji, nazivali su ga jugoslavenskim Dresdenom. Većina je kuća zbog stradanja i odseljavanja stanovništva ostala bez vlasnika, samim time bile su prepuštene devastacijama i pljač-

Zadar je mnogo bolje izgledao nakon rata nego deset godina poslije jer su se rušenja postojećih zgrada događala svaki dan

kanjima u posljednjim mjesecima rata i nakon ulaska vojske i novodoseljenih stanovnika u grad.

Ipak, u grad dolaze novi ljudi?

Iza vojske išao je golem zbjeg ljudi koji su ostali bez kuća tijekom rata ili koji se jednostavno sele iz raznih razloga. Oni se useljavaju u grad. Nije bilo gradske uprave, nije bilo čvrste strukture upravljanja gradom. Prijeratnu upravu činili su talijanski činovnici koji su otišli, poginuli, nestali, umrli. Zadar je oslobođen, ali je bio prepušten sebi. Nepune četiri godine nakon završetka ratnih djelovanja Miroslav Krleža će tijekom posjeta Zadru vizure njegovih ulica nazvati pompejskim, dvije godine poslije istu asocijaciju imat će i začuđeni turisti koji će pitati Zadrane: „Kako možete živjeti u tom gradu razore-

nom poput Pompeja? To pitanje naj slikovitije opisuje stanje u Zadru u godinama neposredno nakon Drugog svjetskog rata. Zbog pravnih pitanja s Italijom, Zadar nakon rata nije dobio status novooslobođenog područja (samim time je i pomoć u obnovi izostala). Još više začuđuje da je takvo stanje trajalo punih deset godina jer je tek 1954. godine odlukom Savezne vlade Zadar proglašen novooslobođenim područjem. Takav status imao je do 1959. godine, kada je odlukom Saveznog izvršnog vijeća Jugoslavije područje bivšeg Kotara Zadar, s još trinaest kotara Jugoslavije, proglašen privredno nerazvijenim područjem. To je zapravo bilo dobro za Zadar jer su počela pristizati potrebna sredstva za razvoj iz republičkih i saveznih tijela.

Nakon oslobođenja vlada kaos, nema koordinacije upravljanja gradom?

Nema hijerarhije niti koordinacije na terenu. Na primjer, Jugoslavenska armija poslala bi vojsku da uzme građu za most na Karinčici, a vojnici bi došli u grad i s krova zgrade prijeratnog kazališta Verdi izvadili krovnu konstrukciju. Bilo im je lakše vaditi građu iz cijelih zgrada nego iz ruševina, a zgrade na rubnim dijelovima povijesne jezgre, u blizini očisćenih prometnica, bile su pogodnije za vađenje građe jer im se moglo lakše pristupiti. Tako je počela propadati zgrada kazališta za koju je većina ljudi poslije mislila da je stradala u bombardiranju. Na fotografijama Ante Roce iz 1945. točno se vidi da je krov kazališta Verdi imao samo manja oštećenja. Čak je i Mladen Koritnik, koji je bio zadužen za kulturu u Zadru nakon 2. svjetskog rata, u svom izvještaju napisao da su bili šokirani kad su vidjeli da su izvadene grede s krovšta kazališta Verdi jer je kazalište bilo uvršteno na popis zgrada koje treba sačuvati i obnoviti. Njegova devastacija trajala je do 1957. kada su ga uništili minama zato što se te godine otvarao Prvi ribarski sajam u obližnjoj zgradi Velikog arsenala. Kako je to bila prva poslijeratna međunarodna manifestacija u Zadru, nisu htjeli da stranci koji dolaze u grad gledaju te ruševine pa su minirali kazalište.

Vladalo je mišljenje da je kazalište Verdi stradalo u bombardiranju?

Na nekoliko sačuvanih fotografija kazališta iz pedesetih godina vidi se u prednjem planu žena s pregačom i maramom na glavi kako se naginje iz gornje lože prema parteru, a iza nje dva muškarca kako čupaju građu iz zidova kazališta. Najčešće, kad bi se prikazivao Zadar nakon Drugog svjetskog rata, to su bile snimke iz 50-ih godina kada je mnogo toga već bilo porušeno. Upravo zbog te

nekoordinacije na terenu se događalo da je cijele kuće gradska vlast rušila minama bez konzultacija s konzervatorima. Ili bi vojska upala i jednostavno povadila željeznu konstrukciju ili grede, ono što im je bilo potrebno za gradnju mostova ili privremenih prijelaza. Dio su, naravno, devastirali i novopridošli stanovnici, ali i ljudi iz okolnih mjesta i s otoka koji su po povijesnoj jezgri vadili građu, ali i odnosili sve i svašta bez ikakva nadzora i bez sankcija.

Uslijedile su i pljačke, pojedinačne i organizirane?

U prvim mjesecima bilo je dosta pljački i devastacije povijesne jezgre. Stoga je uprava, koju su činile vojna i civilna vlast, odlučila da će povijesnu jezgru pokušati zaštititi pa su je podijelili u zone. Dio grada mogla je koristiti britanska vojska, dio je bio pod vojnim patrolama, a dijelom stare rive mogli su se kretati i građani.

Vlasti u tom prvom razdoblju rade neku vrstu sabirnoga centra i pokušavaju iz porušenih kuća i palača spasiti što se spasiti može. Prikuplja se namještaj, slike, umjetnine, porculan, pokućstvo, pribor za jelo. Sve je to doneseno u sabirni centar. Profesor Antun Travirka je, prema svjedočenjima ondašnjih ljudi, napisao da je neposredno nakon rata iz Zadra isplovilo prema Šibeniku dvadeset brodova s vrijednim stvarima, namještajem i drugim uporabnim predmetima kako bi se uredili uredi Vlade. Poslije su ti predmeti premješteni u Split pa je manje-više sve odvezeno prema Zagrebu gdje im se gubi svaki trag.

Je li što ostalo u Zadru?

Neki komadi namještaja ostali su u Zadru za potrebe Narodnoga kazališta. Taj je namještaj služio kao kulisa pri izvođenju predstava, a danas se čuva u Narodnom muzeju.

Ne može se utvrditi kojim je obiteljima pripadao?

Ne možemo to točno utvrditi

jer nikakva evidencija nije vođena, niti iz kojih je plaća što uzeto, niti kojoj je obitelji taj namještaj pripadao. Kako se prijeratni stanovnici koji su uglavnom pobjegli u Italiju, nisu vraćali u Jugoslaviju zbog straha od odmazde, nije bilo svjedoka koji su mogli reći čije je što. Stoga danas nemamo provenijenciju niti je možemo utvrditi za mnoge od tih predmeta. Kako se bez nadzora uzimalo stvari iz kuća, a prijeratnih vlasnika nije bilo, poslije se nije moglo utvrditi njihovo podrijetlo. Uporabni predmeti, često velike vrijednosti, koji su i ostali u Zadru, jednostavno su dijeljeni uz reverse, koji su ostali sačuvani u dokumentaciji iz toga doba. Mogli ste, ako ste političar, bolje pozicioniran stručnjak ili vojno lice, doći u općinu i na revers dobiti namještaj, samo bi se navelo u opisu, primjerice, šest stolica i stol, ali ne i materijal ili stilsko razdoblje, ništa. Ništa od toga nije poslije vraćeno, nego bi se to jednostavno prisvojilo, tako su opremali kuće.

Ni o temi namjernog rušenja i devastacije kuća u povijesnoj jezgri nije se mnogo govorilo?

O toj temi nije se mnogo govorilo jer se nije ni mnogo znalo. Kada bi se prikazivao porušeni Zadar, obično bi se prikazivale snimke fotografija iz 50-ih godina prošloga stoljeća i ljudi su mislili da je to Zadar nakon bombardiranja. Ali, Zadar je zapravo mnogo bolje izgledao nakon rata nego deset godina poslije jer su se rušenja postojećih zgrada događala svaki dan. Deset godina nakon završetka rata kuće u povijesnoj jezgri su se i dalje rušile i minirale, iako su mnogi već u to vrijeme utvrdili da je to negativna praksa i da se dobar dio kuća ipak trebao i mogao obnoviti. Tekst „Što će nam ostati od Zadra“ arheologa Šime Batovića, ondašnjeg mladog kustosa u Arheološkom muzeju u Zadru, objavljenog u Glasu Zadra, zorno svjedoči o situaciji u Zadru i očaju jednog stručnjaka koji ne može zaustaviti uništavanje vrijednih nalaza po gradu. On se u tekstu, među ostalim, pita: „Nije li danas 1954.? Davno je već završio rat, a Zadar se ruši i dalje.“ Isto tako, tada vrlo suvremene zgrade, tek nekoliko godina stare, posve opremljene, iako su preži-

vjele bombardiranja, stradavale su pljačkanjem i devastacijom, što se navodi u brojnim izvještajima. Na primjer, kuća Armamenta na uglu Trga Petra Zoranića stradala je od poslijeratne pljačke, iako nije bila oštećena u bombardiranju.

Tko ih je rušio i zašto?

Razaranje zadarske povijesne jezgre evidentno nije završilo ratnim djelovanjima nego se nastavilo kroz miniranja barem sljedećih deset godina ili, kako je to Grgo Gamulin istaknuo, „jer je ruka bez osjetljivosti i bez osjećaja porušila ostatke što su ih bombe sačuvale“. Ljudi su često jednostavno sami devastirali kuće u kojima su živjeli. U to je vrijeme bila parola „novi higijenski stan“, što znači stan s kupaonicom i sanitarijama. Razmišljali su da će prije doći na red za higijenski stan, odnosno da će im se zgrada prije obnoviti ako nemaju kakav-takav krov nad glavom. Godinama nakon rata u Zadru je postojala javna kupaonica gdje su se ljudi odlazili tuširati jer nisu kod kuće imali kupaonicu. Zbog toga, ali i zbog neznanja, često su sami devastirali stanove kako bi prije dobili novi stan. Bruno Milić, koji je poslije radio regulaciju u Zadru, upozoravao je da zbog devastacije zgrada koja se svakodnevno događa nitko ne snosi odgovornost. Naravno, najveći dio ruši se miniranjem, tj. službenim odlukama koje je donosila gradska vlast.

Smatran je, osim toga, i neprija-

Što će nam ostati od Zadra

Na taj nemar i rušenje kuća upozoravao je i naš profesor Ivo Petricioli, konzervator Grga Oštrić i Ksenija Radulić, gradonačelnik Zadra Ante Maštrović, arheolog Šime Batović, Bruno Milić. Oni svi govore o uništavanju imovine koju su ljudi dobili na korištenje, a za što nitko ne odgovara.

teljskim gradom?

Etiketa "talijanskoga" grada, odsejano prijeratno urbano stanovništvo, doseljavanje velikog broja stanovnika s otoka i ruralnih područja, kao i ondašnja politička situacija i društveno uređenje, nisu išli u prilog brzoi i efikasnoj obnovi i izgradnji povijesne jezgre Zadra. Vladimir Nazor dolazi u Zadar poslije rata, 27. ožujka 1945., bio je prvi visokopozicionirani političar koji posjećuje Zadar pa su ga dočekali kao zvijezdu. Okupilo se 3000 ljudi s transparentima koji su mu klicali i skandirali. Okupljenom mnoštvu je održao govor s balkona općinske zgrade. U tom govoru Nazor je onako pjesnički, vjerojatno nesmotreno, rekao kako to kamenje neprijateljske kule treba pomesti i baciti u more zaborava. Poslije novi stanovnici, ali i političari Zadra rado koriste tu retoriku upravo kao razlog za gradnju novog, ljepšeg i socijalističkog Zadra, kako se često pisalo u to vrijeme.

No, Krleža je postupio sasvim drukčije. I riječju i djelom zadužio je Zadar i, na neki način, spasio grad?

Krleža će promijeniti tu situaciju, iako neće zaustaviti svakodnevna rušenja. Kad 1947. dolazi u Zadar, šokiran je situacijom u gradu. Dvije godine prije gradska se loža urušila zbog toga što nitko nije očistio krov od ostataka od bombardiranja. Sveti Lovre je na trgu, ispred općine, služio kao javni WC, a u nekim je dijelovima do krova bio zatrpan smećem. Krleža je jednostavno prozvao gradsku vlast zbog nemara prema spomenicima i gradskoj jezgri.

Časne sestre Benediktinskog samostana Sv. Marije i kolekcija zlata i srebra bili su tada smješteni u zgradi biskupije jer je samostan bio u ruševinama. Pokazali su mu zlato i srebro Zadra i on je bio fasciniran. Odlučio je nešto napravi-

ti. Najprije je organizirao izložbu „Zlato i srebro Zadra“ u Zagrebu 1951., a napisao je i predgovor za katalog izložbe. Sačuvan je rukopis njegova predgovora u NSK u Zagrebu u kojemu Krleža ističe slavensku i hrvatsku pripadnost Zadra. To povezuje s hrvatskim kraljevima, sa zlatom i srebrom, s relikvijarima. Htio je afirmirati Zadar kao hrvatski i slavenski grad jer ga se tada često poima kao talijanski grad. U Zadru je prije rata, naime, bilo mnogo doseljenih Talijana koji su izgurali Hrvate. Ljudi iz okolnih mjesta, koji su živjeli izvan grada, bili su frustrirani. Morali su imati posebne propusnice kako bi svakodnevno prelazili granicu. Prolazili su torture. Jednostavno, stanovnici iz okolice dvadeset godina nakon raspada Austro-Ugarske nisu se mogli kretati svim ulicama grada, stoga često Zadar poimaju kao strani ili talijanski grad. No, Zadar je preko Krleže kod političke i intelektualne elite afirmiran kao hrvatski grad. Skrenuo je pozornost Akademiji, a samim time i Titu.

Tito tek 1951. prvi put dolazi u Zadar?

Tito je vjerojatno na nagovor Krleže došao u Zadar. U svom go-

voru Tito je na kraju, zahvaljujući Zadranima što rade na obnovi grada, rekao: „Do sada niste dobili neke naročite pomoći od Vlade, ali sada ćemo vam pomoći.“ Ta se rečenica poslije ne ponavlja jer je politički nesmotreno izrečena. Porušeni Zadar, što je čudno iz današnje perspektive, do 1954. nije proglašen novooslobođenim područjem, što znači da nije dobio nikakva sredstva niti je imao veći broj stručnjaka koji bi radili na terenu. Kao da je stavljen sa strane i čekalo se što će se pravno dogoditi s tim teritorijem.

Osim na podizanje svijesti o hrvatstvu Zadra, Krleža je vrlo važan i u poslijeratnoj obnovi grada?

Nakon što je organizirao izložbu, Krleža odlučuje obnoviti samostan i crkvu Sv. Marije za Institut JAZU. Kada su napravili projekt i počeli raditi, zaključili su da ne mogu parcijalno rješavati problem obnove, u smislu da je ostatak gradske jezgre i dalje devastiran i da se ne zna kako će se obnavljati. Onda je Krleža, koji je bio poznat, moćan, politički utjecajan, potpredsjednik JAZU, angažirao sve raspoložive snage te je odlučeno da će se raspisati natječaj za regulaciju povijesne jezgre za cijeli grad. Međutim, od regulacije cijeloga grada odustalo se jer Zadar nije mogao platiti onoliko stručnjaka koliko ih je bilo potrebno. Ipak, raspisan je veliki opći natječaj za regulaciju povijesne jezgre. To je bio prvi takav veliki natječaj u tadašnjoj Jugoslaviji. Nakon priprema 1952., natječaj se raspisuje 1953. Za taj natječaj angažirani su brojni stručnjaci: povjesničari, arheolozi, konzervatori, urbanisti i arhitekti, a organizirali su ga Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti i Narodni odbor grada Zadra. U knjižici natječaja od 70-ak stranica sve je objašnjeno: povijesni razvoj, geološki, geografski, ekonomija, potencijalni razvoj, sve što je bilo potrebno da bi se uopće razumio položaj Zadra iz svih sfera. Isto tako, napravljeno je 13 podloga koje objašnjavaju povijesni razvoj i sve urbanističke i arhitektonske datosti. Na raspisani natječaj pristiglo je 14 radova. Dva su odbijena kao nepotpuna i nedovoljno razrađena, a žiri je

zaključio da natječaj nema ukupnog pobjednika jer, prema njihovoj ocjeni, nitko u cijelosti nije odgovorio na propozicije natječaja. Dodijeljene su tri jednakovrijedne nagrade i predložili su tri rada za otkup, ostali su dobili materijalna obeštećenja za uloženi rad i materijalna sredstva. Autori radova najviše su zakazali u konzervatorskim smjernicama u smislu zaštite povijesnoga središta.

Ipak su tri rada nagrađena?

Povjerenstvo je odlučilo da će dodijeliti tri jednakovrijedne nagrade trojici autora. Bruno Milić bio je jedan od nagrađenih. Poslije je upravo on dobio zadatak napraviti konačnu regulaciju povijesne jezgre Zadra, s tim da je dobio naputak da uzme u obzir sve smjernice koje su istaknute kao pozitivne, ali da uzme u obzir i negativne stvari iz svih ocijenjenih radova. Bruno Milić izradio je 1955. idejnu regulaciju Zadra i ta je regulacija bila izlagana diljem Europe. Milića je pohvalila i struka i javnost, a planovi njegove regulacije izlagani su u Milanu, Parizu, Rimu i Moskvi, ali...

U Zadru ipak njegovu regulaciju ne žele prihvatiti?

Milićev plan, iako hvaljen nikada nije službeno usvojen te su ga gradske vlasti u Zadru odbacile 1958. godine. Prema njegovoj regulaciji, raspisuje se natječaj za pojedine gradske blokove. Ti dijelovi se, dakle, grade prema Milićevoj regulaciji, što traje do 1958. Stoga je izložba kronološki određena godinom 1944., tj. godinom oslobođenja Zadra, te 1958., godinom kada je službeno odbijen regulacijski plan povijesne jezgre Zadra Bruna Milića.

Tadašnje novine pisale su o tome da će se još jednom izlagati plan Milićeve regulacije prije nego što konačno bude usvojen?

U veljači 1958. godine, gradske novine Glas Zadra pisale su kako se priprema izložba regulacijskog plana Bruna Milića prije njegova konačnog usvajanja. U svibnju te iste godine u Zadru je održan prošireni sastanak Savjeta za urbanizam i građevinarstvo pri Narodnom odboru općine Zadar. Na taj sastanak bili su pozvani sveučilišni profesor iz Sarajeva Juraj Neidhardt, sveučilišni

Tko je arhitekt Bruno Milić

Rođen je u Rijeci 1917., a diplomirao arhitekturu u Zagrebu 1942. Bio je na poslijediplomskom na Sorbonnei 1957. i 1958. Radio je na fakultetu u Zagrebu, stalno se usavršavao i predavao u inozemstvu - Italiji, Francuskoj, Kanadi. Kao arhitekt, urbanist i projektant radio je na mnogim projektima u Jugoslaviji. Umro je u Zagrebu 2009. godine.

Jugoslavenska armija poslala je vojsku da uzme grede za most na Karinčici, vojnici su došli u grad i s krova zgrade kazališta izvadili krovnu konstrukciju. Tako je počela propadati zgrada kazališta za koju se poslije često mislilo da je stradala u bombardiranju

profesor iz Beograda Nikola Dobrović i arhitekt Riko Marasović iz Zagreba kako bi, kao eminentni stručnjaci, izrazili svoje mišljenje o regulacijskom planu povijesne jezgre Zadra prije njegova konačnog usvajanja. Na sastanak nije bio pozvan i sam autor regulacijskog plana Bruno Milić. Uz pojašnjenja svojih stavova, koje su za novine iznijeli Nikola Dobrović i Riko Marasović, predloženo je da se daljnji rad na obnovi povijesne jezgre Zadra nastavi uz pomoć „izvjesnog broja eminentnih stručnih ljudi“. Zaključeno je da će se početkom srpnja te iste godine okupiti stručnjaci (projektanti, arhitekti, konzultanti, predstavnici vlasti) i investitori kako bi postavili smjernice za izgradnju, prije svega centralnog dijela povijesne jezgre, jer su naglasili da regulacijski plan Bruna Milića nije dovoljno kvalitetno riješio. Istaknuto je da plan Bruna Milića, iako u osnovi dobar i primjenjiv, nije na najvišoj urbanističkoj razini koja bi omogućila stvaranje Zadra budućnosti u obliku „savršenog gradskog organizma“ te da plan nema sugestivnu snagu koja bi okupila arhitekta i potaknula ih da stvaraju grad, a ne pojedinačne građevine. Taj sastanak odredio je daljnju sudbinu izgradnje centra povijesne jezgre Zadra i sudbinu regulacijskog plana Bruna Milića. Bruno Milić naglasio je da je za provedbu regulacijskog plana potrebno koordinirano djelovanje svih čimbenika koji sudjeluju u njegovoj realizaciji, a da plan bez podrške većine građana ostaje „samo lijepa želja nekolicine, nekoliko crteža i mrtvo slovo“. Samo četiri godine nakon završetka velikog natječaja za obnovu Zadra koji je raspisan na inicijativu JAZU i nakon malo više od dvije godine od završetka konačnog regulacijskog plana povijesne jezgre Zadra prema rješenju Bruna Milića, Gradsko poglavarstvo odlučilo je raspisati novi natječaj. Za prostor oko povijesnih spomenika i dio obale ispod njih raspisan je urbanistički, a za dio regulacije Široke ulice arhitektonski pozivni natječaj.

Što je u Zadru sagrađeno prema Milićevoj regulaciji?

U suradnji s Brunom Milićem, napravljeni su blokovi Sv. Krševan, blok Rašica ispod Sv. Marije, dio Vitićeva projekta pored Sv. Stošije. U to vrijeme u Europi uopće nema razvijene prakse zaštite povijesnih cjelina kao cjelina, nego se štite pojedinačne građevine. U to doba Bruno

Prva regulacija Zadra

Tadašnje jugoslavenske vlasti u godinama nakon rata počele su raditi na prvom urbanističkom planu. Te je 1945./'46. godine - nastala prva poslijeratna regulatorna osnova Zadra autora Milovana Kovačevića, Božidara Rašice i Zdenka Stričića. Taj je plan zagovarao gradnju Zadra modernističkom arhitekturom koja bi u samom centru poštivala antički raster ulica. Cijela bi riva bila sagrađena s koso postavljenim terasasto sagrađenim zgradama, kako bi svi imali dovoljno sunca, zraka i životnog prostora. Prema tom planu, sagrađena je samo „kamena kuća“ na Novoj rivi, koja je zapravo dvojna zgrada ispred koje je trebala biti sagrađena velika kavana s terasom, ali taj dio projekta nije izveden. Ta se regulacija odbacuje 1948. kao neprimjerena za povijesnu jezgru Zadra.

Milić izdvaja tri načina u pristupu u obnovi povijesnih središta. Prvi pristup temeljio se na upotrebi historijskih stilova i kreiranju monumentalnih okvira za sačuvane historijske spomenike, što je, prema ocjeni žirija, ali i samog Bruna Milića, bilo neprihvatljivo za Zadar. Drugi pristup zastupao je posve modernističko i suvremeno oblikovanje povijesne jezgre, poput regulacijskog plana Zadra iz 1946. godine i nekih natječajnih radova iz 1953. godine, koji se bazirao na izgradnji novih slobodnostojećih građevina okruženih zelenilom, uz uklanjanje starih nehygijskih dijelova grada. Treći pristup zagovarao je kreiranje neke vrste grada-muzeja gdje bi se konzervirali i sačuvali svi postojeći spomenici, koji bi se od eventualnih novogradnji odijelili širokim pojasevima zelenila i parkova koji bi ih međusobno povezali.

Niti jedna od navedenih metoda, sama po sebi, nije bila primjenjiva na Zadar. Tek nakon provedene urbanističke analize došlo se do rezultata o načinu, opsegu i sadržaju rekonstrukcije povijesne jezgre koja je ponovno trebala zaživjeti kao društveni i kulturni centar cijelog gradskog područja. Ono što je bilo dobro u propozicijama natječaja, a što se zadržalo i poslije, je inzistiranje na tome da se zadrži antička osnova gradskog rastera, da to bude okosnica buduće obnove i izgradnje u povijesnoj jezgri Zadra. Dakle, smatrali su da je povijesno središte vrlo krhko i da ima svoj koordinantni sustav, kako ga Milić naziva, te tako treba koncipirati nove zgrade i nove blokove.

I Bruno Milić je, poput Vas, bio opsjednut Zadrom?

Da, on je također bio zaljubljen u Zadar. Mnogo je vremena provodio u gradu u razgovoru sa stanovnicima. Primjerice, za potrebe gradnje koncertne

dvorane, koja je bila planirana ispod današnje zgrade suda, nekoliko je mjeseci prije, kako su pisale novine, organizirao javne rasprave s građanima o tome je li to dobar položaj za koncertnu dvoranu, hoće li buka smetati, je li dobar položaj ljetnog kina... U svojim istraživanjima i razgovorima s malobrojnim preostalim stanovnicima Zadra trudio se zabilježiti, ali i na neki način vratiti, ako je bilo moguće, memoriju mjesta. One dvije uzdužne crte u opločanju Kalelarge zapravo su obris prijeratne, to je Bruno Milić ostavio kao memoriju mjesta građanima Zadra. Većina ljudi to ne zna, ali su to otprilike omjeri prijeratne i današnje Široke ulice. Bruno Milić često piše o devastaciji pa spominje jednu gotičko-renesansnu palaču koja je bila cijela i u kojoj Zadranici žive. Godinu dana poslije, kad je stanare pitao zašto na palači nema prozora i zašto krov propada, oni su mu rekli da su oni to napravili kako bi što prije dobili nove stanove. Na takvo stanje i opći nemar spram imovine - koju su uglavnom novopridošli stanovnici dobili na korištenje posve nesvjesni činjenice da ona, iako stara, zapravo ima milijunsku vrijednost, a za što nitko ne snosi posljedice - više je puta upozoravao.

Godine 1958. vlasti konačno odbacuju Milićevu regulaciju. Što se tada događa?

Poslije Milićeve regulacije za Zadar dugo nema urbanističkoga plana. Godine 1959. raspisan je novi natječaj, koji je druga priča, a prema tom natječaju sagrađena je današnja Kalelarga. U konačnici, iako se obnovu povijesne jezgre Zadra često percipira kao djelo Bruna Milića, ona to zapravo nije. U znatno većem omjeru na obnovu Zadra utjecali su arhitekti iz Projektnog poduzeća Donat i pojedini

arhitekti iz Zagreba. Zadarski način koji je definirao raspisivanje natječaja 1953. godine, koji je nastao radom velikog broja stručnjaka (arhitekta, urbanista, konzervatora, povjesničara, povjesničara umjetnosti, arheologa) uz podršku Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, dobar je primjer rješavanja kompleksnog pitanja obnove ratom razorenih povijesnih središta. Obnova koja respektira povijesni raspored ulica, sačuvane spomenike kulture, gabarite ulica i trgova, ali koja, isto tako, zagovara gradnju novom arhitekturom koja će svojim gabarima i oblikovanjem respektirati sačuvane spomenike i omjere unutar povijesne jezgre, bio je dobar i jedinstven primjer u pristupu obnovi povijesnih središta u to vrijeme. Nova arhitektura trebala je biti oblikovana suvremenim arhitektonskim jezikom, bez potrebe za historicizmima ili oponašanjem graditeljskih tehnika sačuvanih spomenika i arhitekture. Kada bi danas zasjedala komisija za ocjenu natječaja iz 1953. godine, na osnovu kritika i pohvala koje su uputili u ocjeni pojedinačnih natječajnih radova, može se analizom izvedenih urbanističkih zahvata, konzervatorskih radova, sagrađenih blokova i zgrada, a temeljem analize i ocjene od strane žirija pristiglih četrnaest radova, zaključiti da do danas provedena obnova povijesne jezgre Zadra ne bi imala sasvim pozitivnu ocjenu.

Generalni urbanistički plan u Zadru je kasno donesen.

Tek 1972. u Zadru se usvaja prvi GUP. Zato drugi kvartovi nisu napravljeni urbanistički ispravno. Radilo se parcijalno pa danas imamo mnogo teškoća u prometu i infrastrukturi, ali i korištenju pojedinih dijelova grada.

Na kraju, danas se po Vladimiru Nazoru u Zadru zove veliki park Forte, a Krleža u povijesnoj jezgri uopće nema ulicu?

Krleža je mnogo napravio za ovaj grad. Otvorio je Institut HAZU iz kojeg je najprije nastao Filozofski fakultet, a onda i naše sveučilište. Sve je to njegova zasluga, a taj čovjek nema ulicu u povijesnoj jezgri Zadra. Bivši rektor Ante Uglešić dao je postaviti njegovu bistu ispred zgrade Sveučilišta i to je jedini spomen na toga, za Zadar iznimno važnog čovjeka. Krleža je za Zadar zaista napravio mnogo i mislim da je vrijeme da mu se kao zajednica na pravi način odužimo. (I. Radoš)

PROF. MAURIZIO FERMEGLIA, REKTOR SVEUČILIŠTA U TRSTU

Povijest nas uči da inovacije uvijek dolaze iz periferije, iz malih zajednica

Sredinom ožujka Sveučilište u Zadru posjetio je prof. Maurizio Fermeiglia, rektor Sveučilišta u Trstu. Dočekali su ga rektori- ca Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Dijana Vican sa suradnicima, prof. dr. sc. Nedjeljkom Balić-Nižić, prorektoricom za studije i studente, izv. prof. dr. sc. Ivan- kom Stričević, prorektoricom za znanost i informacijsku infra- strukturu, i izv. prof. dr. sc. Sla- venom Zjalićem, prorektorom za međuinstitucijsku suradnju i transfer tehnologija. U sklopu posjeta prof. dr. sc. Maurizio Fer- meiglia u svečanoj dvorani Sveu- čilišta u Zadru održao je preda- vanje pod naslovom „The role of University as a catalyst for scien- ce, technology and society“. Prof.

Na političkoj razini nema svijesti o važnosti uloge znanosti i visokog obrazovanja za razvoj društva. To je posebice zabrinjavajuće jer bi moglo uzrokovati negativne posljedice na zaposlenost

Fermeiglia u svom je predavanju, među ostalim, govorio i o izazovi- ma koje tehnologija i zahtjevi tržišta rada postavljaju pred aka- demsku zajednicu.

Poštovani profesore Fermeiglia, 17. ožujka posjetili ste Zadar, kakvi su Vaši prvi dojmovi o gradu i ljudima?

Izvrсни. Prošlo proljeće bio sam u Zadru na susretu UNIADR-

ON-a, mreže sveučilišta Jadransko- jonske makroregije, i ovo- godišnji posjet samo je potvrdio moje prve dojmove o Zadru kao otvorenom gradu, otvorenom inovacijama i internacionalizaci- ji. Nadasve me se dojmila otvo- renost, obrazovanost i stručnost kolega koje sam susreo na Sveu- čilištu u Zadru.

Tema Vašega predavanja na Sve-

učilištu u Zadru bili su izazovi koje tržište i tehnološke inovacije po- stavljaju pred visokoškolske usta- nove. Jesu li sveučilišta, s obzirom na ograničene ekonomske izvore, u stanju pratiti promjene i spremno odgovoriti na izazove?

Problem nedostatnih eko- nomskih investiranja u visoko obrazovanje i znanost globalni je problem. Čak i zemlje koje su

ulagale mnogo u znanost predviđaju smanjivanje financiranja znanosti. Primjerice, gospodin Trump najavio je smanjenje budžeta za visoko obrazovanje i znanost za 20 % u sljedećoj godini, a i druge zemlje spremne su slijediti njegov primjer. Dokle god se sredstva uložena u znanost i visoko obrazovanje smatraju troškom a ne investicijom, problem se neće moći riješiti. U Italiji se razvoj znanosti oslanja na dobru volju znanstvenog i znanstveno-nastavnog osoblja, ali to dugoročno nije održivo. Dakle, odgovor bi bio: radimo najbolje što možemo, ali nemamo dovoljnu podršku jer na političkoj razini nema svijesti o važnosti uloge znanosti i visokog obrazovanja za razvoj društva. To je posebice zabrinjavajuće jer bi moglo uzrokovati negativne posljedice na zaposlenost.

Svjedoci smo stalnog porasta zahtjeva za boljim povezivanjem sveučilišta i tržišta rada. U svom ste predavanju naglasili brzinu kojom se mijenjaju, ne samo tržište rada, nego i potrebne kompetencije. Sveučilišta bi se trebala brzo prilagođavati tehnološkom razvoju i posljedičnim promjenama tržišta rada. Kako se najbolje može udovoljiti tim zahtjevima i, iznad svega, je li uopće poželjno usko povezivanje studijskih programa i zahtjeva tržišta rada?

U pravu ste, trenutačno je najveći problem pomanjkanje vremena. Oduvijek je bila potrebna prilagodba obrazovanja tržištu rada (dovoljno je sjetiti se raznih industrijskih revolucija, ali i razvoja znanosti i tehnologije i njihova odraza na obrazovanje), ali u današnje vrijeme brzina razvoja izuzetno se povećala i ne ostavlja sveučilištima dovoljno vremena da prilagode ponudu obrazovnih programa novonastalim potrebama društva. To zahtijeva veća ulaganja u obrazovanje jer smo prinuđeni istodobno održavati "tradicionalne" studijske programe zajedno s "inovativnim", kako

bismo mogli odgovoriti današnjim potrebama tržišta rada, ali i pripremiti se za one buduće (za 5-10 godina) koje će se bitno razlikovati od današnjih.

Kako vidite budućnost društvenih i humanističkih znanosti? Kako povezati, na primjer, tržište rada i studij klasične filologije, filozofije ili antropologije?

Budućnost je interdisciplinarna i multidisciplinarna. Nezamislivo je da bi se samo jedna znanstvena disciplina mogla suočiti i riješiti velike globalne probleme: potrebna je suradnja svih znanstvenih disciplina. U rješavanju četiri najveća globalna problema (pomanjkanje vode, hrane, energije i zagađenost planeta), društvene i humanističke znanosti imaju čak važniju ulogu od prirodnih, tehničkih ili biotehničkih znanosti. Čak i Europa u svojim okvirnim programima ističe važnost utjecaja znanosti i visokog obrazovanja na društvo. U budućnosti će se humanistička misao zajedno s kompetencijama u tehničkim i prirodnim znanostima suočavati s društvenim izazovima u svrhu rješavanja konkretnih problema. Smatram da je potrebno razvijati ideju suradnje među svima.

Interdisciplinarnost, kako ste rekli, postaje obvezna, bilo u znanstvenom istraživanju, bilo u kreaciji ponude novih studijskih programa. Koji bi u tom smislu mogao biti doprinos humanističkih i društvenih znanosti i kakva bi trebala biti njihova suradnja s ostalim znanstvenim disciplinama?

Interdisciplinarnost je budućnost, ne samo u znanosti, nego i u ponudi studijskih programa. Da bi se postigao taj cilj, potrebna su ekonomska ulaganja i spremnost nastavnika da preispituju svoju ulogu i osuvremenjuju sadržaje i metode nastave.

Brze promjene i prilagodbe traže velika ekonomska ulaganja. Pretpostavlja se da su velika sveučilišta u povoljnijem položaju, odnosno da se lakše financiraju i prikupljaju

sredstva. Kako se mala sveučilišta mogu nositi s tim problemom?

Potrebno je napraviti promišljen odabir, koncentrirati se na teme od posebnog interesa za lokalnu zajednicu i rješavati problem za problemom, polazeći možda od onih područja u kojima je dato sveučilište najjače. Ne mislim da su velika sveučilišta u bitnoj prednosti, s obzirom na to da za prilagođavanje zahtijevaju mnogo veća ulaganja i, među ostalim, mogu se pokazati "konzervativnijima" od malih i srednjih sveučilišta jer potrebna promjena mentaliteta zahvaća veći broj nastavnika i znanstvenika. S druge strane, povijest nas uči da inovacije uvijek dolaze iz periferije i iz malih zajednica. Zelim vjerovati da je tako i u ovom području.

U svom izlaganju, opisujući ulogu sveučilišta, koristite izraz "prijenos znanja", a ne "prijenos tehnologija". Možete li bolje pojasniti taj pojam?

Naravno. Nije riječ samo o prijenosu tehnologija, bez razmišljanja o posljedicama koje te tehnologije mogu imati na društvo. Sveučilišta provode prijenos tehnologija prateći ga razmišljanjima iz svih znanstvenih disciplina i stvarajući tako znanje. Znači, zadatak je društvu uspješno prenijeti rješenja stvarnih problema koja istodobno sadrže i tehnološki dio i elemente kulture, tradicije, ekonomije, humanističkih znanosti, sociologije...

Bolonjski proces promijenio je europska sveučilišta i ne samo njih. Prema iskustvima Sveučilišta u Trstu, koje su prednosti, a što bi trebalo poboljšati i promijeniti u tom procesu?

Prednost Bolonjskog procesa nesumnjivo je u tome što je ujedinio europski obrazovni sustav i uvelike omogućio mobilnost studenata. Oni sada mogu provesti dio studija na stranim sveučilištima. Kao i svi procesi ujedinjavanja, zahtijevao je kompromise i svi su morali promijeniti svoje navike (što je, smatram, pozitivno). Postoji još dvojbi u nekim područjima gdje sustav 3+2 nije dao željeni ishod, ni u zaposljivosti u smislu mogućnosti pronalazanja posla nakon završetka trogodišnjeg ciklusa, niti u kompetencijama završenih prvostupnika. No, to su slučajevi koji će se vremenom sami riješiti. Naravno da je nakon gotovo dvadeset godina poželjna revizija procesa na temelju dosadašnjih iskustava.

Mogućnost korištenja interneta

u nastavi jedna je od velikih prednosti današnjice, ali krije u sebi i brojne "zamke". Koja bi trebala biti obilježja efikasnog i visoko kvalitetnog programa poučavanja na daljinu?

Poučavanje na daljinu ozbiljan je problem koji treba rješavati ozbiljno i s odgovarajućim resursima. Samo postavljanje na mrežne stranice predavanja snimljena u predavaonicama nije rješenje problema jer su nastavne metode u predavaonici i na daljinu vrlo različite. Poučavanje na daljinu podrazumijeva potpuno restrukturiranje kolegija podjelom na module, potpunom reorganizacijom nastavnog materijala i postavljanjem provjera stečenoga znanja na kraju svake tematske cjeline. Osim toga, nastavnik i mentor trebaju biti dostupni on-line tijekom cijelog trajanja kolegija, a provjere znanja na mreži moraju se redovito provoditi. Dakle, pristup je potpuno različit od tradicionalnih predavanja u predavaonicama. Imam osobno iskustvo u poučavanju na daljinu i mogu vam reći da je to veliki napor koji zahtijeva i velik utrošak vremena te da, posljedično, sve skupa iziskuje velika ekonomska ulaganja. Stvarni problem tog načina poučavanja je ekonomska isplativost, povrat uloženi sredstva moguće je samo uz velik broj upisanih studenata, što je vrlo teško ostvarivo u lokalnim zajednicama.

Kako i u kojim područjima vidite mogućnost suradnje između Sveučilišta u Trstu i Sveučilišta u Zadru? Jeste li tijekom razgovora s rektoricom Sveučilišta u Zadru prof. dr. sc. Dijanom Vican i prorektorima utvrdili područja moguće konkretne suradnje?

Sveučilište u Trstu pokriva praktički sva znanstveno-nastavna područja pa nema prepreka suradnji u područjima prioritarnim za oba partnera. Naravno, prioriteti se mogu mijenjati tijekom vremena i sukladno tome razvijati i nove suradnje. Trenutačno smo usredotočeni na prioritete koje nam diktira Strategija EU za jadransku i jonsku makroregiju (EUSAIR). Oba sveučilišta vrlo su aktivna i imaju važnu ulogu u UNIADRION-u pa su područja suradnje vezana uz tematiku mora i okoliša, a da time ne umanjujemo suradnju u području humanističkih i društvenih znanosti. (ir)

Problem nedostatnih ekonomskih investiranja u visoko obrazovanje i znanost globalni je problem. Čak i zemlje koje su ulagale mnogo u znanost predviđaju smanjivanje financiranja znanosti

MOBILNOST I MEĐUNARODNA SURADNJA NA ODJELU ZA EKONOMIJU

Strateški cilj Odjela - razvoj studija na hrvatskom i engleskom jeziku

Piše Josipa Perkov,
mag. math., viši predavač

Međunarodna suradnja Odjela za ekonomiju definirana je obrazovnom misijom Odjela, u kojoj se kao jedan od strateških ciljeva Odjela definira razvoj studija na hrvatskom i engleskom jeziku, na preddiplomskoj i diplomskoj razini studija menadžmenta, s ciljem realizacije uvjeta za međunarodnu mobilnost studenata i istraživača kao elementa nastavne i znanstvene izvrsnosti. Međunarodna suradnja u području znanstveno-istraživačkog rada definirana je istraživačkom misijom, u kojoj se kao jedan od strateških ciljeva ističe poticanje suradnje s nacionalnim i međunarodnim javnim i privatnim sudionicima.

Međunarodna suradnja u području znanstveno-istraživačkog rada definirana je istraživačkom misijom

Međunarodna suradnja ističe se i u viziji Odjela kojom je obuhvaćen i „razvoj preddiplomskih studijskih programa menadžmenta i poslovne informatike; diplomskog studija menadžmenta i interdisciplinarnog poslijediplomskog doktorskog studija na hrvatskom i engleskom jeziku”.

Ured za međunarodnu suradnju

Strategija međunarodne su-

radnje Odjela razgraničava aktivnosti međunarodne suradnje na one na razini Sveučilišta te aktivnosti na razini Odjela. Na razini Sveučilišta u Zadru organiziran je Ured za međunarodnu suradnju koji osigurava organizacijske i administrativne preduvjete za međunarodnu razmjenu studenata, nastavnika i administrativnog osoblja Sveučilišta. Odjel za ekonomiju, sa svoje strane, osigurava preduvjete za studij stranih studenata na

Odjelu. Sukladno viziji, u razdoblju od pet godina, strateški cilj u pogledu mobilnosti studenata na Odjelu za ekonomiju definira se kao deset posto studenata obuhvaćenih međunarodnom razmjenom, a strateški cilj u pogledu udjela stranih studenata na preddiplomskom i diplomskom studiju menadžmenta na engleskom jeziku, definiran je kao deset posto od ukupnog broja redovitih studenata Odjela.

Odjel za ekonomiju, u sklopu međunarodne suradnje, akademske i studentske mobilnosti, aktivno sudjeluje u projektima ERASMUS+ i CEEPUS te razmjeni nastavnika s inozemnim sveučilištima s kojima Sveučilište u Zadru ima zaključene ugovore o suradnji. Prema podacima iz svibnja 2017. godine, Sveuči-

liste u Zadru ima potpisana 334 Erasmus+ međuinstitucionalna ugovora s 215 sveučilišta / institucija. Odjel za ekonomiju trenutno ima potpisanih 30 Erasmus+ ugovora sa sveučilištima iz Italije, Mađarske, Njemačke, Poljske, Portugala, Rumunjske, Slovačke, Slovenije i Turske.

U međunarodnoj razmjeni nastavnika i administrativnog osoblja, na Odjelu za ekonomiju boravilo je do sada 7 kolega sa stranih sveučilišta.

Uzlazni trend

Kako je već istaknuto, međunarodna razmjena studenata na Odjelu za ekonomiju jedno je od ključnih strateških opredjeljenja Odjela. Do sada je na Odjelu za ekonomiju boravilo 130 stranih studenata, od kojih 40 i sada studira na Odjelu, a za koje je u ovoj akademskoj godini održano 12 predmeta na engleskom jeziku. Od ulaska Hrvatske u EU zamjetan je i trend povećanja broja dolazaka stranih studenata na Odjel za ekonomiju (u akad. god. 2013./2014. – 14, akad. god. 2014./2015. – 23, akad. god. 2015./2016. – 32 i akad. god. 2016./2017. – 40). Isto tako, Odjel vodi kompletnu skrb o stranim studentima, u suradnji s Uredom za međunarodnu suradnju Sveučilišta u Zadru, kako vezano uz njihove probleme i pitanja studiranja, tako i uz ostala pitanja i moguće probleme s kojima se eventualno susreću tijekom boravka na Odjelu za ekonomiju, odnosno u Zadru, što je posebno važno u prvim tjednima boravka stranih studenata. Strani studenti koji su do sada boravili na Odjelu za ekonomiju izražavaju zadovoljstvo boravkom i studiranjem na Odjelu, a posebno su zadovoljni kvalitetom i mentorskim načinom rada nastavnika Odjela.

Studentski dojmovi

**Donata Telišauskaitė, Litva
2015./2016.:**

„To je mjesto gdje sunce sja

Odjel ima 30 Erasmus+ ugovora sa sveučilištima iz Italije, Mađarske, Njemačke, Poljske, Portugala, Rumunjske, Slovačke, Slovenije i Turske

svaki dan i gdje možete vidjeti najbolji zalazak sunca na svijetu. Zaljubila sam se u sve ovdje. Volim klimu, prirodu, more i zalazak sunca.“

Sabine Grill, Austrija 2014./2015.:

„Na Sveučilištu u Zadru sve je dobro prošlo. Na svim je kolegijima bilo onako kako sam očekivala. Nije bilo komplikacija s priznavanjem ispita i kolegija. Također, imala sam dovoljno slobodnog vremena kako bih mogla putovati Hrvatskom, uživati u predivnim zadarskim zalascima sunca i, naravno, ispijanju kava!“

Studenti Odjela za ekonomiju skromno koriste mogućnosti koje im nude programi međunarodne suradnje. Do sad je 8 studenata koristilo program Erasmus+ i tom prilikom boravilo na Sveučilištu Otto-Friedrich u Bambergu (Njemačka), ISEG u Lisabonu (Portugal), Sveučilištu u Comibri (Portugal), Sveučilištu u Ljubljani (Slovenija) i Sveučilištu u Teramu (Italija) koje je Odjel za ekonomiju, neovisno o stipendiji programa Erasmus+, dodatno stipendirao.

**Ana Maria Matak,
na razmjeni u Italiji, 2015./2016.:**

„Ovdje je sjajno, tipičan mali talijanski grad, sve na dohvat ruke. Erasmusovi i ured i mentori su odlični, pomažu nam oko svega i stalno organiziraju neka druženja i izlete u okolne gradiće. U ovom semestru na razmjeni nas ima petnaestak, od toga dvije studentice iz Zadra, tako da je društvo izvrsno. Danas su tek počela predavanja iz odabranih predmeta i za sada se čine zanimljivima. Kad je riječ o smještaju, našla sam sobu kod jedne obitelji, tako da s njima učim jezik i običaje, a najviše talijanske recepte.“

Nagradna igra Best Erasmus+ video

Ured za međunarodnu suradnju organizirao je nagradnu igru Best Erasmus+ video i pozvao sve Erasmus+ studente koji su mobilnost ostvarili u ljetnom semestru 2015./2016. da se prijave i podijele video koji najbolje ilustrira njihovo iskustvo. Prvo mjesto osvojila je Marijana Lastavec s Odjela za ekonomiju koja je provela jedan semestar u Lisabonu, Portugal.

Video je dostupan na sljedećoj poveznici: <https://www.youtube.com/watch?v=uEpiJzyEJKw>.

U razdoblju od pet godina strateški cilj u pogledu mobilnosti studenata Odjela je deset posto studenata u međunarodnoj razmjeni, a strateški cilj u pogledu udjela stranih studenata na preddiplomskom i diplomskom studiju menadžmenta na engleskom jeziku je deset posto od ukupnog broja redovitih studenata Odjela

IZV. PROF. DR. SC. TONI BIELIĆ, CAPT., PROČELNIK POMORSKOG ODJELA

Pomorac mora znati razmišljati, ne može biti operater koji samo pritišće 'botune'

Dok je bio pomorac, kombinirao je rad na Pomorskom fakultetu u Splitu i plovidbu. Formiranjem Pomorskog odjela na Sveučilištu u Zadru prihvatio je izazov. „Iako mi je bilo ugodno raditi s kolegama u Splitu, prije šest godina ipak sam došao u Zadar i drago mi je zbog toga. Mogućnosti razvoja bile su velike i nekako sam shvatio to kao izazov. U relativno kratkom razdoblju mnogo smo postigli, pogotovo u smislu znanstvenog razvoja nastavnika, njihove afirmacije u struci te u nabavi opreme“, kaže Bielić koji je iznimno ponosan i zadovoljan što je njegov Odjel nabavio novi nautički i brodostrojarški simulator marke Transas. Simulator je nastavno sred-

stvo za buduće časnike palube i stroja te budućim nautičarima, brodostrojarima i polaznicima tečajeva osigurava kompetencije za rad u domaćim i međunarodnim institucijama. Simuliraju se realni uvjeti na zapovjedničkome mostu, kontrolnoj prostorijski tereta i strojarnici broda. Tako je, primjerice, moguće simulirati ukrcaj i iskrcaj tereta na tankerima za prijevoz nafte i ukapljenog

plina, traganje, spašavanje, uzbuđivanje, komunikaciju brodova s obalnim stanicama (GMDSS sustav) te interakciju s brodskom strojarnicom. „U tehničkom smislu sada imamo nautički i brodostrojarški simulator kojim je moguće ostvariti eksploataciju specifičnog broda u realnim uvjetima“, kaže Bielić.

Simulator je velika i važna investicija?

Uvijek ću zagovarati klasično obrazovanje pomoraca, ali u određenoj mjeri jer to je pitanje kulture, vještina i znanja

Uspjeli smo je realizirati zahvaljujući podršci Sveučilišta te zajedničkim nastojanjima svih nas s Odjela: prihode od posebnog programa, projekata... sve smo uložili u opremu koja je sada slična opremi ostalih pomorskih fakulteta u Rijeci, Splitu i Dubrovniku. Kao Odjel veoma smo ponosni jer smo uspjeli stati uz bok ostalim fakultetima, iako smo stari samo desetak godina. Prije desetak godina počeli smo praktički s nule te se usmjerili na STEM područje. Kupljen je još jedan dodatni softver pa je investicija zaokružena na tri milijuna kuna.

O kakvom je dodatnom softveru riječ?

Softver za simulaciju ukrcaja i iskrcaja broda koji realno poka-

zuje što se događa s brodom kad se ukrcava i iskrcava teret, primjerice, stabilnost broda i naprezanje konstrukcije.

Simulator omogućuje realne parametre?

Simulator pokriva 90 posto svih mogućih situacija. Ima performanse stvarnoga broda, sve realne parametre, brzinu, smjer vjetra... Dakle, njime možemo osigurati ne samo kretanje broda, nego i meteorološke uvjete, stanje mora itd. Možemo mijenjati i metacentarsku visinu i uvjete stabilnosti broda tako da vidimo kako se brod ponaša u određenim uvjetima. Taj instrumentarij, osim u naobrazbi, može poslužiti i u istraživanju, pa čak i u vještačenjima pomorskih nezgoda. Ujedno je i sredstvo kojim se možemo povezati u interdisciplinarnim istraživanjima i s nekim drugim odjelima na Sveučilištu.

Transasov simulator kakav mi imamo odobren je od certifikacijskih tijela i certificiran za ovu namjenu. Mi ćemo zatražiti od Det Norske Veritasa certifikat za upotrebu simulatora na razini jedan, što znači upravljačka razina obrazovanja pomoraca.

Kupnjom ovoga simulatora omogućen nam je kvalitetan preddiplomski studij jer kompetencije koje dobiva pomorac temelje se praktički na njegovoj naobrazbi i izobrazbi koja zahtijeva takav instrument.

Mogu li se simulirati i kvarovi?

Možemo kreirati razne vježbe i stavljati ljude u sve moguće situacije i navigacijske okolnosti koje se mogu dogoditi na brodu, izazvati kvarove na pojedinim sustavima te vidjeti kako ljudi reagiraju. Primjerice, možemo simulirati situaciju u kojoj pogon ili neki navigacijski uređaj u jednom trenutku zakažu te vidjeti kako se ljudi ponašaju jer je 65 do 95 posto svih nesreća na brodu uvjetovano ljudskom pogreškom. Kontejnerski brodovi danas plove brzinom i do 25 čvorova, gotovo 50 km na sat, što je brzina glisera. Zamislite, na primjer, masu od 150 tisuća tona koja ide 50 km na sat. S takvim brodom morate unaprijed planirati svaki manevar. Ako ste nešto pogrešno napravili, ovisno o okolnostima, samo možete gledati što će se u konačnici dogoditi. Posebno treba naglasiti i brodove visokog rizika zbog specifičnog tereta, LNG brodove i tankere havarijom kojih može doći do nesagledivih posljedica,

Suraduje li Pomorski odjel sa srednjom Pomorskom školom u Zadru?

Dio investicija uložili smo u proširenje postojeće opreme srednje Pomorske škole, tako da, rekao bih, timski radimo. U vrlo dobrim smo odnosima s kolegom Svetkom Perkovićem, ravnateljem Pomorske škole, koji je pokazivao veliko razumijevanje dok nisamo nabavili svoju opremu, a sada kombiniramo postojeću opremu srednje škole koju smo nadogradili. U sličan simulator uložili smo određena sredstva i u tom smislu postoji kohezija interesa. Imat ćemo, na primjer, mogućnosti da simuliramo dva broda u interakciji, jedan je u Pomorskoj školi, drugi ovdje na Sveučilištu. Povezat ćemo se optičkim kabelom koji može prenijeti sve moguće informacije. Simulirat ćemo situaciju kao da smo na realnim brodovima.

Suradujemo dobro i s Lučkom kapetanijom u Zadru i sa svim subjektima pomorske privrede, uključujući Jadroliniju, Tankersku plovidbu i Thome Ship predstavništvo. Zadar je homogen u smislu povezivanja pomorskih privrednih subjekata s ciljem postizanja određene pomorske orijentacije cijeloga područja. Sveučilište je ishodišna točka, na što smo svi ponosni. Ono se razvija i ide velikim koracima naprijed i u organizacijskom i u svakom drugom smislu.

posebno u zatvorenim morima kao što je Jadransko more. Upravo su modeli takvih brodova zastupljeni na ovom simulatoru i u interakciji s brodstrojarskim simulatorom i simulatorom ukrcaja tereta možemo kreirati razne okolnosti i kvarove.

Može li „pasti“ elektronički sustav na brodu?

Jasno da može. Tehnologija upravljanja brodom s obzirom na suvremene elektroničke uređaje, automatizaciju i kompjutorske sustave kontrole kretanja, ukrcaja i iskrcaja tereta i općenito eksploatacije broda u tranziciji je od klasičnih prema specifičnim znanjima iz navedenih područja. Ovo je tranzitno razdoblje u kojemu obrazovanje pomoraca ima za cilji osposobljavanje kvalitetnog pomorskog kadra koji može vladati aktualnim tehnološkim sustavima, pa i u okolnostima zakazivanja pojedinih podsustava broda. Takve i slične okolnosti možemo kreirati na ovom simulatoru. Elektrikom je relativno jednostavno operativno vladati, ali brodom kao sustavom nije. Brodom može upravljati samo čovjek visokog stupnja obrazovanja, širokih pogleda koji od mnoštva faktora, uključujući i ljudske, može izabrati one koji su bitni za donošenje odluke i postupanje u okolnostima hitnosti. To ne može netko tko je samo zanatski educiran, nego netko tko ima širinu jer, kažem, riječ je o velikoj odgovornosti, velikim materijalnim vrijednostima, da i ne govorimo o zagađenju. Primjerice, nasukavanje većeg kontejnerskog broda u Jadranu, samo izljevom brodskih tankova goriva u kojima može biti i do 14.000 tona, došlo bi do velikog ekološkog zagađenja, da i ne govorimo o tankeru.

Uče li budući nautičari danas na fakultetima uopće na klasičan način, uz pomoć klasičnih karata, primjerice?

Do kraja 2018. svaki će brod po SOLAS konvenciji morati imati elektroničku kartu. Studijski programi, s aspekta struke, prema zahtjevima STCW konvencije uz određene modifikacije, i dalje su klasični. Primjerice, tereštrička navigacija podrazumijeva da znate na klasičan način unijeti poziciju broda na navigacijsku kartu i povući kurs od određene točke te planirati putovanje uporabom raznih karata predviđenih za određeno područje plovidbe. Međutim, klasična karta odumire, prestaje vrijediti i u

Danas na moru u svakom trenutku plovi 105 tisuća brodova, a statistički, na svakom petom brodu jedan je naš pomorac, i to je samo ono što je na moru, a gdje je još logistika kompanija, međunarodna trgovina...

Ivan Toman: Studenti se ni nakon 2018. neće prestati obrazovati na klasičan način

Asistent Ivan Toman predaje elektroničku navigaciju i radi sa studentima na simulatoru Pomorskoga odjela Sveučilišta u Zadru. Sprema i doktorat koji će, kako kaže, „imati veze sa sigurnošću plovidbe, metodologijom, možda i s nautičkim turizmom, što će se sve spojiti u interdisciplinarni rad“.

„Neće svi brodovi nakon 2018. pobacati papirnate karte zato što se zahtijeva da elektronička karta ima neko rezervno rješenje, a ono može biti dvojako. Ako elektronika zataji, rezervno rješenje može biti i papirnato. Studente ćemo poučavati snalaženju na papirnatim kartama sve dok međunarodne konvencije to zahtijevaju jer ne možemo mi sami odrediti što ćemo izbaciti iz programa. Moramo pokriti minimum znanja koji međunarodna konvencija zahtijeva. Ta konvencija na međunarodnoj razini propisuje koja minimalna znanja pomorac mora proći u svom obrazovanju. I dok konvencija zahtijeva da moramo učiti papirnate karte, mi ćemo ih učiti“, zaključuje Toman.

dogledno vrijeme ostat će samo elektronička, a klasična će neko vrijeme biti samo „rezerva“, ako ustreba. Trenutačno smo u vrlo osjetljivoj razdoblju u obrazovanju pomoraca i općenito u pomorskoj privredi, tzv. vremenu tranzicije, kada se iz klasičnog obrazovanja pomoraca prelazi na novi oblik, tehnološki orijentiran na korištenje elektroničkih navigacijskih sustava. Kada pomorac danas dođe na brod, to nije kao nekada kad bi došao pa tek počeo učiti, sada mora doći na brod spreman i s određenim ovlaštenjima da bi tijekom pripravničkog staža ovladao brodom za samostalno vršenje dužnosti časnika plovidbene straže, odnosno stroja.

Dakle, stara znanja nisu uopće potrebna?

Ona su proturječna onome što se radi na brodu. Kad nešto znate, ali ne provodite u praksi, to znanje i vještinu gubite. Primjerice, uporaba sekstanta za određivanje astronomske pozicije broda. Kad vidite koliki broj pomoraca danas u realnosti zna odrediti poziciju na klasičan način ili, primjerice, uz pomoć rasporeda nebeskih tijela, onda je to relativno mali broj. Brodovi plove brzinom i do 25 čvorova na sat, promet je gust i hoćete-nećete, orijentirani smo na uređaje jer oni iznose trenutačno stanje prometa i vašu poziciju.

Zakaže li elektronika, brod mora stati?

Ako zakaže elektronika, treba promptno djelovati i ustanoviti uzroke. Ako se ne snađete, brzo nastaje više problema

koji mogu dovesti do havarije. Upravo specifično obrazovanje pomoraca ciljano na kontrolu i održavanje brodskih automatskih sustava, kao i njihova supstitucija i prijelaz na manuelno upravljanje u slučaju zakazivanja omogućavaju sigurno upravljanje brodom. Simulatori su u tom smislu osnovno pomagalo u obrazovanju pomoraca. Međutim, uz potrebu praćenja aktualnih tehnologija uvijek ću zagovarati i klasično obrazovanje pomoraca, ali u određenoj mjeri, jer to je pitanje pomorske kulture, vještina i temeljnih znanja. Pomorac mora znati razmišljati, ne može biti samo operater koji pritišće 'botune'.

Koliko danas imate ljudi na Odjelu u znanstveno-nastavnim zvanjima?

Na Odjelu nas je u znanstveno-nastavnim zvanjima 8, što je malo. Ukupno na studiju imamo 550 studenata. Svake godine upisujemo po 40 redovitih na svakom odsjeku, uz određene kvote izvanrednih studenata.

Postoji li mogućnost da se na Sveučilištu u Zadru oformi diplomski studij za pomorce?

Teško nam je krenuti u diplomski studij, malo nas je, a i ljudi su već opterećeni pa smo osuđeni na vanjsku suradnju za koju izdvajamo poprilično sredstava.

Kad dođemo u fazu organiziranja diplomskoga studija koji će, nadam se, biti specifičan, razvijat ćemo ga u području automatizacije, odnosno primjene automat-

skih sustava u pomorstvu te robotiku.

Kako zamišljate budući diplomski studij?

Treba ga osmisлити tako da oni koji ga završe imaju svoje mjesto na tržištu rada. Kao što studenti koji završe tri godine odmah idu na brod, tako studenti koji završe diplomski studij moraju imati osiguran posao u brodarskim kompanijama i u brodarskim agencijama, ali i mogućnost nastavka znanstvenoga rada.

Danas na moru u svakom trenutku plove 105 tisuća brodova. Kad pogledate satelitsku sliku, vidite tek traku na glavnim prometnim pravcima, toliko je promet gust, a statistički, na svakom petom brodu jedan je naš pomorac, i to je samo ono što je na moru, a gdje je još logistika kompanija, međunarodna trgovina itd.

Može li u pronalazenju visokostručnih kadrova za fakultete i odjele pomoći Udruga visokih pomorskih učilišta, osnovana prije nekoliko godina?

Udruga ima pravnu osobnost i objedinjena je zajednica visokih pomorskih učilišta, odnosno fakulteta (Rijeka, Zadar, Split i Dubrovnik) koja, među ostalim, rješava i sva pitanja vezana uz struku i znanost te mogućnosti razvoja svih fakulteta s aspekta poboljšanja kvalitete naobrazbe pomoraca. Sada postizemo znatno bolje rezultate nego kao pojedinci koji su vezani samo za neke svoje projekte. Tako ih na neki način nastojimo objединiti i vidjeti zajedničke slabosti te ih unaprijediti.

Na djelu je, dakle, solidarnost pomoraca?

Solidarni smo jer smo shvatili da je Hrvatska mala zemlja, a tržište je nemilosrdno, ne prašta u smislu loše školovanih pomoraca. Svi moramo raditi na kvaliteti. Dovoljno je da jedan Hrvat, ne daj Bože, napravi nešto što se dogodilo Costa Concordiji ili tankeru Exxon Valdez pa da nas se

na neki način marginalizira kao naciju u pomorskom smislu. Moramo voditi računa o tome kako obrazujemo kadrove te se konstantno znanstveno usavršavati. To je težak zadatak, ali vjerujem u mladi naraštaj.

Smatrate li da, s obzirom na to da hrvatski pomorci zarade i u zemlju unesu velik novac, pada u vodu mišljenje da naši pomorski fakulteti obrazuju vrhunske pomorce za strane kompanije?

Naših pomoraca je, prema statistici, oko 20 tisuća i većina ih radi za strane broderske kompanije. No, kad gledate valutni povratak u zemlju, u smislu pomorskih plaća, govori se između 800 milijuna i milijarde eura. Budući da pomorci žive u Hrvatskoj, tu su im obitelji, riječ je o znatnom unosu kapitala u Hrvatsku. Pomorstvo je grana koja je tradicionalno ostala u usponu i danas u svijetu važan smo kadar, priznat i afirmiran, pogotovo na razini zapovjednika i upravitelja stroja. Ne treba podcijeniti ni naše potencijale. Mi u Zadru imamo Tankersku plovību koja funkcionira iznimno dobro. Novi ljudi koji vode kompaniju uspješno odolijevaju svim kriznim momentima

na tržištu jer biti danas na tržištu brodskoga prostora, pogotovo u tankerskoj industriji, odnosno prijevozu nafte, nije lako. Tankerska plovība na dobrome je putu. Imamo i Lošinjsku plovību, ali nemamo ono što smo nekad zaista imali. Pomorska smo zemlja i pomorsku tradiciju treba nastaviti jer svi ti pomorci koji su sada vani, sutra bi došli ovdje kada bi imali gdje. Pomorstvo je vrlo konjunktorno zanimanje koje ima mogućnost zaposlenja i dobre

plaće. Netko tko ima smisla za ovaj poziv, budimo realni, nakon studija ima solidnu poziciju i na neki način omogućava sebi i obitelji kvalitetan život u materijalnom smislu. Dakle, mogućnosti su velike. Nemojmo zanemariti ni našu domaću flotu, Jadroliniju.

Ako su naši pomorci cijenjeni u svijetu, to znači da im je naobrazba izvrsna?

Po broju izdanih certifikata, ovlaštenja za pomorce, četvrta smo nacija u Europi, ispred nas

su Englezi, Francuzi i Nizozemci. To treba cijeliti.

Hrvatski pomorac, na žalost, na početku svoje karijere ima problem kod ukrcanja za kadeta i asistenta stroja jer takve pozicije na brodu trebaju biti subvencionirane od strane države, što je donekle riješeno na domaćim kompanijama, ali ne i za strane kompanije, tu zakon nije raščistio s financiranjem, odnosno subvencioniranjem asistenata i kadeta. U tom smislu treba poduzeti sve da naši ljudi čim prije mogu doći do zvanja poručnika trgovačke mornarice jer, samo ako supstituiramo pomorce koji sada plove na stranim kompanijama, bit će moguće nastaviti trend potražnje za našim pomorcima. U protivnom, gubite vrlo konjunktorno tržište rada. Daj Bože da se i kod nas danas sutra razviju neke pomorske kompanije jer je svakome draže ploviti na domaćem brodu. U njemačkim kompanijama, primjerice Hapag Loyd, zateći ćete njemačke zapovjednike, časnike i upravitelje stroja - oni štite svoje nacionalno gospodarstvo, ti su brodovi u međunarodnoj trgovini, ali su pod njemačkom zastavom. (I. Radoš)

Kao Pomorski odjel podliježete pravilnicima dvaju ministarstava?

Jedno je Ministarstvo znanosti koje traži da imamo kompetencije na razini znanosti, dakle, moramo imati doktorate, uključujući izbor u znanstveno zvanje. S druge strane, moramo zadovoljiti uvjete Ministarstva pomorstva, odnosno međunarodne konvencije koje pretpostavljaju da imate iskustva na brodu. Kolege i ja s naučike i strojarstva imamo ovlaštenja i određene kompetencije prema STCW konvenciji. To znači da udovoljavamo uvjetima Ministarstva pomorstva koje propisuje, primjerice, da kolegij manevriranje brodom, rukovanje teretom, upravljanje ili organizacija rada i slično može držati netko tko ima kompetenciju zapovjednika ili prvog časnika da bi, prema međunarodnoj konvenciji, mogao raditi na upravljačkoj razini obrazovanja pomoraca.

Dakle, dvostruko smo opterećeni jer podliježemo i jednom i drugom ministarstvu u smislu dopusnice, tako da nije bilo lako ostvariti sve te preduvjete kako bi se postigla kvalitetna naobrazba studenata.

TRANSAS SIMULATORI

Pomorski simulatori – vrste i namjena

Pomorski simulator sastoji se od potpuno integriranog zapovjedničkog mosta i kontrolne prostorije strojarnice, dva moderna kabineta opremljena simulatorima za rukovanje operacijama ukrcaja i iskrcaja tereta na tankerima za prijevoz sirove nafte i tankerima za prijevoz ukapljenog prirodnog plina, nautičkim simulatorima s globalnim sustavom za uzbunjivanje, traganje i spašavanje, komunikaciju između brodova i obalnih stanica (GMDSS sustav) te brodostrojarskim simulatorima s dizelskomotornim, parnoturbinskim i dizelskoelektričnim postrojenjem za pogon broda.

Simulator udovoljava zahtjevima za simulatorsku opremu iz Pravilnika o zvanjima i svjedodžbama o osposobljenosti pomoraca i zahtjevima STCW 2010 konvencije. Funkcionalnost simulatora verificirana je od strane Hrvatskog registra brodova, priznate organizacije člana IACS-a. Tvrtka proizvođača softvera

pomorskog simulatora posjeduje valjanu svjedodžbu u skladu sa standardima ISO 9001 i ISO 12207.

Navigacijski simulator

Navigacijski simulator Transas Marine tipa NTPro 5000 sastoji se od „Full Mission“ simulatora zapovjedničkog mosta s realnom konzolom te učionicom s ECDIS/Radar/GMDSS simulatorima sa 6 studentskih radnih mjesta i instruktorskom konzolom. Zapovjednički most ima vizualizaciju od 150 stupnjeva raspodijeljeno na 5 vizualizacijskih kanala, dva multifunkcionalna ekrana za radar i jedan za ECDIS Conning prikaz, GMDSS stanicu te dva „overhead“ kanala, upravljačke komande za telegraf, potiskivač pramca i krme i azimutalne potiskivače. Na simulatoru se može simulirati 15 različitih modela brodova i 15 različitih područja plovidbe. Uz osnovne modele brodova namijenjene raznim simulacijama, simulator

posjeduje i ostale plovne jedinice koje možemo uključiti u simulaciju vježbi kao što su platforme, maone, teglenice i sve ostale vrste brodova koje se može susresti u stvarnoj praksi. Simulatorom možemo postaviti sve dinamičke parametre utjecaja na trup broda u plovidbi. Navedeno se odnosi na jačinu i brzinu vjetera, visinu i periodu valova, smjer i jačinu struje te stanje atmosfere. Također, simulator omogućuje privezivanje uz obalu ili druge brodove ili plovne objekte, sidrenje, korištenje tegljača, SAR operacije, GMDSS komunikaciju, briefing/debriefing vježbi i sl.

GMDSS simulator

GMDSS simulator tipa TGS 5000 omogućuje simulaciju komunikacije tipične brodske GMDSS opreme između brodova u grupi i instruktorske stanice, a sve prema simuliranom modelu propagacije. Aplikacija je u skladu sa zahtjevima IMO-a uključujući STCW kod (edi-

cija 2011 godina, sekcija B-I/12, paragraf 72). Simulirana oprema sastoji se od 5 setova opreme koju se odabire prije početka vježbe: SAILOR 6000, SAILOR 5000, SAILOR Programme 4000, SAILOR Compact 2000 i FURUNO (A1). U učionici se nalazi 6 studentskih stanica te GMDSS stanica na Full Mission simulatoru mosta.

ERS-LCHS Transas TechSim 5000

Simulator strojarnice broda i simulator za rukovanje operacijama ukrcaja i iskrcaja tereta tipa ERS-LCHS Transas TechSim 5000 sastoji se od učionice u kojoj je smještena jedna instruktorska konzola, 6 studentskih stanica te realna konzola kontrolne prostorije strojarnice koja uključuje upravljačku konzolu, lokalnu jedinicu i razvodnu ploču. Na svim jedinicama može se simulirati 5 simulacijskih modula uključenih u simulator.

Modul 1 simulacija je tankera za prijevoz sirove nafte sa sprookretnim dvotaktnim motorom tipa MAN B&W 6S60MC-C maksimalne snage 18420 BHP pri 105 min-1 te sa svim ostalim pripadajućim upravljačkim i strojnim sustavima. Simulacijski model napravljen je prema Aframax tankeru veličine 115 000 DWT.

Modul 2 simulira parnoturbinsku strojarnicu za pogon broda za prijevoz 145 807 m3 pri-

Budući da se svaki od postojećih modela može nadograđivati ili po potrebi zamijeniti, osim nastave za studente i polaznike tečajeva, oprema se može koristiti za znanstvena i stručna istraživanja, maritimne studije, rekonstrukciju pomorskih nesreća, dijagnostiku kvarova...

rodnog ukapljenog plina (LNG) s pripadajućim sustavima. Konfiguracija strojarne uključuje glavnu pogonsku turbinu tip Kawasaki UA - 400, 33120 BHP pri 85,4 min⁻¹, dva glavna generatora pare tipa Mitsubishi MB-4E-KS2, koji proizvode paru tlaka 61,5 bara i temperature 515° C kapaciteta 61 500 kg/h te ostale potrebne sustave.

Modul 3 simulira dizelsko-električno postrojenje za pogon broda za prijevoz 170 200 m³ prirodnog ukapljenog plina (LNG) s pripadajućim sustavima. Simulacijski model sastoji se od strojarne s 4 dizelska motora tipa 2xSE8L51/60DF i 2xSE9L51/60DF koji mogu raditi na tekuće i plinovito gorivo te električnim generatorima snage 2x8556 kVA i 2x9667kVA koji proizvode struju visokog napona za dva električna pogonska motora snage 11700 kW.

Modul 4 simulator je za rukovanje operacijama ukrcaja i iskrcaja tereta na Aframax tankeru za prijevoz sirove nafte od 116 000 DWT. Simulirani brod ima 6 tankova tereta (lijevo i desno) te pripadajuću opremu potreb-

nu za sigurnu manipulaciju teretom.

Modul 5 simulator je za rukovanje operacijama ukrcaja i iskrcaja tereta na tankeru za prijevoz ukapljenog prirodnog plina. Simulirani brod ima pet membranskih tankova ukupnog volumena od 217 459,6 m³ te ostalu pripadajuću opremu potrebnu za sigurnu manipulaciju teretom.

Oba modula za simulaciju rukovanja operacijama ukrcaja i iskrcaja tereta predviđena su za uvježbavanje ukrcaja/iskrcaja tereta te upravljanje sustavima i

pomoćnom opremom u skladu sa STCW, MARPOL i ostalim međunarodnim konvencijama.

Simulator, s ugrađenim modelima brodova, plovnih područja i luka te ostalim pripadajućim upravljačkim i strojnim sustavima, omogućuje simulacije svih realnih uvjeta na zapovjedničkom mostu, kontrolnoj prostoriji tereta te strojarne broda.

Također, ima mogućnost zadanja pogrešaka na svim ugrađenim sustavima te analize ostvarenih rezultata vježbi uz ispis učinjenih pogrešaka. Sustav ima mogućnost kreiranja novih vjež-

bi i zadataka, pohranjivanje svih održanih vježbi i zadataka, kao i njihovu detaljnu analizu s mogućnošću reprodukcije te ubrzanja ili usporavanja kronološkog slijeda tijekom održane vježbe.

Osim toga, simulator omogućuje integraciju sinkronog rada navigacijskog simulatora NT-Pro 5000 i brodstrojarskog simulatora TechSim 5000 te sinkronog rada brodstrojarskog simulatora TechSim 5000 i simulatora za rukovanje operacijama ukrcaja i iskrcaja tereta LCHS TechSim 5000. Također, mogu se konfigurirati studentske stanice tako da studenti mogu istodobno raditi u jednoj ili više strojarne ili zapovjedničkih mostova.

Budući da se svaki od postojećih modela može nadograđivati ili po potrebi zamijeniti, osim nastave za studente i polaznike tečajeva, oprema se može koristiti za znanstvena i stručna istraživanja, maritimne studije, rekonstrukciju pomorskih nesreća, dijagnostiku kvarova itd.

Dr. sc. Josip Orović,
predstojnik Brodstrojarskog
odsjeka Pomorskog odjela

PROJEKT *BLUE EDUCATION FOR SUSTAINABLE MANAGEMENT OF AQUATIC RESOURCES - BLUE SMART*

Razvoj akvakulture jedna je od strateških odrednica razvoja ribarstva u Hrvatskoj

Projekt Blue Education for Sustainable Management of Aquatic Resources - BLUE SMART koji sufinancira Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (European Maritime and Fisheries Fund - EMFF) s 319.593 eura od ukupno 399.493 eura vrijednog projekta dobili su Sveučilište u Zadru, njegov Odjel za ekologiju, agronomiju i akvakulturu, Cromaris d.d. i Agencija za ruralni razvoj Zadarske županije - AGRRA te WWF Adria, nevladina organizacija koja se bavi zaštitom prirode. Projekt traje 24 mjeseca.

Ciljevi projekta su stvaranje novih vještina i znanja u sektoru plavoga gospodarstva i povećanje zaposlenosti sadašnjih i budućih radnika tog sektora u Zadarskoj županiji. No, projekt Blue Smart ima i svoje specifične ciljeve: stvoriti uvjete za osposobljavanje novih generacija studenata i stručnjaka s odgovarajućim vještinama koje odgovaraju potrebama sektora te ljudima koji već rade u sektoru pružiti nove potrebne vještine.

Ti posebni ciljevi bit će omogućeni stvaranjem preduvjeta za uspostavu diplomskog studija „Održivo upravljanje vodenim ekosustavima“, a drugi izradom tečaja „Osnove dobre prakse u ribarstvu“.

Pozadina ovoga projekta leži u činjenici da je razvoj akvakulture jedna od strateških odrednica razvoja ribarstva u Hrvatskoj. Budući da je Zadarska županija vodeća županija RH u akvakulturi, sljedećih godina i desetljeća plavom gospodarstvu nedostajat će stručnog kadra koje treba i mora nastaviti razvoj ribarstva na načelima održivosti. Dakako, sa znanstvenim i interdisciplinarnim pristupom. Prema procjenama, u Hrvatskoj je zaposleno oko 25.000 ljudi u tom sektoru, od čega je 30 posto radnika u ribarstvu u Zadarskoj županiji. Razvijanjem sektora rast će i potreba za kvalificiranom radnom snagom.

Sudionici projekta su Sveučilište u Zadru, Odjel za ekologiju, agronomiju i akvakulturu, Cromaris d.d. i Agencija za ruralni razvoj Zadarske županije - AGRRA, a na projektu je angažirana i WWF Adria, nevladina organizacija koja se bavi zaštitom prirode

DOC. DR. SC. **BOSILJKA MUSTAĆ**, PROČELNICA ODJELA ZA EKOLOGIJU, AGRONOMIJU I AKVAKULTURU, VODITELJICA PROJEKTA BLUE SMART

Ujesen novi studij Održivo upravljanje vodenim ekosustavima

Studij, bez obzira na to što projekt financira EU, mora proći proceduru kao i svi drugi studiji, recenzente, jednog stranog, jednog domaćeg, kao i sustav kvalitete zadarskoga sveučilišta, a prije nego što počnemo upisivati studente, mora ga odobriti Senat

Doc. dr. sc. Bosiljka Mustać pročelnica je Odjela za ekologiju, agronomiju i akvakulturu Sveučilišta u Zadru i voditeljica projekta Blue Smart. Završila je Gimnaziju Jurja Barakovića, nakon čega je studirala biologiju (ekologiju) na PMF-u u Zagrebu. Nakon studija, vratila se u Zadar i dobila pripravničko mjesto u Adriji.

„Kod njih sam radila u laboratoriju te sam upisala poslijediplomski studij na PMF-u u Zagrebu. Magistrirala sam na biološkim svojstvima srdele, a zatim upisala doktorat na Agronomskom fakultetu u Zagrebu te doktorirala na srdeli golemoj pod mentorstvom dr. sc. Gorenke Sinovičić s Instituta za oceanografiju i ribarstvo iz Splita. Srdela golema je alohona, relativno nova vrsta ribe u Jadranu, nije brojna, a počela se pojavljivati od 70-ih godina prošloga stoljeća u našem moru. Bilo mi je zanimljivo proučavati odnos te vrste ribe u odnosu na druge pelagičke vrste, dakle, srdelu koju mi poznajemo i inćuna s kojim dijeli pelagički ekosustav“, kaže Bosiljka Mustać koja je s kolegama s Odjela, docentima Ivanom Županom i Tomislavom Šarićem

te tajnicom Petrom Fatović, pripremala i aplikaciju za projekt Blue Smart.

O kakvome je projektu riječ?

Projekt se zove Blue Smart, a natječaj za njega raspisao je Europski fond za pomorstvo i ribarstvo, odnosno njegova Izvršna agencija za mala i srednja poduzeća. Sam projekt traje 24 mjeseca, počeo je u siječnju 2017. i trajat će dakle do kraja 2018. Njegova ukupna vrijednost je malo manje od 400 tisuća eura, s tim da je EU odobrila 80 posto sredstava, malo manje od 320 tisuća eura. Četiri su partnera na projektu - osim Sveučilišta u Zadru, odnosno Odjela za agronomiju, ekologiju i akvakulturu koji je nositelj projekta, partneri su nam još Cromaris d.d., Agencija za ruralni razvoj Zadarske županije (AGRA) i WWF Adria, nevladina organizacija koja se bavi zaštitom prirode.

Koji su ciljevi projekta?

Dva su glavna. Prvi je osnovati diplomski studij Održivo upravljanje vodenim ekosustavima, a sve aktivnosti vezane za taj cilj počeli smo provoditi već od siječnja 2017. Studij bi trebao početi ove godine, odnosno sljedeće akademske godine u listopadu, tako da sada intenziv-

no radimo na tome.

U izradi je elaborat za diplomski studij, odnosno program za studente. Koji su ciljevi?

Cilj nam je studentima dati znatno širu naobrazbu tako da mogu raditi i poslove vezane za zaštitu mora, očuvanje bioraznolikosti, zaštitu prirode, u ribarstvu općenito te u akvakulturi.

Kako se rodila ideja za studij Održivo upravljanje vodenim ekosustavima?

Ideja za studij postojala je i prije samoga projekta. Na Odjelu trenutačno imamo dva studija, oba preddiplomska: studij primijenjene ekologije u poljoprivredi i studij podvodnih znanosti i tehnologija. Već duže vrijeme naši studenti pitaju kada ćemo imati još dvije godine, odnosno diplomski studij.

Razmišljali smo o tome iz kojeg bismo područja osnovali studij, a što ima uporište u gospodarstvu ove županije, ali da prati i strategiju razvoja cijele EU, u kojoj se potiče razvoj studija upravo iz STEM područja. Kako imamo dovoljno nastavnika koji se bave različitim znanstvenim disciplinama vezanim uz more, odlučili smo ići u tom smjeru s diplomskim studijem.

Tko financira studij?

Studij, bez obzira na to što projekt financira EU, ide procesom kojim mora ići, mora proći cijelu proceduru kao i svi drugi studiji, mora proći recenzente, jednog stranog, jednog domaćeg, kao i sustav kvalitete Zadarskoga sveučilišta, a prije nego što počnemo upisivati studente, mora ga odobriti Senat. Studij će biti prilagođen izvanrednim studentima te predavanja i laboratorijske vježbe planiramo održavati u popodnevni satima. Naime, izvanredni studenti u RH imaju izrazito sužen izbor studija iz STEM područja jer su, posebice diplomski studiji, isključivo prilagođeni redovnim studentima. Stoga želimo osnovati studij kako bi studenti nakon završenog preddiplomskog studija mogli nastaviti školovanje u Zadru

Tko će biti profesori, predavači?

Profesori koji su već u stavu, dakle, naši nastavnici s Odjela, odnosno Sveučilišta, a imamo i nekoliko izvrsnih vanjskih suradnika.

Što je s drugim ciljem projekta?

Kad je riječ o drugoj godini u realizaciji projekta, glavni cilj nam je osnivanje on-line otvorenog tečaja koji će biti vezan za ribarstvo, akvakulturu. Zvat će

se Osnove dobre prakse u ribarstvu. U tome nam je najvažniji Cromaris d.d. sa svojim *inputima* jer je to vezano za gospodarstvo. Svi koji žele proširiti znanja ili se zaposliti u plavom sektoru, vezano i za ribarstvo i akvakulturu, imat će otvoren on-line tečaj. Dakle, moći će pristupiti i proći cijeli tečaj i time povećati mogućnost zaposlenja. Razgovarali smo s različitim tvrtkama koje se sve više razvijaju u plavom sektoru i koje su veoma važne za cijelo hrvatsko gospodarstvo, primjerice, s kolegicom Slavicom Čolak iz Cromarisa.

O čemu ste inicijalno razgovarale?

Pitala sam je koja su njima u Cromarisu znanja važna i koja znanja nedostaju onima koji im dolaze raditi sa završenim fakultetom. U tom kontekstu razmišljali smo o tome koji bi nam bili važni predmeti, bez čega se ne može na ovom studiju. U kolegijima koje sada osmišljavamo želimo imati širi spektar znanja da se studenti koji završe studij mogu zaposliti na više mjesta i u različitim granama vezanim za plavi sektor.

Hoćete li detaljnije pojasniti suradnju s Cromarisom?

Dio naših studenata stručnu praksu obavlja u Cromarisu i tamo pišu završne radove. Studente vodimo na terensku nastavu da vide uzgajalište i preradu ribe u Cromarisu. Suradujemo i znanstveno, imamo i zajedničke znanstvene članke s kolegicom Slavicom Čolak i upravo radimo na jednome. Cromarisova uloga najvažnija je tijekom druge godine realizacije projekta, vezano uz spomenuti tečaj. Cromaris će sudjelovati u stvaranju modula za tečaj, a bit će ih pet, sve otvoreno, i na hrvatskome i na engleskome jeziku.

Vaš je projekt u fondovima EU veoma dobro ocijenjen. Tko je najzaslužniji za to?

Svi smo radili na njemu, no posebno bih istaknula zasluge kolegice Ane Zupčić iz Agencije za ruralni razvoj Zadarske županije (AGRRA) koja nam je nemjerljivo pomogla u pisanju prijave. Prijavili smo se na proljeće, krajem svibnja 2016., a u studenome su nam javili da smo prošli. Nedavno smo išli predstaviti projekt u Bruxelles. Rekli su nam da smo bili visoko rangirani, od 125 prijavljenih projekata, šest ih je prošlo u natječaju koji je bio rasplan.

DR. SC. SLAVICA ČOLAK, VODITELJICA VETERINARSKO SLUŽBE U CROMARISU d.d., PODUZEĆU KOJE JE JEDAN OD PARTNERA U PROJEKTU BLUE SMART

Zbog osjetljivosti uzgoja riba i mnogih nepoznanica nužna je interdisciplinarnost

Čolak će u ime Cromarisa prikupiti i Sveučilištu u Zadru dati ključne podatke o tome koje su potrebe plavog sektora kako bi se na osnovu toga izradili studijski programi

Dr. sc. Slavica Čolak, voditeljica je Veterinarske službe Cromarisu d.d., poduzeću koje je jedan od partnera u projektu Blue Smart. Budući da je Cromaris jedan od začetnika marikulture u Hrvatskoj, stručnjaci mogu brzo i efikasno detektirati probleme u uzgoju ribe i školjkaša, ali i napraviti analizu potreba za stručnim osobljem u Cromarisu. Slavica Čolak u projektu Blue Smart jedna je od ključnih osoba. Ona će u ime Cromarisa prikupiti i Sveučilištu u Zadru dati ključne podatke o tome koje su potrebe plavog sektora kako bi se na osnovu toga izradili studijski programi. Uzgoj morskih riba, koji na jednome mjestu ide iz mrjestilišta do proizvodnje, star je najviše 40-50 godina i još je uvijek mnoštvo neriješenih problema.

„Kad se uvodi uzgoj novih riba, ima mnogo pitanja vezanih za biologiju same ribe pa se u tom slučaju u svojoj struci ističu biolozi. U počecima svakog uzgoja jedan od problema koji se mora riješiti je proizvodnja i izbor odgovarajuće hrane pa se uključuju ljudi iz prehrambene industrije, tehnolozi, nutricionisti, agronomi sa svojim znanjem o selekciji i genetici, veterinari sa svojim stavom o tome kako poboljšati zdravlje riba itd.“, kaže Slavica Čolak. U Cromarisu stoga smatraju da je zbog osjetljivosti uzgoja riba i mnogih nepoznanica nužna interdisciplinarnost.

„U našoj tvrtki negujemo šarenilo struka jer smo svjesni da

nam treba širi pogled na problem kako bi bio brže rješiv. Stoga je uvijek poželjno imati dobru suradnju sa sveučilištima“, ističe Slavica Čolak.

„Tvrtke Cenmar i Cromaris uvijek su imala dobre odnose sa sveučilištima u Hrvatskoj i inozemstvu jer je krug ljudi koji se bave tom strukom vrlo uzak. To što Sveučilište u Zadru kreće u smjeru nadogradnje studija otvara nam mogućnost dobivanja kadrova koje ne dobivamo s drugih sveučilišta. Otvoreni smo i za druge studije i nove programe koji će popuniti praznine na tržištu“, pojašnjava.

Osim studijskog programa, Cromaris je izrazio želju da cjelokupno školovanje ne bude bazirano samo na visokoj školskoj spremi jer, kako kaže gospođa Čolak, u proizvodnji, baza je srednja stručna sprema.

U Hrvatskoj trenutno ne postoji niti jedan srednjoškolski program koji priprema ljude za uzgoj ribe za razliku od nekih zemalja poput Španjolske u kojoj svaka regija ima srednju školu u kojoj postoje programi uzgoja školjaka, riba, rakova i algi. „Odlučili smo da bi bilo dobro kada bi se u projekt unijele potrebe naših djelatnika koji sada rade u plavom sektoru i onih koji će se tek zaposliti. Sada je posao u plavom sektoru opsežniji pa se javlja potreba za edukacijom, ne samo neformalnom, nego formalnom. Struka je do sada na terenu radnicima prenosila znanje o anatomiji, o fiziologiji ribe, o simptomima bolesti... Međutim, vrijeme je za formalni tečaj jer na terenu ne stignete niti možete prenijeti potrebno znanje“, ističe Slavica Čolak. Najprije će analizirati potrebe u svom sektoru i iznijeti podatke o tome koji bi moduli, tečajevi bili najkorisniji tom sektoru. Taj će se tečaj zvati Uvod u održivu akvakulturnu praksu.

„U izradi će se konzultirati s ljudima koji rade sa mnim pa ćemo to proširiti i na druge sektore, s drugim tvrtkama, pitati ih koje su njihove potrebe. Nakon prikupljanja i analize, počet ćemo izrađivati materijale za učenje koji će se uklopiti u on-line tečaj.“

Iako uzgoj ribe postaje sve važniji, 90 posto svih riba i školjaka u Europi je uvozno. Francuska je, primjerice, bila začetnik marikulture u Europi i svijetu, a sada 90 posto uvozi. Osim toga, u

mnogim zemljama postoji konflikt uzgoja i proizvodnje ribe i školjaka s turizmom. Neke zemlje izabrale su turizam, a ne uzgoj ribe.

„Kod nas u Zadarskoj županiji taj je konflikt minimalan, lokalna zajednica prihvaća uzgoj ribe. U nekim drugim županijama primaran je turizam u odnosu na uzgoj ribe“, kaže Slavica Čolak. Trend rasta proizvodnje ribe i školjaka u Zadarskoj županiji stalno raste.

Cromaris trenutno proizvodi oko 8 tisuća tona ribe godišnje i stalno zapošljava 300 ljudi. Za pojedinačnog proizvođača to

je velika količina. Uzgajaju brancina, podlanicu (oradu) i hamu. Hama je riba iz porodice sjenki kao i kaval koja se nekad dolazila mrijestiti u ušćima rijeka Nereve, Zrmanje i drugih. U vrijeme mrijesta skupljala se u mrijesna jata u prostorima ušća rijeka te se lako lovila i danas je gotovo izumrla u našim vodama.

Riječ je o ribi koja raste mnogo brže od brancina i podlanice.

Strateški plan Hrvatske je da do 2020. proizvodi 20 tisuća tona ribe iz uzgoja. Hrvatska je na europskoj razini visoko pozicionirana u uzgoju ribe i tu priliku treba iskoristiti.

To što Sveučilište u Zadru kreće u smjeru nadogradnje studija otvara nam mogućnost dobivanja kadrova koje ne dobivamo s drugih sveučilišta

Slavica Čolak: Na fakultetu sam učila mnogo o životinjama, ali vrlo malo o ribama

Slavica Čolak diplomirala je na Veterinarskom fakultetu u Zagrebu 1998., nakon čega je osam godina radila u Cenmaru te nastavila u Cromarisu.

„U plavi sektor uključila sam se prije više od 20 godina. Na fakultetu sam učila mnogo o životinjama, ali vrlo malo o morskim ribama, zato što prije 20 godina to nije bilo aktualno. Bilo je uzgajališta pastrva i šarana, imali smo predmet koji je obuhvaćao bolesti slatkovodnih riba.

Tada je postojao opći stav da uzgoj morskih riba neće uspjeti, prisjeća se Slavica Čolak.

No, kad se zaposlila, imala je, kaže, sreće što je upoznala kvalitetne kolege, a mogla je u Cenmaru posuditi dobru literaturu o fiziologiji riba, bolestima, hranidbi.

„Sve sam to naučila nakon završenog fakulteta. I dan-danas učim jer ne možete raditi u proizvodnji ako ne pratite najnovija znanja. Hranidba riba je, primjerice, tada bila potpuno drukčija, tehnologija izrade hrane, sastav hrane, u međuvremenu, sve se promijenilo.“

Radeći u Cenmaru i Cromarisu, Slavica Čolak je, uz sve druge obveze, magistrirala i 2011. doktorirala na hemolimfni rakova. Na diplomskom studiju Održivo upravljanje vodenim ekosustavima bit će jedna od predavačica. Redovito objavljuje znanstvene radove.

ANA ZUBČIĆ, AGENCIJA ZA RURALNI RAZVOJ ZADARSKE ŽUPANIJE, JEDNA OD NAJZASLUŽNIJIH ZA DOBIVANJE PROJEKTA BLUE SMART

Treba poznavati natječaje, proceduru, ali najvažniji je entuzijazam

Putem svojih kontakata pokušat ćemo širiti rezultate projekta, ne samo na ruralni dio Zadarske županije, nego diljem Hrvatske i Europe. Napisan je tako da može biti multipliciran, ne samo na razini RH, nego i Europe

Ana Zubčić, savjetnica za međunarodnu suradnju i EU fondove u Agenciji za ruralni razvoj Zadarske županije (AGRRA) u Odjelu za gospodarstvo, jedna je od najzaslužnijih za dobivanje projekta Blue Smart.

„Treba poznavati natječaje, proceduru pisanja projekata, ali najvažniji je entuzijazam. Mi smo bili poprilično entuzijastični kad smo ušli u ovu priču, a u svakom projektu najvažnije je partnerstvo. Bez dobrih partnera nijedan projekt ne može biti ni dobro napisan, a pogotovo dobro proveden.“

Ana Zubčić završila je studij za međunarodne odnose i diplomaciju u Gorici, izdvojenom fakultetu koji pripada Tršćanskoj sveučilištu. Nakon studija vratila se u Hrvatsku i osam godina radila u privatnom sektoru (konzalting, vanjska trgovina), a prije tri godine prešla je u AGRRA-u. Upravo je završila specijalistički magisterij u Zagrebu, vezan za vanjsku politiku i diplomaciju. Sve je počelo tako što se, kako kaže, u projekt Blue Smart uključila nakon poziva kolega sa Sveučilišta u Zadru.

„Kolege sa Sveučilišta javili su nam da je izašao natječaj i zamolili nas da im pomognemo u pisanju projekta. Odmah smo prihvatili. Imali su ideju o studiju Održivo upravljanje vodnim ekosustavima, a mi smo nji-

hovu ideju uobličili u projekt i u potpunosti razradili“, govori Ana Zubčić.

Natječaj EU išao je, naime, u smjeru spajanja znanstvenog i gospodarskog pristupa. U projektu svaki partner predstavlja jednu granu. Cromaris d.d. predstavlja gospodarski segment Zadarske županije, Sveučilište znanstveni sektor, WWF Adria, svjetska globalna organizacija koja se bavi zaštitom prirode, daje savjete o održivom upravljanju, a AGRRA multidisciplinarnim pristupom daje potporu svim institucijama u provedbi projekta. „Putem svojih kontakata pokušat ćemo širiti projekt, ne samo na ruralni dio Zadarske županije, nego diljem Hrvatske i Europe. Napisan je tako da može biti multipliciran, ne samo na razini Hrvatske, nego i Europe“, ističe Ana Zubčić. „Kad se raspisuju natječaji EU“, nastavlja, „morate objasniti i kako sve to može biti primjenjivo na druge krajeve i dijelove Europe.“

Stoga smo napravili malo partnerstvo usko vezano za Zadarsku županiju jer smo uzeli u obzir činjenicu da je ribarstvo kao takvo u Zadarskoj županiji jedan od najperspektivnijih sektora. Naravno, danas-sutra taj projekt može biti primijenjen i na druge dijelove Hrvatske i Europe općenito.“

Druga godina provedbe projekta, nakon što zaživi studij na

Sveučilištu u Zadru, bit će posvećena ljudima koji rade u plavom sektoru, a nemaju dovoljno znanja i vještina. Stoga će biti organiziran on-line tečaj „Osnove dobre prakse u ribarstvu“.

„Najprije ćemo u suradnji s Cromarisom napraviti dubinsko istraživanje o tome što ljudima koji rade u sektoru najviše nedostaje. Uzevši u obzir takvo istraživanje, izradit će se tečaj koji će imati različite module ili lekcije, i to na hrvatskom i engleskom jeziku. Dakle, bit će postavljen na on-line platformu kako bi mu mogao pristupiti bilo tko od bilo gdje. Na kraju, bit će strukturiran bodovima koji su priznati na europskoj razini. Onaj tko završi tečaj, dobit će određeni broj bodova koje može unijeti u životopis uz napomenu da je završio taj tečaj. Ti bodovi priznati su diljem Europe, što povećava mogućnost zapošljavanja“, objašnjava Ana Zubčić.

Osim projekta Blue Smart, AGRRA se redovito javlja i na europske natječaje te redovito dobiva i razvija europske projekte, što joj je jedna od glavnih djelatnosti. Ove godine završili su provedbu projekta Save H2O, vrijednog 286 tisuća eura, koji je bio vezan za očuvanje vode. U projektu je sudjelovalo osam partnera EU. Trenutačno u AGRRA-i rade i na projektu SKILLS+ s 12 partnera EU, vrijednom 2,5 milijuna eura. (ir)

Cromaris d.d. predstavlja gospodarski segment Zadarske županije, Sveučilište znanstveni sektor, WWF Adria daje savjete o održivom upravljanju, a AGRRA multidisciplinarnim pristupom daje potporu svim institucijama u provedbi projekta

DEKLARACIJA O NAZIVU I POLOŽAJU HRVATSKOGA KNJIŽEVNOG JEZIKA 1967.
I DALIBOR BROZOVIĆ

'Nakon Deklaracije, u Hrvatskoj je sve drukčije nego prije - ikada prije u cijeloj hrvatskoj povijesti'

Piše prof. dr. sc. Josip Lisac

Hrvatska nacija prije Deklaracije i nakon nje, to je različito kao dvije posve različite nacije, smatrao je Brozović

Govoreći o Deklaraciji o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika i o Daliboru Brozoviću, važno je upozoriti na izvanredno značenje toga dokumenta u hrvatskoj jezičnoj povijesti i u hrvatskoj povijesti uopće, kao i na posebno značenje Dalibora Brozovića u hrvatskoj jezičnoj pa i u hrvatskoj političkoj povijesti. Deklaracija i u širim razmjerima ima nemalo značenje, jer je ona prva naznaka početka rušenja Berlinskoga zida koje će uslijediti dvadesetak godina poslije. Dakle, nije nimalo čudno da su se taj dokument i ta osoba sreli u svoje doba, godine 1967., kada je intenzivno stvarana naša suvremenost, kada je zacrtavana hrvatska budućnost i kada je Dalibor Brozović preuzimao mjesto prvoga hrvatskoga standardologa od vrlo zaslužnoga Ljudevita Jonkea, sljedbenika nekih učenja glasovite praške škole i proučavatelja hrvatske jezične povijesti.

Obnova hrvatskoga jezikoslovlja

Dalibor Brozović ušao je u filološku znanost 1952. kada je objavio prve učenjačke radove, kada je pokrenut časopis *Jezik* i s njegovom suradnjom te kada je, po prilici, počela velika doista potrebna obnova hrvatskoga jezikoslovlja, a vodili su je (navodim po godinama rođenja) Žarko Muljačić (1922.-2009.), Dalibor Brozović (1927.-2009.) i Radoslav Katičić (r. 1930.), asimilatori tada najvažnijih lingvističkih strujanja u svijetu, osobito nauka Romana Jakobsona. Oni su hrvatski filološki rad utemeljivali na novim osnovama, a imali su i važnih prethodnika (Josip

Deklaracija i u širim razmjerima ima nemalo značenje, ona je prva naznaka početka rušenja Berlinskoga zida

Hamm, Kruno Krstić, spomenuti Ljudevit Jonke, Petar Guberina, Rudolf Filipović), tu su bili i brojni istodobni obnovitelji, a među njima Búlsú Lászlo (1922.-2016.) poglavito zaslužuje spomen. Dalibor Brozović već je u početku (Pogledi 1952.-1953.) ocrtao „putove naše nauke o jeziku“ i raspravljao o pitanju „Jezik i nacija“, a početkom pedesetih godina poslao je Borbi kraći komentar na jedan njezin intervju s vodećim srpskim lingvistom Aleksandrom Belićem. Razumije se, nije taj komentar ugledao svjetlo dana, a to na sitnu primjeru rječitosti ilustrira o kakvu je vremenu bila riječ. Upravo na kraju 1952. Josip Broz Tito rekao je u razgovoru sa stranim novinarima da je njegova najveća želja Jugoslavija „u kojoj će biti jedna, jugoslavenska nacija“. Riječ je o političaru koji je bitno oblikovao novije povijesti jugoslavenskih naroda i koji se mijenjao, a obično nije bio u hrvatskoj sredini i drugdje u toj zajednici točno shvaćen. Mislilo se u Hrvatskoj da je Aleksandar Ranković kao rukovoditelj UDBA-e i poslije potpredsjednik države glavni problem, to je i bio, no nije se vidjelo da je Titov otpor jugoslavenskom etatizmu taktika, a da mu je zapravo do jugoslavenske unitarističke partije i do neograničene osobne vlasti. Tako je onda u sjeni Aleksandra Rankovića uslijedio novosadski „dogovor“ 1954. koji je Brozović u Novom Sadu pratio i o njemu pisao u *Vjesniku* u srijedu (br. 135 i 137 1954.) i u *Krugovima* (br. 1,

1955.), slijedio je i pravopis dviju matica 1960. koji je često spominjao i opsežno ga prikazao u *Mogućnostima* 1961, br. 2. Naravno, sudjelovao je i na važnom kongresu jugoslavenskih slavista u Sarajevu u jesen 1965., a u Budvi na kongresu jugoslavenskih slavista u jesen 1969. imao je glavni jezikoslovni referat o stanju i problemima u jugoslavenskoj lingvistici.

Unitaristi i antiunitaristi

Zagrijavanje pred velike standardološke bitke otpočelo je već početkom šezdesetih godina, a zbivanja su se intenzivirala od 1965. Javno pitanje bila ni približno samo jezikoslovna, a radilo se o tome da su se nacije s novoštokavskim tipom standardnoga jezika trebale uklopiti u modernu internacionalnu civilizaciju, dok su kao prepreka na tom putu stajale još glomazne strukture birokratsko-etastističke faze socijalizma. Prema Brozoviću u mišljenju, u nas se „na historijski zakonitu centralističku ideologiju nakalemila historijska, idealistička i reaktivna unitaristička misao“ pa je, dakle, „unitaristički... kompleks osnovna prepreka napretku naših naroda podjednako na općedruštvenom kao i na jezičnom planu“. Brozović prati borbu unitarističkih i antiunitarističkih snaga i u njoj sudjeluje, pri čemu zna da unitarizam na jezičnom polju može doživjeti slom samo u sklopu opće katastrofe unitarističkih snaga. Pritom je u jezičnoj bitki bilo i autonomnih crta, a ta je borba uvelike pridonijela ukupnom rezultatu.

Upravo u tom kontekstu došlo je u ožujku 1967., manje od godinu dana nakon Rankovićeva pada, do Deklaracije, pri čemu se moramo pozvati na činjenice. Općenito se prihvaća da je Dalibor Brozović jedan od sedam sastavljača Deklaracije (Miroslav Brandt, Dalibor Brozović, Radoslav Katičić, Tomislav Ladan, Slavko Mihalić, Slavko Pavešić, Vlatko Pavletić), ali ima i osporavanja. Tom mišljenju protivio se Miroslav Brandt, isti onaj koji se 1967. zauzimao za to da treba izraziti lojalnost s Brozovićem i s Pavletićem jer, kad su već oni isključeni iz Saveza komunista, red bi bio, prema njegovu mišljenju, da se isključi desetak ljudi. Za isključenje je na sastanku osnovne organizacije SK na Filozofskom fakultetu u Zagrebu krajem ožuj-

PROF. DR. SC. JOSIP LISAC

Rođeni kajkavac član je uredništva splitske Čakavske riči

Prof. dr. sc. Josip Lisac rođen je 1950. u mjestu Turni kod Delnica. Osnovnu i srednju školu pohađao je u Delnicama, a studirao na Filozofskom fakultetu u Zadru.

„Kao student dobio sam ponudu da se zaposlim u Zadru, ali mi je tada otac bio teško bolestan pa sam se vratio u Gorski kotar gdje sam se ubrzo zaposlio na radiopostaji“, kaže prof. Lisac. Godine 1978. otišao je raditi u Zadar, na poziv prof. Dalibora Brozovića da mu bude asistent, a o tom razdoblju duhovito se prisjeća: „To je bila velika muka jer sam išao s bolje na mnogo slabiju plaću, iz vlastite kuće u podstanarstvo, od mamine hrane u menzašku.“

Josip Lisac 1986. doktorirao je na temu goranskih kajkavskih govora i sljedeće godine postao

docent. O njemu su partijski kadrovi na Filozofskom fakultetu mislili loše.

Izvanredni profesor, Lisac je na FF-u u Zadru postao 1989., redoviti 1997., a redoviti profesor u trajnom zvanju 2002. Član je suradnik HAZU-a od 2004., glavni urednik *Zadarske smotre*, časopisa ogranka Matice hrvatske u Zadru, glavni urednik *Croatica et Slavica*, časopisa *Odjela za kroatistiku i slavistiku zadarskog sveučilišta* te član uredništva splitske Čakavske riči, iako je rođeni kajkavac. Član je i uredništva edicije *Stoljeća hrvatske književnosti* u Matici hrvatskoj.

U svojim brojnim znanstvenim radovima najviše se bavi dijalektologijom i poviješću hrvatskoga jezika.

ka 1967. Brandt predlagao i sama sebe. Brozovićevo sudjelovanje u izradi Deklaracije u velikoj mjeri osporio je i Igor Zidić u prvom svesku *Enciklopedije Matice hrvatske*. Kad je riječ o događajima na Filozofskom fakultetu u Zadru, očito je Dalibor Brozović kod nekih kolega inzistirao na potpisivanju Deklaracije i u tom smislu svestrano djelovao. U vrijeme Jugoslavije Deklaraciju uglavnom nije u pisanu obliku spominjao, a naknadno je o njoj pisao i govorio često. Redovito ju je držao izvanredno važnom u jezičnom, društveno-političkom i općekulturnom smislu jer „nakon Deklaracije, u Hrvatskoj je sve drukčije nego prije. Ikada prije u cijeloj hrvatskoj povijesti“. Pisao je da se Deklaracija pojavila u sklopu jakog otpora unitarizmu upravo u jezičnoj sferi jer bi pobjeda unitarizma u jeziku možda bila nepopravljiva kad bi došle poboljšane političke prilike. Žestinu reakcije na Deklaraciju tumačio je kao shvaćanje jugounitarista i velikosrpskih elemenata da hrvatsku jezičnu pobunu treba energično slomi-

ti, zastrašiti ljude i skršiti im moral da im takvo što kao Deklaracija ili sličan otpor više nikad ne bi padalo na pamet.

Rušenje 'novosadsko-dogovornog' krova

Jezično značenje Deklaracije vidio je u rušenju „novosadsko-dogovornog“ krova nad hrvatskim jezikom. To je držao velikom pobjedom, pa je tako u hrvatskom iseljeništvu došlo i do kovanja zlatne i srebrne medalje kojoj je na jednoj strani Marko Marulić, otac hrvatske književnosti, na drugoj štiti s natpisom „Deklaracija o hrvatskom jeziku“. Kad mu je vjerojatno 1968. nepoznati čovjek donio zlatnu medalju i rekao da mu ju prijatelji iz inozemstva šalju u znak zahvalnosti, ipak je primio medalju prirodno se bojeći da je riječ o provokaciji. Meni je mnogo poslije rekao da je medalju iz opreza sklonio kod svog kolege i prijatelja, zadarskoga sveučilišnog profesora Franje Švelca. Mislio je Dalibor Brozović da je političko značenje Deklaracije i

veće od jezičnoga jer se hrvatski narod konkretno uvjerio da je otpor moguće organizirati i da bi u budućnosti mogao biti postignut uspjeh. Hrvatska nacija prije Deklaracije i nakon nje, to je različito kao dvije posve različite nacije, smatrao je Brozović.

Općenito je Deklaracija oduševljeno primljena u emigraciji. Hrvatska revija objavila je Deklaraciju na hrvatskom i na tri svjetska jezika (engleski, francuski, njemački), objavio ju je i časopis *Journal of Croatian Studies*. Hrvatska revija donijela je i Apel hrvatskih književnika i pisaca u emigraciji, a potpisali su ga mnogi, Bogdan Radica, Antun Nizeteo, Boris Maruna i drugi iz SAD-a, Vinko Nikolić iz Francuske, Krunoslav Draganić iz Austrije, Dušan Žanko iz Venezuele itd. Glavni urednik Hrvatske revije Vinko Nikolić, odmah nakon objave, pisao je o Deklaraciji oduševljeno i u bitnome vrlo točno: „POZDRAVLJAMO DEKLARACIJU o nazivu i položaju hrvatskog jezika! Kroz nju je progovorila hrvatska narodna duša iz svojih tajnovitih dubina u trenutku kad su neprijatelji vjerovali, a prijatelji strahovali da je hrvatski narod zauvijek upokoren. Ovo je, nama se tako čini, najkрупniji čin, izvršen kroz 22 minule godine. To je neprijatelj točno ocijenio, pa nijedan događaj kao Deklaracija nije toliko uznemirio sadašnje vlastodršce, i u vezi niti kojeg drugog događaja nije se postavio u pogon takav državno-propagandni aparat kao protiv Deklaracije. Deklaracija je potresla temelje Jugoslavije, što su ispravno ocijenili neki strani promatrači. Dapače,

Važno je upozoriti na izvanredno značenje toga dokumenta u hrvatskoj jezičnoj povijesti i u hrvatskoj povijesti uopće, kao i na posebno značenje Dalibora Brozovića u hrvatskoj jezičnoj pa i u hrvatskoj političkoj povijesti

to su osjetili i oni još vrlo rijetki Jugoslaveni, posebno na srpskoj strani. I ova će Deklaracija ostati kao visoki međaš u ovome stoljeću, koji dijeli bivše od budućega i označuje granice pokornosti od pobune, sluganstvo od ponosa. Od Deklaracije će se računati novo hrvatsko doba. Ona je velika prekretnica! ... JEDINSTVO HRVATSKIH NEKOMUNISTA I KOMUNISTA, to je ono što je najviše iznenadilo protivnike Deklaracije, a, priznajemo, i zadržilo i obradovalo i sve nas u slobodnome svijetu. Taj jedinstven nastup hrvatske inteligencije“.

Zanimljivo je da je u drugoj polovici šezdesetih godina manje-više iste poglede na hrvatska nacionalna i kulturna pitanja kao Vinko Nikolić izricao i sveučilišni asistent, pjesnik Josip Pupačić, jedan od članova Saveza komunističkih intelektualista nakon objavljivanja Deklaracije. Dalibor Brozović tada je treći put isključen iz Saveza komunističkih Jugoslavije.

Krležina uloga

Nakon Deklaracije, Brozović je svrnuo povećanu pozornost i jezičnim prilikama u Bosni i Hercegovini i u Crnoj Gori dajući raspravi o stanju i u tim republikama odgovarajuće mjesto, uostalom, intenzivno se zanimao za sociolingvističku situaciju i drugdje u svijetu, slavenskom i neslavenskom. Sav taj Brozovićev znanstveni interes bit će da je imao osjetne posljedice, npr. i u ustavnim rješenjima u Jugoslaviji.

Aktualno značenje Deklaracije vidio je Brozović 1991. u poukama koje je ostavila. Vidio je da treba biti „čvrst i jak dok ne nestane i posljednjeg tračka nade za ostvarivanje unitarističko-velikosrpskih snova“. Doista se te 1991. i sljedećih godina hrvatski narod pokazao čvrstim i jakim, a tako mora biti i dalje jer svojevrsni rat među nacijama nije ograničen samo na oružane bitke. Treba još dodati da sve to ne bi bilo moguće ostvariti da su političke garniture 1967. bile drukčijega sastava. Na autore, potpisnike itd. dizala se galama, bilo je kritika i kazni, ali većih posljedica nije bilo. Brozović je npr. ostao prodekan Filozofskog fakulteta u Zadru, voditelj rubrike „Jezik današnji“ u Telegramu itd. Jasno je da ne bi bilo tako da su se tome protivili Tito, Vladimir Bakarić, Miko Tripalo i neki drugi. Osobito je Bakarić sprječavao odmazdu koju je naročito forsirao Miloš Žan-

ko, potpredsjednik Skupštine Jugoslavije, pa su neki (npr. Stjepan Babić, Mika Špiljak) čak mislili da je on tvorac Deklaracije, a o njoj je izricao vrlo teške riječi. Zanimljivo je spomenuti što mi je profesor Brozović pripovijedao o jednoj večeri u Zagrebu kad je Tripalo brzo nakon rata odlazio u Beograd na saveznu omladinsku funkciju i kad je okupljenu društvu iz Ujedinjenog saveza antifašističke omladine Hrvatske govorio kako u tom času ne možemo učiniti ništa, ali Tripalo hoće da za 20 godina u ovom dijelu Europe Hrvatska bude najbolja u matematici, ekonomiji, lingvistici, kemiji, medicini itd. Sada ne možemo ništa, ali se vidimo za 20 godina, rekao je Tripalo. Komentirao je Brozović da je tako i bilo, a dvadesetak godina nakon toga večernjeg razgovora došlo je do Deklaracije. Glede Deklaracije, neobično je važan bio Miroslav Krleža koji je već prethodne, 1966. godine, oduševljeno primljen na znanstvenom skupu uz 130. obljetnicu hrvatskoga na-

rodnog preporoda, a tijekom glasanja za Deklaraciju 16. ožujka 1967. nisu članovi Društva književnika Hrvatske u prvi čas u velikom broju digli ruku, ali kad je digao ruku Krleža, onda su tako postupili i svi drugi. Zanimljivo je o Deklaraciji svjedočio i Blaž Jurišić za kojeg je Deklaracija u razgovoru sa Stjepanom Babićem u svibnju 1967. bila „ništa, blijeda, trebala je biti energičnija, agresivnija, vrijednost je dobila tek po onom ratu u štampi, mnogo je razbudila nacionalnu svijest, zato je dobra; ona je otkrila bijedu partije, proti njenu pravcu ustali svi intelektualci - partijci i nepartijci“. Godine 1992., prije 25 godina, za razdoblje nakon još 25 godina, „kada malo tko od djelatnih sudionika i svjedoka bude još na ovom svijetu“, predviđa Brozović da će se potomstvo čuditi „zašto se tako visoko cijeni jedan dokument u kojemu se traže stvari same po sebi razumljive“. Godine 1997. isticao je kako su neki lingvisti u inozemstvu ili u Sloveniji i Makedoniji objavljiva-

vali do Deklaracije pravopisno u „prednovosadskome“ obliku, a ubrzo nakon Deklaracije razne su „novosadarije“ (kao npr. tačka) tiho nestale iz hrvatskih tekstova. Kad je 2007. posljednji put govorio o Deklaraciji već je bio sasvim slaba zdravlja pa se i dogodilo da pogrešno navede autore glasovita pravopisa iz 1941. Razumije se da je trebao navesti imena Franje Cipe, Petra Gubrine i Krune Krstića, ne Blaža Jurišića, Mile Cipe i Krune Krstića. Ali i taj fonološki zasnovani pravopis, suprotno odredbi Ante Pavelića od 14. kolovoza 1941., pokazuje kako su hrvatski jezikoslovci obično bili na visini zadatka, a kvislinska vlast spriječila je objavu toga pravopisa. On je, kako se zna, objavljen u pretisku 1998. Svakako je Dalibor Brozović ukupnim djelovanjem oko Deklaracije stekao znatne zasluge, a osobito je velike zasluge stekao dugim i upornim lingvističkim radom kojim se svrstao u red najvećih hrvatskih jezikoslovaca uopće.

Deklaracija se pojavila u sklopu jakog otpora unitarizmu upravo u jezičnoj sferi jer bi pobjeda unitarizma u jeziku bila nepopravljiva kad bi došle poboljšane političke prilike. Žestinu reakcije na Deklaraciju Brozović je tumačio kao shvaćanje jugounitarista i velikosrpskih elemenata da hrvatsku jezičnu pobunu treba energično slomiti, zastrašiti ljude i skršiti im moral

60. GODINA ZADARSKE KROATISTIKE - OKRUGLI STOL I IZLOŽBA

Ivan Aralica prvi je student koji je diplomirao na zadarskom Filozofskom fakultetu

Kuća se gradi iz temelja, narodna je mudroslovnica o tome kako se sve treba uraditi iz temelja na dobar način, ako želimo biti sigurni u uspjeh toga što radimo. Promatrano iz aspekta građevina, zgrada, potrebno je više stručnjaka da bi se sve pomno projektiralo i realiziralo, i u samom početku već prema nacrtima i raznim simulacijama znate kako će što izgledati, uz minimalna odstupanja. Uz spomenu tu materijalnu okosnicu, mnogo je važnija sastavnica - čovjek, kojega također treba „graditi iz temelja“ - i stalno nadograđivati.

Davne 1955. godine donesen je zakon o osnivanju Filozofskoga fakulteta u Zadru, pri Sveučilištu u Zagrebu, ponajviše zaslugom hrvatskoga književnika Miroslava Krleže. Nastava se počela izvoditi 1956. Tako je godina 2016. bila obljetnička za neke sastavnice Sveučilišta u Zadru. Slavilo se i obilježavalo 60 godina od osnivanja pojedinih sveučilišnih sastavnica. Odsjek za hrvatski jezik i književnost u povodu toga organizirao je okrugli stol i izložbu „Knjige, časopisi i ostale publikacije nastavnika Odsjeka za hrvatski jezik i književnost“ u Svečanoj dvorani Sveučilišta u Zadru, 30. studenoga 2016. godine. Okrugli stol sadržavao je dvije sesije, a moderator su bili izv. prof. dr. sc. Vanda Babić i Josip Galić, prof. Sudionici okrugloga stola koji su svojim prisustvom uveličali ovu važnu obljetnicu bili su: akademici Ivan Aralica, Josip Bratulić i Luko Paljetak, redoviti profesori Josip Lisac, Tihomil Maštrović i Divna Mrdeža Antonina, izvanredne profesorice Kornelija Kuvač-Levačić i Zvezdana Rados, docentica Sanja Knežević, ujedno i predstojnica Odsjeka za hrvatski jezik i književnost, te profesori Ivona Matijević i Ivan Tadić.

Krležina uloga

Pozdravne govore održali su rektorica prof. dr. sc. Dijana Vican i predstojnica Odsjeka za hrvatski jezik i književnost, doc. dr. sc. Sanja Knežević, koja je podsjetila na

značajnu ulogu književnika Miroslava Krleže u osnivanju fakulteta i drugih institucija u Zadru nakon Drugoga svjetskog rata. Docentica Knežević istaknula je kako je Krleža dvaput boravio u Zadru, prvi put 1949. godine kada je došao da bi priredio veliku izložbu umjetnosti jugoslavenskih naroda, koja je otvorena u Parizu. Boraveći među zadarskim ruševinama, Krleža je iznio ideju o gradu Zadru kao gradu kulture, znanosti i umjetnosti. Otvaranjem Filozofskoga fakulteta, Zavoda za povijest HAZU, Narodnog kazališta, Kazališta lutaka i drugih kulturno-znanstvenih institucija Zadar je ponovno postao važnim gradom u kojemu se odvijaju i događaji kultura i znanost.

Prinosi Švelca i Kolumbića

Prvo izlaganje pripalo je izv. prof. dr. sc. Korneliji Kuvač-Levačić, koja je u tri posljednja mandata obnašala dužnost predstojnice Odsjeka i inicirala proslavu 60. godišnjice osnutka Odsjeka. U iscrpnom izlaganju profesorica Kuvač-Levačić govorila je o povijesti Odsjeka, osnivačima, nastavnicima i suradnicima, studentima, međunarodnoj suradnji, strukturi studija tijekom 60 godina. Prisutni su imali priliku čuti o četvorici osnivača zadarske kroatistike, bili su to: Dalibor Brozović, Franjo Švelec, Zlatko Vince i Nikica Kolumbić.

Akademik Ivan Aralica iznio je svoja sjećanja kao pripadnik prve generacije studenata. Prisjetio se tom prigodom i kako je on bio prvi student koji je diplomirao na novoosnovanom Filozofskom fakultetu te kako je obrana njegova diplomskoga rada zaintrigirala i privukla ondašnju medijsku pozornost. Također akademik Aralica upozorio je i na društveni

kontekst otvaranja Filozofskog fakulteta i nenaklonosti tadašnjih političkih struktura Fakultetu. U tom je kontekstu i on upućivao na iznimno važnu ulogu Miroslava Krleže za otvaranje Fakulteta. Aralica je na kraju priznao kako je i sam gajio želju možda jednog dana postati sveučilišni profesor što se, međutim, nije ostvarilo - u međuvremenu je Ivan Aralica postao klasik hrvatske suvremene književnosti.

Prof. dr. sc. Josip Lisac govorio je o lingvističkim znanstvenim rezultatima nastavnika zadarske kroatistike. Akademik Josip Bratulić održao je izlaganje na temu „Dopreporučna hrvatska književnost u proučavanjima zadarskih nastavnika“. Prof. dr. sc. Divna Mrdeža Antonina govorila je o prinosima dvojice zadarskih kroatista-istraživača, točnije o prinosima Franje Švelca i akademika Nikice Kolumbića istraživanjima povijesti hrvatske kazališne baštine.

Nakon navedenih izlaganja, uslijedila je pauza za kavu i neformalno druženje. Bila je to ujedno i prigoda da se razgleda izložba „Knjige, časopisi i ostale publikacije nastavnika Odsjeka za hrvatski jezik i književnost“.

U drugom dijelu obilježavanja šezdeset godina zadarske kroatistike bilo je riječi o studentima, studentskom životu u prvim desetljećima postojanja, kao i o sadašnjem studentskom životu. Izv. prof. dr. sc. Zvezdana Rados održala je izlaganje na temu „Hrvatska književnost 19. i 20. stoljeća u proučavanjima zadarskih nastavnika. Prof. dr. sc. Tihomil Maštrović bio je spriječen prisustvovati ovoj važnoj obljetnici, no poslao je svoje priopćenje koje je pročitano.

Akademik Luko Paljetak govorio je o studentskom životu u prvim desetljećima Odsjeka, veoma je živopisno prepričavao anegdote

iz studentskog života, o tome kako su se natjecali tko će prije do jutra napisati dramu i kako su zapravo nastali neki od njegovih književnih tekstova. Akademik Paljetak prisjetio se i raznih dogodovština iz ondašnjeg studentskog kluba i drugih mjesta okupljanja studenata. Osobitu je pozornost Paljetak svratio na studentske dramske družine u kojima je i sam sudjelovao i njihove aktivnosti. Izlaganje akademika Paljetka bilo je popraćeno prezentacijom fotografija, plakata i drugih zanimljivih dokumenata.

Od profesora hrvatskog jezika i književnosti Ivana Tadića prisutni su mogli čuti o Studentskom književnom klubu „I.R.I.“, o publikacijama koje su izdali te gostovanjima književnika koje su organizirali.

Dobri temelji

Profesorica Ivona Matijević predočila je prisutnima opsežno istraživanje o aktivnostima nastavnika Odsjeka za hrvatski jezik i književnost u *Radovima Filozofskog fakulteta u Zadru i Croatica et Slavica Iadertina*.

Doc. dr. sc. Sanja Knežević govorila je o zadarskim studentima u suvremenoj hrvatskoj književnosti. Da se vratimo na priču s početka teksta o gradnji kuće s dobrim temeljima, zadarska kroatistika u svojih je 60 godina vješto odgovorila na mnoge izazove vremena i okolnosti u kojima je stasala. Iznjedrila je akademike Franju Švelca, Dalibora Brozovića, Nikicu Kolumbića, vrsne generacije profesora i studenata, akademike, književnike. Narastajući novih studenata i profesora na Odsjeku za hrvatski jezik i književnost, za uvjete rada koje danas imaju mogu prije svega zahvaliti utemeljiteljima zadarske kroatistike i svima koji su na njihove dobre temelje dogradili dio svoga životnog i profesionalnog iskustva. Temelji su to koji drže i koji će držati Odsjek za hrvatski jezik i književnost da mudro manevrira u prkos svim izazovima desetljeća u koje je zakoračio i stoljeću u kojem se nalazi.

Marijana Rošćić, prof.; asistent

Zadarska kroatistika u svojih je 60 godina vješto odgovorila na mnoge izazove vremena i okolnosti u kojima je stasala. Iznjedrila je akademike Franju Švelca, Dalibora Brozovića, Nikicu Kolumbića, vrsne generacije profesora i studenata, akademike, književnike

MEĐUNARODNI ZNANSTVENI KOLOKVIJ U BRIBIRU II NA BRIBIRSKOJ GLAVICI KOD SKRADINA 5. I 6. SVIBNJA

Ančić: Bribir je bio mjesto moći

Arheolog Ghica iz Osla, uz pomoć kolega Danijela Dzina iz Sydneya i Ante Miloševića iz Splita došao je u Hrvatsku gdje kao arheolog istražuje već dvije godine

Međunarodni znanstveni skup Kolokvij u Bribiru II (Peti Gunjačini dani) u organizaciji Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu održan je na Bribirskoj glavici kod Skradina 5. i 6. svibnja. Na skupu je sudjelovalo 20-ak arheologa, povjesničara umjetnosti, povjesničara i antropologa iz Hrvatske, Australije, Norveške i Italije. Bribir je vrlo važan arheološki lokalitet burne prošlosti. Posljednjih godina provedena su zanimljiva otkrića. Među njima je ulomak s natpisom kneza Branimira, zatim artefakt s dva reljefa lascivnoga sadržaja za koja se pretpostavlja da su iz vremena Liburna, ali i nalazi, odnosno napisi koji govore o vezama srednjovjekovnog Bribira sa Skandinavcima, o trgovini sa Skandinavijom i trgovačkim putevima. Na kolokvij su predstavljeni i rezultati tih recentnih istraživanja i otkrića.

Bribir i Skandinavija

Arheolog Victor Ghica (Oslo), uz pomoć kolega Danijela Dzina iz Sydneya i Ante Miloševića iz Splita došao je u Hrvatsku gdje istražuje već dvije godine. Ghica je na znanstvenom skupu govorio na temu „Nove spoznaje o ranom kršćanstvu u dalmatinskom zaleđu: kronologija i stratigrafija crkvenoga kompleksa bribirske rotunde“ te „Skandinavija i Balkan: Napomene o dvama nedavno otkrivenim artefaktima s Bribira“. „Otkriće povezanosti Bribira sa Skandinavijom veliko je iznenađenje, izvan svih povijesnih paradigmi. Otkrićem o kontinentalnoj vezi sa Skandinavijom, prije vikinškoga doba, otvaramo vrata novom području istraživanja koje do sada nije

bilo poznato ili ga nismo pojmlili u Hrvatskoj“, rekao je Ghica nakon predavanja i dodao: „Bribir je Eldorado za istraživače!“

Zanimljiva izlaganja i predstavljanja imali su i profesori sa Sveučilišta u Zadru. Prof. dr. sc. Anamarija Kurilić s Odjela za povijest bavila se temom „Stanovništvo liburno-rimske Varvarije“, dok je prof. dr. sc. Nikola Jakšić, profesor u miru Odjela za povijest umjetnosti, predstavio 43. broj „Starohrvatske prosvjete“, a prof. dr. sc. Mladen Ančić, stručnjak za srednjovjekovnu hrvatsku povijest, održao je zapaženo predavanje na temu „Bribir u kasnosrednjovjekovnoj mreži neagrarnih naselja“. Pozivajući se na kartu *Tuto el contado di Zara e Sebenicho* nepoznatoga kartografa, koju je u prvoj polovici XVI. stoljeća objavio venecijanski tiskar i kartograf Matteo Pagano, Ančić tvrdi da su kartografi raspolagali dobrim znanjem „kako bi shematski, ali i istodobno realistički prikazali oblike raznovrsnih naseljenih mjesta i njihovih prostornih odnosa“. Dobro su na karti nacrtani Zadar, tada grad s 20 tisuća stanovnika, ali i Šibenik, Nin, Vrana, Skradin, Obrovac, Novigrad. Kartograf je prikazao i manja naselja, sela. Na karti nema ucrtanih

nog Bribira jer je mjesto već bilo pod Turcima. Bribir je, naime, prije velikih transformacija u drugoj polovici XIV. stoljeća, izgubio svoju društvenu funkciju. Kako navodi prof. Ančić, da bi se shvatila važnost i položaj Bribira, nužan je „povratak“ u 12. st., kada je politička moć bila podijeljena između centra dinastičkoga kraljevstva (Arpadovića) i moćnih lokalnih kneževa koji su već kontrolirali veća ili manja područja.

Gubitak društvene funkcije

„Dokle god su priznavali autoritet centralne vlasti, pružali ograničene usluge i plaćali porez, lokalni kneževi bili su slobodni provoditi svoje vlastite lokalne, ali i regionalne programe“, rekao je, među ostalim, Ančić. Bribir kao staro sjedište župana (comes) bilo je predodređeno da postane centar lokalne dinastije Šubića. Prema Ančićevoj tezi, Bribir nije bio obično naselje, nego kompleks za elitu, koja je izravno ili neizravno posjedovala i kontrolirala širok teritorij od Nina do Knina i od Skradina do Karina. Na Bribirskoj glavici bile su elitne rezidencije. Bribir je bio locus (mjesto) moći.

„Simboli te moći bili su impo-

zantne zidine rimske Varvarije ili susjedna utvrda Ostrovica na vrhu brežuljka, fizičke strukture koje su garantirale transgeneracijski prijenos jednom stečene moći“, kaže Ančić.

Budući da je bio rezidencijalno mjesto, Bribir, navodi prof. Ančić, nikada nije postao poljoprivredni grad, što dokazuje činjenicom da na Bribirskoj glavici nitko nije pronašao preše za vino ili ulje niti tragove peći za izradu keramike ili mjesta za obrtničku proizvodnju. „Sve je stizalo u Bribir u obliku gotovog proizvoda, spremno za konzumaciju i korištenje“, zaključio je prof. Ančić. Stoga se nameće zaključak da su poljoprivrednici i obrtnici u Bribiru angažirani prema potrebi i da su bili u direktnoj službi stanovnika elitnih dijelova grada, možda kao kućni sluge, kuhari ili kovači koji su pružali usluge eliti.

„I samostan Sv. Marije većim dijelom je ispunjavao funkciju locusa moći cijelog kompleksa. Golema crkva samostana odmah je postala mjesto pokapanja uglednih članova roda Šubića, a svećenici su služili mise u njihovu čast“, pojasnio je prof. Mladen Ančić. Međutim, Bribir je izgubio svoju funkciju u širem području u drugoj polovici XIV. st. Stvari su se počele mijenjati kada je jedan potomak glavnog ogranka obitelji Šubić odlučio ući u krug koji služi kralju i razmijeniti utvrdu Ostrovica za plemićki posjed Zrin pokraj Une. Tako je Bribir izgubio svoju društvenu funkciju i status mjesta moći i postao mjesto stanovanja nižeg plemstva koje nije imalo snage za obranu od Turaka koji su se pojavili na političkoj sceni u drugoj polovici XV. stoljeća.

„Upravo je ta situacija prikazana na karti *Tuto el contado di Zara e Sebenicho*“, zaključio je Ančić. (I. Radoš)

Arheolog Daniel Dzina (Sidney) i prof. dr. sc. Mladen Ančić

DR. SC. **TOMISLAV KOŠTA**, ODJEL ZA IZOBRAZBU UČITELJA I ODGOJITELJA, VODITELJ AKADEMSKOG PJEVAČKOG ZBORA SVEUČILIŠTA U ZADRU

Za naš zbor uvijek vlada golem interes studenata

Tomislav Košta, predavač metodike nastave glazbene kulture na Odjelu za izobrazbu učitelja i odgojitelja, rođen je 1981. u Zadru, gdje je završio glazbenu školu, a diplomirao je na Institutu za crkvenu glazbu Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu.

U Ljubljani je, nakon studija, bio na poslijediplomskom studiju te završio doktorski studij glazbene pedagogije.

„Pisao sam o razvoju nastave glazbene kulture u Hrvatskoj i napravio komparativnu analizu nastave glazbene kulture u Sloveniji i Mađarskoj, odnosno istražio kako se razvijala nastava glazbe u osnovnoj školi od 19. stoljeća, dakle, od uvođenja narodnog jezika u škole, pa sve do danas“, kaže Košta koji je i voditelj Akademskog pjevačkog zbora Sveučilišta u Zadru. U zboru je trenutno 35 članova, no svake godine brojnost se popunjava jer jedni studenti, završavajući studije, odlaze, a drugi dolaze.

Posjet Salzburgu

„Na početku svake godine održimo audiciju za nove članove, a interes studenata doista je velik. Više je djevojaka nego mladića jer tenori i basevi češće pjevaju u klapama“, pojašnjava Tomislav Ko-

Tko se bavi glazbom, sretan je u životu

Učiteljskim studijima svojstvena je multidisciplinarnost, ima nas pedagoga, kroatista, likovnjaka, psihologa, glazbenika... No, ta multidisciplinarnost i čini sve zanimljivijim, studenti koji studiraju na Odjelu za izobrazbu učitelja i odgojitelja moraju se, zapravo, upoznati sa svim što će sutra raditi - i matematikom, i hrvatskim jezikom, i prirodom, i poviješću... Ja, primjerice, predajem glazbenu kulturu na svim godinama. Glazba svakako ima mjesta u školi, mora imati, ono što glazba donosi učenicima ne može se zamijeniti nekim drugim predmetima. Neke vrijednosti i stvari koje nauče preko glazbe su veoma važne. Pokušavam nekako studentima prenijeti ideju da je glazba važna i da treba raditi. Uvijek ima djece čiji se talent mora prepoznati. Ima djece koja su dobra u nogometu ili matematici, a neki su dobri u glazbi. Glazba je plemenit poziv, onaj tko se bavi glazbom, sretan je u životu.

šta. Budući da Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja gaji dobre odnose s hrvatskim zajednicama, zadarski studenti odlaze na praksu u Austriju, Mađarsku i Italiju.

„Povezani smo s našim ljudima vani, a u Salzburgu postoji i dopunska hrvatska škola koju smo posjetili prošle godine. Tada se rodila ideja fra Zlatka Špehara da naš Akademski zbor ode pjevati od 5. do 7. svibnja ove godine u Salzburg. Fra Zlatko, voditelj Hrvatske katoličke župe blaženog Alojzija Stepinca, pozvao nas je i Hrvati su nas ugostili. Bili su sjajni domaćini i vrlo sretni što su naši studenti došli pjevati. U Salzburgu hrvatska zajednica broji oko deset tisuća duša“, priča Košta.

Oduševljenje austrijske publike

Akademski pjevački zbor je, upravo pod ravnanjem dr. sc. Tomislava Košte, najprije 6. svibnja nastupao u franjevačkoj crkvi u središtu Salzburga. Svećenik je najavio da će nastupiti nakon mise i Austrijanci su ostali slušati ih. Na programu su bila djela W. A. Mozarta, Ive Brkića, Ivana pl. Zajca, G. P. da Palestrine, Johna

U Zadru se svake druge godine održava međunarodno natjecanje pjevačkih zborova, a Košta je umjetnički ravnatelj tog natjecanja

Osim Akademskog zbora, Košta od prošle godine vodi i Hrvatsko pjevačko glazbeno društvo 'Zoranić', jedini gradski zbor koji postoji od 1908. godine

Ruttera i drugih, uz pratnju mladog orguljaša, Zadrana Mihočila Buturića.

Nastup je izazvao oduševljenje austrijske publike koja je tražila ponovno izvođenje nekih pjesama. „Doživjeli smo ovacije, nisu nas puštali, tražili su izvođenje još jedne pjesme, pa još jedne... A naši studenti, mladárija, koji su lijepo izgledali u togama, kad zagrne junačku pjesmu 'Bukovica' Ive Brkića, doista ostavljaju snažan dojam. Pjevali smo od gregorijanskog korala i renesansnih skladbi do gospela i novijih stvari. Austrijanci su se poslije nastupa htjeli s nama fotografirati“, govori Košta koji je pruženu priliku

iskoristio i da bi predstavio hrvatske autore.

Sljedeći dan, 7. svibnja, Akademski zbor nastupio je na hrvatskoj misi u crkvi Sv. Andrije u Salzburgu. Zbor su velikim pljeskom pozdravili prisutni Hrvati koji su sa studentima i zapjevali „Zdravo Djevo, Kraljice Hrvata“, a nakon mise Zbor je održao

još dio programa. Osim Akademskog zbora, Košta od prošle godine vodi i Hrvatsko pjevačko glazbeno društvo „Zoranić“, jedini gradski zbor koji postoji od 1908. godine. Kad nema probe s članovima Akademskog pjevačkog zbora, vježba s članovima „Zoranića“.

U Zadru se svake druge godine

Akademski pjevački zbor je, upravo pod ravnanjem dr. sc. Tomislava Košte, 6. svibnja nastupao u franjevačkoj crkvi u središtu Salzburga

održava i međunarodno natjecanje pjevačkih zborova, a Košta je umjetnički ravnatelj tog natjecanja. „Međunarodno natjecanje je svake druge godine u svibnju, a prvo je održano 1997. godine. Prije je to bilo natjecanje hrvatskih zborova, koje seže još od 70-ih godina, no, primjerice, lani je pristiglo 17 zborova - iz Slovenije, Latvije, Estonije, Švedske, Poljske, Bugarske, Makedonije, a iz Hrvatske četiri-pet. Jedne godine stigli su nam i gosti iz Amerike. To je sjajna manifestacija, skupi se i oko 500 ljudi, bude šušur po gradu, pjeva se, dijele nagrade...“, oduševljeno govori Tomislav Košta. (zgt)

OD 10. DO 13. SVIBNJA 2017. ODRŽAN VEĆ TRADICIONALNI PROJEKT STUDENATA ODJELA ZA TURIZAM I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI

Ritam kulturizma u ritmu humanizma

Sav prikupljeni novac ide OB-u Zadar za kupnju linearnog akceleratora za zračenje onkoloških bolesnika

Ritam kulturizma, tradicionalni projekt studenata Odjela za turizam i komunikacijske znanosti Sveučilišta u Zadru, ove je godine održan od 10. do 13. svibnja. S obzirom na to da je Glavna skupština Ujedinjenih naroda odobrila usvajanje 2017. godine kao Međunarodne godine održivog razvoja turizma, tema je bila „Inovacije i održivost“. Ideja studenata i profesora uključenih u organizaciju projekt bila je upozoriti na važnost sve tri dimenzije održivosti, a to su ekološka, ekonomska i društvena održivost.

Nažalost, uz pojam održivost još uvijek i najčešće veže se samo ekološka dimenzija održivosti, stoga je cilj bio putem različitih aktivnosti upozoriti na sve dimenzije održivosti, posebice na društvenu. Upravo vođe-

ni tom motivacijom, studenti su odlučili da će, kao i svake godine dosad, novac prikupljen od prodaje ulaznica, majica i sl. donirati u humanitarne svrhe. Nije bilo dvojbi o tome kome donirati, jednoglasno je odlučeno da će sav prikupljeni novac ići Općoj bolnici Zadar kao prilog za kupnju linearnog akceleratora potrebnog za zračenje onkoloških bolesnika.

#zračidobrotu

Zadarska bolnica, nažalost, nema aparat za zračenje onkoloških bolesnika pa onkološki bolesnici najčešće putuju u Zagreb ili Split, što nije samo veliko financijsko opterećenje, nego i psihičko jer onkološki bolesnik odlazi na zračenje u nepoznatu sredinu i bez svoje obitelji. Prema podacima Zavoda za javno zdravstvo Zadar, većina oboljelih onkološ-

kih bolesnika u Zadarskoj županiji starija je od 50 godina, a najčešća sijela (vrste) raka u Zadarskoj županiji (prema Registru za rak Hrvatske u 2014. godini) kod žena su rak dojke, debelog crijeva, pluća, štitnjače i tijela maternica, dok su kod muškaraca najčešća sijela rak debelog crijeva, pluća, prostate, mokraćnog mjehura i bubrega.

Budući da je onkoloških bolesnika, nažalost, sve više, studenti su htjeli upozoriti na važnost i potrebu podizanja svijesti o toj vrsti bolesti, ali su htjeli i dati svoj doprinos za kupnju aparata za zračenje čija se vrijednost procjenjuje na oko 4 milijuna eura. Stoga su osmislili promidžbenu kampanju za humanitarnu akciju nazvanu #zračidobrotu, koja je bila okosnica cijelog Ritma kulturizma 2017. U dogovoru s Ligmom protiv raka Zadar, koja je pokazala iznimnu volju za suradnjom,

Doc. dr. sc.
Božena Krce Miočić;
Tomislav Klarin,
mag. oec.;
Gabrijela Vidić,
mag. oec.;
Ivana Mlačić,
studentica 1. godine
diplomskog studija
Poduzetništvo u kulturi
i turizam, voditeljica
studentskog projekta;
Inga Jurin,
studentica 1. godine
diplomskog studija
Poduzetništvo u kulturi
i turizam, voditeljica
studentskog projekta

studenti su prijavili humanitarnu akciju i mnogim aktivnostima sve posjetitelje upozorili na važnost svrhe za koju se prikuplja novac. Organiziranjem humanitarne akcije studenti su željeli upozoriti upravo na društvenu komponentu održivosti, a to je da zajednici u kojoj živiš i radiš moraš vratiti dio onoga što si uzeo, ali isto tako, aktivnosti koje provodiš moraju biti usklađene s potrebama i željama lokalne zajednice. U sklopu humanitarne akcije snimljen je i video s pričama nekoliko onkoloških bolesnika koji su prošli zračenje u nekom drugom gradu i s porukama zašto je potreban apa-

rat za zračenje u Zadru.

U sklopu humanitarnih aktivnosti održan je humanitarni gastro-sajam te tradicionalna humanitarna večer klapa u Sv. Donatu. Humanitarni gastro-sajam bio je i jedno od najvećih događanja na projektu jer je na njemu sudjelovalo oko 350 posjetitelja, a organiziran je na parkiralištu ispred zgrade Sveučilišta na Novom kampusu.

Humanitarni gastro-sajam

Gastro-sajam i organizacijski je bio najzahtjevniji dio, a pomoć je pružila Udruga Zadarskih ugosti-

telja, koja je pomogla predstavljajući zadarskih ugostitelja, te Hote-ljersko-turistička i ugostiteljska škola u Zadru, koja je sudjelovala sa svojim profesorima mentorima i učenicima pri serviranju hrane i pića. Na sajmu su posjetitelji mogli kušati mediteranske specijalitete restorana Kaštel, Kornat, Bruschetta, 2 Ribara i Hotela Mediteran, pripremljene od namirnica koje su dostavili zadarski mesari Biloglav, Gobin, Ikić, Lukin i Paleka, uzgajališta ribe Blitvenica i Nova Mar, zatim Podravka, Marenx-gel d.o.o., Nikas d.o.o., Salvia i dr. Svoj doprinos dali su i zadarska zadružna pivovara Brlog te zadarski vinari sa svojim vinima, i to Vina Vrsaljko, Kraljevski vinogradi, Vina otočka Paga, OPG Odžaković, OPG Šime Skaulj te Sveučilište u Zadru sa svojim vinom. Na sajmu su se mogle kušati i slastice slastičarnice Allo Allo te specijaliteti studentice Odjela za turizam i komunikacijske znanosti, Ivane Marije Čuke, koja je svojim slasticama dobra konkurenci-

Nastavak na str. 59

IZV. PROF. DR. SC. ANTE NAZOR, RAVNATELJ HRVATSKOGA MEMORIJALNO-DOKUMENTACIJSKOG CENTRA DOMOVINSKOG RATA

'Maslenica' je prekretnica u Domovinskom ratu

Doc. dr. sc. Ante Nazor, ravnatelj Hrvatskog memorijalno-dokumentacijskog centra Domovinskog rata, vanjski suradnik u nastavi na Odjelu za povijest Sveučilišta u Zadru, u povodu 24. godišnjice vojno-redarstvene akcije „Maslenica“ održao je 20. siječnja u Velikoj dvorani Odjela za povijest predavanje naslovljeno „Međunarodno priznanje Republike Hrvatske i političke okolnosti uoči Vojno-redarstvene operacije Maslenica“.

Jasna poruka

Akcija koja je počela 22. siječnja 1993. imala je posebno značenje za Hrvatsku vojsku i RH. Došlo je do preokreta i HV se više ne brani, nego oslobađa okupirani teritorij.

„Bila je to jedna od uspješnijih napadno-oslobodilačkih hrvatskih operacija u Domovinskom ratu. Po značaju i žestini borbi te odlučnosti i žrtvi hrvatskih branitelja, operacija 'Gusar', odnosno 'Maslenica', zauzima posebno mjesto u hrvatskoj povijesti. Na ponos i nadu hrvatskome narodu, provele su je združene snage Hrvatske vojske - kopnene, zračne i mornaričke, te snage MUP-a RH. Tom pobjedonosnom operacijom Hrvatska je uputila jasnu poruku neprijateljskim snagama o tome što će se dogoditi ako ne pristanu na mirnu reintegraciju tada okupiranih

U povodu 24. godišnjice vojno-redarstvene akcije 'Maslenica' dr. Nazor održao je 20. siječnja predavanje 'Međunarodno priznanje Republike Hrvatske i političke okolnosti uoči Vojno-redarstvene operacije Maslenica'

ješile ni pitanje 'ružičastih zona', kako su nazvani dijelovi okupiranoga teritorija RH koji su, prema Vanceovu planu, trebali odmah i bezuvjetno, dakle već početkom 1992., biti vraćeni u ustavno-pravni poredak RH“, kaže Nazor.

Veza kopno - otok Pag

Hrvatsko državno i vojno vodstvo, predvođeno predsjednikom Tuđmanom je, dodaje, zbog stanja okupacije dijela teritorija neovisne i međunarodno priznate hrvatske države, a posebice zbog otežane prometne povezanosti između sjeverne i južne Hrvatske, odnosno Dalmacije, ali i dijela Bosne i Hercegovine, te zbog isključivosti velikosrpske politike koja je odbila razgovore o mirnoj reintegraciji okupiranoga područja, čak i područja tzv. „ružičastih zona“ koja Vanceovim planom nisu bila predviđena kao dio UNPA zona, bilo primorano na vojnu opciju početkom 1993. upravo na zadarskome području. „Činjenicu da su cjelokupni cestovni promet i gospodarstvo između hrvatskoga sjevera i juga ovisili o vremenskim uvjetima, ograničenoj vezi kopno - otok Pag i raketama JNA oštećenom Paškom mostu, Hrvatska više nije mogla trpjeti. I srpski izvori su 'problem odsećenosti Dalmacije' isticali kao prednost za 'RSK' u ratu protiv Hrvatske“. Operacija Maslenica je, otkriva Nazor, bila pripremljena u potpunoj tajnosti. Zadaća hrvatskih oružanih snaga bila je osloboditi prostor Ravnih kotara, Novskog ždrila i podvelebita, odnosno

područja Republike Hrvatske“, govori Ante Nazor.

Naime, do operacije „Maslenica“ Hrvatska je bila „razbijena“, a Dalmacija i fizički odvojena od sjevera države. „Neprijatelj je“, pojašnjava Nazor, „u jesen 1991. gotovo uspio provesti plan komadanja Hrvatske, i to upravo na području Novskog ždrila, kad je u početnim silovitim napadima zapriječio i onemogućio prometnu i gospodarsku povezanost između sjevera i juga Hrvatske ko-

pnom. Bojišnica uoči operacije 'Maslenica' uspostavljena 1991., bila je na samom ulazu u Zadar (Dračevac - Križ, Sokin i Bili Brig), koji je bio izložen napadima neprijateljskoga topništva.“

UNPROFOR, zaštitne snage UN-a raspoređene u Hrvatskoj tijekom 1992. uspjele su osigurati relativno mirnije razdoblje, bez obzira na to što se za zadarsko područje to ne može posve tvrditi. Srbi su s Križa sve do lipnja, a iz Zemunika sve do prosinca, praktički svakodnevno, osim u lipnju i srpnju, gađali Zadar. „Snage UN-a nisu ispunile većinu preuzetih obveza: nisu zaštitile preostalo nesrpsko stanovništvo u UNPA zonama, nisu omogućile cestovnu komunikaciju preko okupiranoga teritorija Republike Hrvatske i povratak prognanika u svoje domove, niti su uspjele razoružati srpske snage na okupiranom teritoriju Republike Hrvatske. Nisu ri-

šireg područja zadarskoga zaleđa, odbaciti neprijateljske snage od hrvatske obale, presjeći osnovne putne smjerove Gračac - Obrovac - Benkovac - Knin i osloboditi komunikaciju Zadar - Maslenica - Karlobag, osloboditi zračnu luku Zemunik i zauzeti ključne objekte na Velebitu, gdje su snage specijalne policije, pod zapovijedanjem Mladena Markača boravile od kolovoza 1992.

Rovanjska - Jasenice - Obrovac

„Postrojbe HV-a i policije napale su istodobno u više smjerova potiskujući neprijateljske snage prema Zemuniku, prometnicom Zadar - Maslenica prema Benkovcu, uz obalu prema Rovanjskoj i dalje prema Obrovcu, ovladavajući dominantnim visovima na Velebitu. Već prvog dana operacije postignut je veliki uspjeh kada su pripadnici specijalnih postrojbi MUP-a presjekli komunikaciju Obrovac - Gračac, a nakon teških borbi na Velebitu specijalna policija preuzela je nadzor na širem području Velike i Male Bobije, Tulovih greda i Malog Alana, ključnih vrhova za nadzor Gračaca i Obrovača“, govori Ante Nazor i dodaje:

„Oslobađanje prostora podvelebita, smjerom napada Rovanjaska - Jasenice - Obrovac, bio je jedan od dva ključna cilja cijele operacije. Iako napredovanje na tom smjeru nije išlo zamišljenim tijekom, zbog konfiguracije terena i jakoga otpora srpskih snaga, osvajanjem brda Dračevac, odnosno uvođenjem novih snaga i oklopa, oslobođena je sjeverna strana Novigradskog mora i omogućen pristup Novskom ždrilu.“

Oslobađanjem Zemunika, što je bio jedan od važnih ciljeva operacije, hrvatske snage su prodorom u smjeru Podgradina - Paljuv - Pridraga - Bruška oslobodile dio Ravnih kotara. Međutim, Srbi su znali što znači oslobađanje zadarskoga zaleđa i ponovno povezivanje juga i sjevera Hrvatske. Stoga su pokušali vratiti izgubljene pozicije protunapadom.

„Operacija ‘Maslenica’ službeno je završila 27. siječnja 1993., no oslobođeni teritorij u zadarskome zaleđu hrvatski vojnici i policajci morali su obraniti, uz velike žrtve, u teškim višemjesečnim borbama protiv Srpske vojske Krajine i dobrovoljačkih jedinica iz BiH i Srbije. One su 27. siječnja krenule u protunapad, pokrenuvši operaciju kodnog imena ‘Čelik’. Unatoč

silovitim napadima, srpske snage nisu uspjele ostvariti svoj cilj - povratak netom izgubljenoga teritorija“, pojašnjava Ante Nazor i dodaje da je početak srpskog protunapada bilo najkritičnije razdoblje za Hrvatsku vojsku jer su njezine snage bile izmorene i opterećene velikim gubicima.

Pontonski most

„Stoga su uspostavljanjem zračnoga mosta s helikopterima u borbu u zadarskom zaleđu uključene najbolje hrvatske postrojbe iz drugih dijelova Hrvatske, kako bi zaustavile protunapad, u kojemu su sudjelovale ponajbolje srpske postrojbe. Upravo je sraz ponajboljih hrvatskih i srpskih postrojbi na relativno malom prostoru, jedna od značajki operacije ‘Maslenica’. Žestoke borbe vođene su do kraja ožujka na cijeloj bojišnici, a srpske snage posebno su uporno napadale selo Kašić i Novigrad te Škabrnju. U borbama nakon 27. siječnja, obje strane imale su višestruko veće gubitke nego u prvih pet dana, koliko je službeno trajala operacija.“

Pa ipak, rezultat je bio takav da je sagrađen i službeno za promet otvoren pontonski most kod Maslenice 18. srpnja 1993., čemu je nazočio predsjednik Tuđman i državni vrh, tako da je ponovno uspostavljena veza između sjeverne i južne Hrvatske, prekinuta od rujna 1991. Operacija Maslenica omogućila je i otvaranje zračne luke Zemunik. Zbog svega toga operacija „Maslenica“ po mnogočemu je prekretnica u Domovinskom ratu. Zašto?

„Oslobođena su brojna, do tada okupirana sela u zadarskome zaleđu, a pobjedom su hrvatski sjever i jug iznova prometno povezani kopnom. Također, posljedično je oslobođena Hidroelektrana Peruća, čime je onemogućen pokušaj srpske strane da sruši branu i izazove stradanje stanovništva uz rijeku Cetinu, a omogućena je i normalnija opskrba Dalmacije električnom energijom. Oslobađanje zadarskoga zaleđa imalo je velik zna-

čaj i u očima međunarodne zajednice, koja je morala priznati rezultate operacije i činjenicu da Republika Hrvatska stvara pobjedničke oružane snage, sposobne osloboditi preostali teritorij, okupiran velikosrpskom agresijom“, pojasnio je Nazor koji dodaje i to da u izvođenju operacije „Maslenica“ nije išlo sve glatko, međutim, operacija je u konačnici uspjela.

Središte za specijalističku obuku

„Nije sporno da su u pripremi i tijekom operacije postojali problemi i da je bilo pogrešaka i neuspjeha. No, unatoč svemu, operacija je ocijenjena uspješnom, a iskustvo stečeno u njoj iskoristilo se u planiranju i provedbi sljedećih akcija i operacija. Uostalom, upravo na temelju uočenih nedostataka i pogrešaka u operaciji „Maslenica“, a da bi se neke od njih otklonilo i ispravilo, u Šepurinama je utemeljeno Gardijsko središte za specijalističku obuku dočasnika „Damir Tomljanović - Gavran“. U njemu su, po uzoru na najrazvijenije vojske, hrvatski dočasnici - zapovjednici desetina i borbenih skupina, koji su kralježnica svake suvremene vojske, prošli obuku za najzahtjevnije vojne zadaće, da bi nakon povratka u matične postrojbe svoje znanje prenosili na suborce i odigrali značajnu ulogu u konačnom oslobađanju Hrvatske“, zaključio je Nazor.

Operacijom „Maslenica“ zapovijedao je general Janko Bobetko, a provedena je na Zbornom području Split, kojim je zapovijedao Ante Gotovina. U planiranju i izvedbi akcije sudjelovali su i Ante Roso, Mirko Norac i Mladen Markač. Skupne snage specijalnih jedinica policije MUP-a RH, pod zapovijedanjem generala Mladena Markača, djelovale su na području Velebita. Srpske snage predvodio je srpski general Mile Novaković, a tu su još bili srpski „komandanti“ Kosta Novaković, Milan Đilas, Jovan Dopuč, Dragan Tanjga, Dragan Harambašić i Momčilo Bogunović. (sb)

Operacija ‘Maslenica’ službeno je završila 27. siječnja 1993., no oslobođeni teritorij u zadarskome zaleđu hrvatski vojnici i policajci morali su obraniti, uz velike žrtve, u teškim višemjesečnim borbama protiv Srpske vojske Krajine i dobrovoljačkih jedinica iz BiH i Srbije

DOC. DR. SC. **PATRICK LEVAČIĆ**, ODJEL ZA FRANCUSKE I IBEROROMANSKE STUDIJE

Ako mi ne budemo držali do svoga, u vodama globalizacije nećemo imati što za razmijeniti

Dr. sc. Patrick Levačić, šef Katedre za književnost i kulturu Odjeka za francuski jezik i književnost na Odjelu za francuske i iberoromanske studije na Sveučilištu u Zadru, rođen je u Cannesu 1971. godine. Podrijetlom je s otoka Ista, odakle su poznati mornari i pomorci, a i njegov otac bio je pomorac. U Francuskoj je živio do sedme godine, ali je u prvi razred osnovne škole pošao u Zadar. Materinski mu je govor danas rijetka „cakovica“, ne čakavica. „Na žalost, nestaje cakovica, nestaju dijelakti,

kultura, sve se nekako globalizira“, kaže Levačić. U Zadru je završio osnovnu i srednju školu, nakon čega je na tamošnjem Filozofskom fakultetu upisao francuski jezik i književnost te ruski jezik i književnost. Magistrirao je 2006. godine na temi „Mit o gralu u srednjovjekovnoj francuskoj i ruskoj književnosti.“ Godine 2011. doktorirao je na temi „Dalmacija u francuskim putopisima od 1806. do 1914. godine“. Kako kaže, korpus putopisa ograničio je od 1806., dakle, od Napoleona, do početka 1. svjetskog rata 1914., a neke dominan-

tna teme putopisa provlače se u svim razdobljima: jedna su tržnice na kojima je bogatstvo boja, dijalekata, nošnji, proizvoda; druga gusle i guslari te treća nadnaravna bića povezana s praznovjerjima, vile, vukodlaci.

Egzotična Dalmacija

Francuskim je putopiscima Dalmacija (Ilirske pokrajine) bila daleka i egzotična, a dva su glavna izvora utjecala na formiranje takvog mišljenja: Fortisov putopis „Putovanje po Dalmaciji“ gdje, među ostalim, piše i u što

sve Dalmatinci vjeruju, pa tako navodi i praznovjerja o vilama i vukodlacima (Put po Dalmaciji Alberta Fortisa, 1741. - 1803., s talijanskog na hrvatski preveden je tek 1984.), a drugi izvor su informacije Napoleonovih časnika koje su poslužile primjerice Honoreu de Balzacu za neke fiktivne zadarske epizode.

Istražujući kako su Francuzi kroz putopise iz 19. stoljeća gledali na Dalmaciju, Patrick Levačić brzo je shvatio da su neki putopisci doista putovali, a neki izmislili ta putovanja. Poznati francuski romantičarski pisac

Veliki pisac kao što je Mérimée bio je zadivljen našim guslarima, najmanje što mi možemo učiniti je držati našu dragocjenu baštinu živom, kaže prof. Levačić čiji je dokumentarac o guslaru Dani izazvao golemo zanimanje u Parizu

'Cara-Ali, le Vampire' bila je Levačiću motiv za rad na dva filma: igrani 10-minutni koji uprizoruje baladu 'Cara-Ali, le Vampire' te dokumentarni film o živućem guslaru Dani Juriću iz Dalmatinske zagore

Prosper Mérimée (1803. - 1870.) godine 1827. napisao je zbirku balada „Gusle“. Genijalnom francuskom piscu putopis Alberta Fortisa, koji je preveden na francuski 1778., bio je temeljna spoznaja o guslarima. „Mérimée piše da je bio u Zadru 1816. i susreo se s guslarom iz Smilčića koji mu je otpjevao nekoliko balada, a to jednostavno nije točno“, pojašnjava Levačić, napominjući kako u Mériméeovoj zbirci ima 30-ak balada, jedna se zove „Cara-Ali, le Vampire“, a autor ju je izmislio. „Mérimée je lagao toliko dobro da mu se vjerovalo da mu je guslar doista autentično otpjevao baladu. Čak su i naši čitatelji i najveći književni stručnjaci od 1827. vjerovali da je njegova balada doista guslarska toga vremena, sve dok sam Mérimée 1842. nije priznao da je lagao i da nikad nije bio u Dalmaciji“, otkriva Levačić.

Mérimée u svojoj guslarskoj baladi govori o vampiru, ali ne na uobičajen način. Nije to hollywoodski vampir, nego vampir dijelom vezan uz hrvatski folklor ili folklor regije, Balkana, a pojavljuje se kad se netko odrekne kršćanstva. Mérimée je vješto prekrpio svoju maštu tako da ispadne da tu poruku kroz baladu zapravo prenosi mudri guslar.

Festival civilizacija

Mériméeova balada „Cara-Ali, le Vampire“ bila je Levačiću motiv za rad na dva filma. Prvi je igrani desetominutni film koji uprizoruje baladu „Cara-Ali, le Vampire“, a drugi dokumentarni film o živućem guslaru Dani Juriću iz Dalmatinske zagore. Levačićev cilj bio je pokazati studentima kako se istražuje, oživjeti hrvatsku kulturnu baštinu, povezati francusku i hrvatsku kulturu te povezati različite institucije u Zadru (Državni arhiv, Znanstvenu knjižnicu, Narodni muzej, Sveučilište).

„U mladosti se nikad nisam

susreo s guslarima, da nije bilo Mériméea, praktički ne bih znao ništa o njima. Ono što je Mérimée govorio o autentičnom guslarskom izrazu, shvatio sam tek u susretu sa spontanošću guslara Dane. Taj dalmatinski genij jednostavno me fascinirao.“

Oba filma Patrick Levačić prikazao je na Festivalu civilizacija koji se svake godine održava u francuskom Nacionalnom institutu za orijentalne jezike i kulturu (INALCO), uz napomenu kako sekciji Orijent pripada i istočna Europa. „Na festival pristizu uradci bilo filmskog ili drugog sadržaja. Sažeo sam sve što sam uradio u kratki prikaz i poslao im, a oni su mi pozitivno odgovorili. Na Festivalu sam održao i dva predavanja te dvije projekcije na INALCO-u.“ Francuze je, ističe, silno zanimalo kako je došao do guslara i koliko ih još ima. S obzirom na to da mnogi Francuzi nikad nisu ni čuli za riječ „guzla“ (gusle), Levačić je u dokumentarcu o guslaru Dani Juriću objasnio i otkud ta riječ. Film o guslaru počinje u Znanstvenoj knjižnici u čijem je fundusu francuski rječnik u kojemu piše da je riječ „guzla“ hrvatskoga podrijetla (mot guzla, hrvatska riječ - neka vrsta violine s jednom žicom).

„Ušli smo i u trezor Znanstvene knjižnice gdje smo našli Fortisov 'Put po Dalmaciji' iz 1778.,

što je glavna inspiracija Prosperu Mériméeu“, govori Levačić. Fortis je, naime, bio važan u 18. stojeću kad su postojali specijalisti za određenu geografsku regiju, iz perspektive onoga vremena bio je glavni autoritet za Dalmaciju.

Mérimée Vlaj iz Splita

„U fundusu Državnog arhiva u Zadru pronašli smo Mériméeovu knjigu, a u njoj je samo jedna balada autentična - 'Hasana-

ginica', Francuzi je prevode kao Hasanagova žena (La Femme de l'aga Hasan). Budući da je 'Hasanaginica' stvarna, čitatelji, i francuski i hrvatski, mislili su da su i sve ostale balade autentične. Mérimée je čak u uvodu svojih balada napisao da mu je majka 'Vlajina' iz Splita i da je on jedini u stanju prevesti te guslarske balade jer poznaje ilirski jezik.“

No, kako vrednovati nekog pisca?! Patrick Levačić tvrdi da, ako nas je Mérimée uspio do te mjere zavesti i toliko godina dr-

Kako se mogu povezati Dalmacija, Mérimée i Balzac?

„Oni nisu bili u Dalmaciji, a u svojim djelima imaju dalmatinske ljubavne epizode iz čega doznajemo područje interesa francuskog čitatelja iz prve polovice 19. st. Mérimée u Zadru susreće tobožnjega guslara i on mu prenosi ljubavnu dramu između Jumelije, Bazila i Cara-Alija, dok kod Balzaca imamo ljubavni trokut između Zadrance, hajduka i francuskog časnika. Znakovita je predodžba naših prostora no i strukturalni obrazac da se stranac redovito pojavljuje kao uznemirujući faktor. Balzac na povijesnu podlogu stavlja maštovit susret Zadrance s francuskim časnikom.

Da bi se susrela s ljubavnikom, Zadranka je morala uspavati svoga muža hajduka tako što je sluškinji naložila da mu dade nekakvo sredstvo za spavanje. No, sluškinja mu je dala više nego što je trebalo pa muž umre. Kad su se ljubavnici našli kod zadarskih bedema, mještani shvaćaju da je počinila ubojstvo, viču joj da je ubojica... Nema kod Balzaca opisa Zadra i njegovih spomenika koliko je ovdje naglasak na ljubavnoj drami. Kod njega se Zadar spominje tek kao mjesto gdje se proizvodi maraskino. Možda je to najegzaktniji podatak“, kaže Patrick Levačić.

žati u uvjerenju da ljudi uopće nisu ni posumnjali da je riječ tek o njegovoj mašti, a ne stvarnoj guslarskoj pjesmi, on je istinski genij.

Kratkometražni igrani film o guslaru Dani Juriću, koji traje 20 minuta, zapravo razotkriva Mériméea. Film je prikazan krajem ožujka, a titlovan je na francuski kako bi se francuska publika u Parizu mogla uvjeriti o čemu je riječ. „Guslari su sposobni improvizirati po tri, četiri sata, i to u desetercu. To je taj dalmatinski genij i upravo sam to htio ožvjetiti u filmu jer, ako je tako veliki pisac kao što je Mérimée bio zadivljen guslarima, zašto mi to ne bismo malo oživjeli. Ako mi ne budemo držali do svoga, u vodama globalizacije nećemo imati što za razmijeniti“, ističe Levačić koji je guslaru Dani Juriću preveo baladu „Cara-Ali, le Vampire“.

„Dane se malo iznenadio jer u njegovu repertoaru nema elemenata horora, bio je iznenađen i činjenicom da Mérimée baladu nije napisao u desetercu i u rimi. Dane pjeva o narodnim junacima, njegove teme su tragedije, ljubavne i herojske, a u guslarskim pjesmama može biti tek pokoja vila“, objašnjava prof. Levačić. Francuski čitatelji u 19. stoljeću doista su mislili da je Mériméeva balada autentična guslarska. I naši kritičari toga vremena su, što je zanimljivo, također mislili da je Mériméeva balada guslarska, pogotovo stoga što je prije toga Fortis putovao po Dalmaciji i otkrio „Hasanagicu“. Naši kritičari i književnici bili su uvjereni da je stranac opet otkrio nešto što oni nisu. Dane pak u filmu, osim o sebi, govori i o svome instrumentu, o svojim guslama.

„U guslama leži hrvatska povijest. Uz gusle su se ljudi družili, preko njih su se prenosile ljubavne i ratne balade, svjedočilo o junaštvima i junačkim vremenima“, govori guslar Dane Jurić u dokumentarcu. Francuzima nadalje objašnjava da su gusle napravljene „od bilog javora“, što je „drvo najlagne i stručnjaci koji

Igrani film 'Cara-Ali, le Vampire'

Sadržaj filma adaptacija je balade „Cara-Ali, Vampire“, koju je Prosper Mérimée objavio u zbirci balada „Gusle“ 1827. Cara-Ali je, ide priča, prešao Žutu rijeku (Zrmanju, nap.a.) i došao do Bazila u dalmatinskom zaleđu koji ga je ugostio. No, stari i siromašni Bazil ima mladu ženu Jumeli koja se zaljubljuje u mladog i bogatog stranca.

Turčin Cara-Ali otima Bazilovu ženu i bježi preko Žute rijeke. Ljubomorni muž Bazil, kad vidi da stranac i njegova žena bježe, uzima pušku i puca u Cara-Alija koji Jumeliji na samrti daje talisman, odnosno čudesnu knjigu. Kaže joj da je otvori na 66. stranici. Na toj stranici je vradžbina prema kojoj će onaj tko je pročitati biti bogat, voljen od žena te vladati zemljom i nebom. Bazil dolazi svojoj ženi i kaže joj da će ubiti i ljubavnika joj i nju, a ona mu reče: 'Nemoj, nemoj me ubiti, imam nešto za tebe, tu ćeš imati sve.' Bazil je siromašan, žene ga ne vole pa kad dobije talisman, postaje pohlepan. Prihvaćajući talisman, oprašta svojoj ženi i zaboravlja svoju vjeru, no tada mu kao vampir dolazi Cara-Ali i kaže: 'Sada kada si se odrekao svoje vjere, bit ćeš moj.' Nakon toga, vampir ga je šćepao.

Desetominutni film sniman je u Promini. Erik Lončar ga je režirao, glazbu je skladao Dario Vištica, student preddiplomskoga studija menadžmenta s Odjela za ekonomiju, student Ivan Genda glumio je vampira, a Nenad Zekanović, predsjednik hrvatsko-francuske udruge, Bazila. Iskra Eterović glumila je Basilovu ženu Jumeliju, a domaćin cijeloj ekipi bio je Ive Parać.

ih izrađuju kažu da je najzvonkije, najbolje zvoni, a javor drvo puno je tvrđe i zvonkije s vrha (stabla) nego pri dnu“.

Na kućištu gusala je „jareča koža, dobro nategnuta, istančana, obrušena, a bilo bi najbo-

lje da su strune od konjskoga repa, međutim, kako nema konja, samo je struna na gudaču od konjskoga repa, a ostale od najlonna za pecanje. A na vrhu gusala izrezbaren sokol - znak hrvatske pobjede - dakako“.

Na Festivalu civilizacija održanom u pariškom Nacionalnom institutu za orijentalne jezike i kulturu, prikazana su dva filma, dokumentarni i igrani film „Cara-Ali, le Vampire“ prema Mériméeevoj zbirci balada o guslaru. U stvaranju filma prema adaptaciji doc. dr. sc. Patricke Levačića i redateljskoj podršci Erika Lončara, glazbenom podlogom i editiranjem pridonio je student zadarskoga Odjela za ekonomiju, Dario Vištica koji je na temelju reakcija pariške, ali i domaće publike tijekom projekcija uvidio veliki potencijal gusala koje su središnji motiva filma.

Ritmicko pričanje

Naime, nakon svake projekcije, domaći ili strani gledatelji svojim se komentarcima uglavnom osvrtnali na gusle i guslara te se zanimali za porijeklo i vještinu sviranja tog, možemo slobodno reći, zaboravljenog i neopravdano zapostavljenog instrumenta. Publiku je, također, zanimalo postoje li još živući guslari na našim prostorima te postoji li mogućnost upoznavanja i uživanja u njihovoj izvedbi. „Posebnost ovog filma je u tome što u njemu možemo čuti jednog od živućih guslara dalmatinskoga zaleđa, a to je pojačalo reakcije gledatelja te pridonijelo vjerodostojnosti cijeloga projekta. Svi smo više ili manje upoznati s rap kulturom i načinom njihova izražavanja, odnosno ritmičkoga pričanja, tzv. „rappin“. Njihovu glazbu kojom preporučavaju trenutke iz života koristeći socijalnu i društvenu tematiku prepoznajemo kao svojevrsnu borbu za maloga čovjeka“, kaže Vištica i nastavlja: „Zanimljivo je da naši guslari u istom stilu već stoljećima preporučavaju događaje, situacije i borbu čovjeka iz ovoga podneblja, njegov težački i mukotrpan, a istodobno bogat život. Možemo povući paralelu i približiti se širem krugu ljudi i pokazati da glazba, socijalna osviještenost, ljubavna tematika i društvena zbilja kod nas imaju važnu ulogu.“

Tijekom izvedbe, osim tradicionalnih i vlastitih pjesama, guslar Dane Jurić izvodi i pjesme koje sklada tijekom razgovora. Pomno slušajući sugovornika, nadahnut određenom situacijom ili osobom, on stvara pjesmu upravo u tom trenutku. To je taj savršeni trenutak koji se može okarakterizirati kao jedna od po-

Mérimée je lagao toliko dobro da mu se vjerovalo da mu je guslar autentično otpjevao baladu 'Cara-Ali, le Vampire'. Čak su i naši čitatelji od 1827. vjerovali da je njegova balada autentična, sve dok sam Merimee 1842. nije priznao da je lagao i da nikad nije bio u Dalmaciji

IZV. PROF. DR. SC. **ALEKSANDRA KRAJNOVIĆ** | **JURICA BOSNA**, MAG. OEC.,
MARKETING I BRENDIRANJE TURISTIČKIH DESTINACIJA

Treba brendirati gusle i guslarsko pjevanje!

sebnosti kojom se dodatno pojačava dojam. Ujedno, to se može upotrijebiti kao glavni motiv interakcije stranoga turista i guslara.

Otrgnut zaboravu

S obzirom na to da je Dario Vištica bio ponukan trenutnom neiskorištenošću valorizacije i promidžbe gusala, obratio se svojim nastavnicima, izv. prof. dr. sc. Aleksandri Krajnović i Jurici Bosni, mag. oec., s pitanjem bi li se gusle, kao tradicionalno glazbalo, moglo uvrstiti u turističku ponudu te na koji bi se način to glazbalo moglo bolje predstaviti? Krajnović i Bosna, koji se bave marketingom i brendiranjem turističkih destinacija, o čemu su i napisali više znanstvenih radova te sudjelovali na mnogim znanstvenim skupovima, uvidjevši želju i inicijativu kolege Darija Vištice, a i iznimni potencijal turističke valorizacije gusala kao glazbenog instrumenta bogate kulturne osnove, odlučili su napisati znanstveni rad. U radu će, kažu, biti prikazan potencijalni model stvaranja jedinstvenog turističkog proizvoda baziran na guslaru i guslama, pri čemu je cilj rada dati pri-

jedlog turističkoga proizvoda baziran na guslaru i guslama koji bi dodao vrijednost turističkoj destinaciji. Tako bi se taj glazbeni instrument otrgnuo zaboravu te bi ga se ponovno „oživjelo“. Na primjeru guslara i gusli svjedoci smo kako područje Zadarske županije (a i šire) obiluje materijalnom i nematerijalnom baštinom koja je vrijedan resurs za razvoj održivih oblika turizma, iako se trenutačno na primjeru guslara i gusli gotovo ništa i ne radi. Autori, među ostalim, navode kako je stoga potrebno poraditi na brendiranju guslara.

Turist aktivan sudionik

Klasični koncept turističke ponude pripada prošlosti. Danas turist nije pasivni promatrač, nego želi biti aktivan sudionik zbivanja u turističkoj destinaciji,

o čemu će se i povesti računa pri uspostavi modela turističke valorizacije gusala. Primjerice, mogla bi se uspostaviti svojevrsna turistička ruta kojom bi turisti obilazili lokalna seoska gospodarstva koja se bave proizvodnjom autohtonih dalmatinskih proizvoda ne bi li se pobliže upoznali sa samim procesom proizvodnje domaćega sira, maslinova ulja, vina, rakije, pršuta i sl. Za kraj bi posjetitelji lokalnih seoskih gospodarstava imali priliku uživati u svim domaćim proizvodima, čiji su proces proizvodnje prethodno obišli, uz glazbenu priredbu guslara koji bi ih pritom zabavljao i uspostavljao interakciju. Razvijeniji oblik takve turističke ponude bio bi da se organiziraju glazbene radionice, različitih stupnjeva, ovisno o dosadašnjem glazbenom obrazovanju polaznika, gdje bi se polaznici učili

osnovama sviranja gusala.

Kako bi se turistički proizvod gusala adekvatno uključio u turističku ponudu potrebno je podići javnu svijest o važnosti takvog oblika turističkog proizvoda u obogaćivanju turističke ponude, a pritom je iznimno važno uključiti sve dionike promatrane turističke destinacije.

Valorizirati u praksi

Opisani model turističke valorizacije nematerijalne baštine zasniva se na tzv. 4D Gadovu modelu brendiranja (Gad, 2005.) koji označava koncept prema kojemu se svaki entitet, pa tako i turistička destinacija, treba razvijati kroz četiri dimenzije: funkcionalnu, socijalnu, mentalnu i duhovnu. Jasno je da hrvatske turističke destinacije, a posebice one na području Dalmacije, obiluju kulturnom materijalnom i nematerijalnom baštinom koja u znatnoj mjeri može obilježiti sve četiri prikazane dimenzije brendiranja destinacija u turizmu. Ostaje nam pričekati objavljivanje rada na temu turističke valorizacije gusala sa željom da će se taj dio kulturne baštine ipak uspjeti turistički valorizirati u praksi. (ir)

Ideja za brendiranje potekla je od studenta zadarskoga Odjela za ekonomiju, Darija Vištice koji je na temelju reakcija pariške, ali i domaće publike, tijekom projekcija uvidio veliki potencijal gusala

60. GODIŠNJICA ODSJEKA ZA FRANCUSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Odsjek za francuski jezik i književnost: jučer, danas i sutra

Proslava obilježavanja velike obljetnice održana je u Svečanoj dvorani Sveučilišta u Zadru 27. travnja, a okupila je generacije frankofila koji su na razne načine sudjelovali u razvoju Odsjeka

Proslava obilježavanja 60. godišnjice Odsjeka za francuski jezik i književnost pod nazivom „Odsjek za francuski jezik i književnost: jučer, danas i sutra“ održana je u Svečanoj dvorani Sveučilišta u Zadru 27. travnja 2017.

Bila je to prigoda da se okupe generacije frankofila koji su na razne načine sudjelovali u razvoju Odsjeka. Među njima su bili i brojni sadašnji studenti, kao i mnogi alumni, od kojih su se neki nakon više godina prvi put ponovno našli na hodnicima svojeg nekadašnjeg fakulteta. Iako nisu svi nastavnici francuskoga jezika, svi redom aktivni su promicatelji frankofone civilizacije i kulture. Uz sadašnje zaposlenike Odsjeka, posebno je dirljivo bilo vidjeti i profesore u mirovini, doc. dr. sc. Tomislava Skračića, prof. dr. sc. Vladimira Skračića i Mariju Crljenko, koji su svoj radni vijek proveli u formiranju generacija studenata te ostavili snažan zalog u proučavanju i poučavanju francuskog jezika i književnosti.

Proslavu je vodila aktualna predstojnica Odsjeka, doc. dr. sc. Larisa Grčić Simeunović, a prigodnim ju je govorom otvorio pročelnik Odjela za francuske i iberoromanske studije, docent

dr. sc. Tomislav Frleta, pozdravivši uvažene goste, rektoricu Sveučilišta u Zadru, prof. dr. sc. Dijanu Vican, prorektore izv. prof. dr. sc. Nedjeljku Balić-Nižić i prof. dr. sc. Slavena Zjalića, kao i Njegovu ekselenciju, gospodina Philippea Meuniera, veleposlanika Republike Francuske u Hrvatskoj, te gospođu Martine Manavella, atašea za jezičnu i edukativnu suradnju. Pročelnik Frleta uručio je gospođi Mirjani Urbić zahvalnicu za donaciju vrijedne zbirke djela o generalu de Gaulleu i povijesti Francuske Republike.

Članstvo u AUF-u

Njegova ekselencija, veleposlanik Francuske Republike gospodin Philippe Meunier, u svom se

obraćanju osvrnuo na dugogodišnju suradnju između Odsjeka i francuskog veleposlanstva, ističući da je sveučilišna suradnja jedna od glavnih i stalnih misija Veleposlanstva Francuske u Hrvatskoj. Ta se suradnja posebice odnosi na predstavljanje mogućnosti za mobilnost i studiranje u Francuskoj, informiranje o stipendijama francuske vlade za diplomatske i poslijediplomske studije te promicanje francusko-hrvatskih znanstveno-istraživačkih projekata kroz program Cogito koji se ostvaruje u suradnji Ministarstva znanosti RH i Veleposlanstva Francuske Republike. Veleposlanstvo također u znatnoj mjeri pomaže u provedbi studijskih programa Odsjeka u vidu osiguravanja lektora za francuski jezik.

Veleposlanik je istaknuo zadovoljstvo bogatstvom i raznolikošću aktivnosti koje Odsjek provodi, navodeći posebno nedavno održan znanstveni skup o kreativnom pisanju „Ecriture formelle, contrainte, ludique: l'OULIPO et au-delà“ i uvođenje DELF ispita. Zahvaljujući volji i trudu nastavnoga osoblja, francuski odsjek u Zadru postaje ispitni centar za dobivanje međunarodno priznate diplome o poznavanju francuskoga jezika. Osim suradnje s nastavnicima, i studenti francuskoga jezika i književnosti pridonijeli su organizaciji prvog festivala obrazovnog filma održanog u veljači, kada su bili angažirani na podnaslovljavanju prikazivanih filmova. Svake godine u ožujku, studenti i nastavnici Od-

Svake godine u ožujku, studenti i nastavnici Odsjeka sudjeluju u organiziranju kulturnih i obrazovnih događaja kojima se obilježavaju Dani frankofonije. Riječ je o suradnji Odsjeka s obrazovnim ustanovama i drugim institucijama u gradu Zadru u svrhu promicanja francuskoga jezika i frankofonih kultura

sjeka sudjeluju u organiziranju velikoga broja kulturnih i obrazovnih događaja kojima se obilježavaju Dani frankofonije. Riječ je o suradnji Odsjeka s obrazovnim ustanovama i drugim institucijama u gradu Zadru u svrhu promicanja francuskoga jezika i frankofonih kultura. Na kraju svoga obraćanja Veleposlanik je pozvao na daljnje njegovanje odnosa koje je Odsjek uspostavio sa šest francuskih sveučilišta, kao i na važnost članstva u Sveučilišnoj agenciji za frankofoniju (AUF). Za Sveučilište u Zadru posebno je bitno što ta agencija okuplja gotovo 800 visokoškolskih i istraživačkih ustanova u 100 zemalja svijeta, nudi programe istraživanja i obuke za razna područja na francuskome jeziku, promiče uspostavu frankofonske mreže i pruža veliku mobilnost studentima, profesorima i istraživačima (u prosjeku 2000 stipendija godišnje) svih profila.

Zaključna riječ doc. Vodanović

Prisutnima se obratio i dugogodišnji profesor francuske književnosti i bivši student Odsjeka od njegova osnutka 1956. godine, doc. dr. sc. Tomislav Skračić. Profesor Skračić osvrnuo se na prve godine djelovanja Odsjeka u tada još razorenom gradu, kao i na brojne nedaće zbog nedovoljnog broja nastavnika i razrušene infrastrukture. No, tijekom godina Odsjek se održao kao fakultetska autonomna nastavna i znanstvena jedinica koja se godinama razvijala te od prve fakultetske generacije koja je brojala 28 stu-

Apsolventica Ana Bijuklić na violini je izvela skladbu 'Meditacija' iz opere 'Thaïs' skladatelja Julesa Masseneta uz klavirsku pratnju Danijele Benko. Recital poezije izvela je trupa Francofolie koju čine studenti francuskog jezika i književnosti: Bruno Beara, Hana Perković, Anette Klarić, Fani Marđokić, Andrijana Kovačević i Marianne Morić

denata prerasla u ustrojbenu jedinicu Sveučilišta koja danas ima oko 250 studenata i 14 nastavnika. Uslijedio je govor gospođe Jadranke Svaguše, predstavnice alumnijske, koja danas radi kao dramska producentica u HNK Zadar. Osvrnula se na uzbudljive godine svoga studiranja na Odsjeku i na atmosferu zajedništva koja je vladala među studentima te pozvala na solidarnost s francuskim narodom u vidu održavanja suradnje i odlazaka u Francusku neovisno o trenutačno složenoj društveno-političkoj situaciji i eskalaciji terorizma.

Zaključnu riječ imala je doc. dr. sc. Barbara Vodanović koja je podsjetila na posljednjih 15 godina rada na Odsjeku, tj. od trenutka uvođenja bolonjskoga procesa do danas. U tom razdoblju dogodile su se važne promjene u ustrojstvu i programima Odsjeka, počevši od pretvaranja Odsjeka u Odjel s drugom sastavnicom do kreiranja novih studijskih programa koje je nužno i dalje neprestano prilagođavati aktual-

nim potrebama, ne odustajući od temeljne zadaće formiranja akademskih građana. Veliku zahvalnost na potpori u tim procesima iskazala je studentima i svim nastavnicima koji svojim sudjelovanjem u radu Odsjeka sukreiraju programe čineći ih atraktivnijima novim generacijama. Naglasila je da se Odsjek trudi prepoznati i vrednovati rad studenata, pomoći im da se afirmiraju na tržištu rada te upozoriti na mogućnosti koje im se nude putem programa Erasmus+, stipendija francuske ambasade i stručne prakse. Osobito je zahvalila nastavnicima francuskoga jezika u osnovnim i srednjim školama, ističući napore koje ulažu u promicanje interesa za francuski jezik.

Studenti izvođači

Program obilježavanja bio je obogaćen sudjelovanjem brojnih studenata Odsjeka za francuski jezik i književnost koji su svojom darovitošću posebno razveselili publiku. Apsolventica prevo-

diteljskog smjera Ana Bijuklić na violini je izvela skladbu „Meditacija“ iz opere „Thaïs“ skladatelja Julesa Masseneta uz klavirsku pratnju Danijele Benko.

Recital poezije izvela je trupa Francofolie koju također čine studenti francuskoga jezika i književnosti: Bruno Beara, Hana Perković, Anette Klarić, Fani Marđokić, Andrijana Kovačević i Marianne Morić. Studente je uvježbala doc. dr. sc. Daniela Čurko koja je za ovu prigodu odabrala pjesme nekih od najznačajnijih francuskih pjesnika - Baudelaire, Verlaine, Ronsard, Appolinaire i Eluarda.

Obilježavanje je bila prigoda i za predstavljanje i projekciju kratkometražnog filma prema scenariju doc. dr. sc. Patricka Levačića, „Cara-Ali, le vampire“, snimljenog prema baladi Prospera Mériméa iz zbirke „La Guzla“, objavljene 1827. godine. Naslovne uloge u filmu igrali su studenti Odsjeka i gospodin Nenad Zekanović, predsjednik Hrvatsko-francuske udruge Zadar, s kojom je Odsjek tijekom proteklih godina sudjelovao u kreiranju i provođenju raznih programa promicanja francuskoga jezika i kulture.

Glazbeni program zaključio je studentski bend Odsjeka Les Sisyphes u sastavu: Hana Perković, vokal; Luka Baule, vokal i gitara; Matea i Martina Škvorčević, vokal i gitara; Šime Šprljan, vokal i udaraljke - a pod vodstvom prof. Emila Šprljana. Uz popularne francuske pjesme Les Sisyphes su u veselom raspoloženju zaključili program obilježavanja 60. godišnjice Odsjeka za francuski jezik i književnost. Pjesmi su se priključili i ostali sudionici programa, pa i sam Veleposlanik, pokazujući zajedništvo svih kreatora u poučavanju i promicanju francuskoga jezika i kulture.

Patrick Levačić,

Larisa Grčić-Simenunović,

Barbara Vodanović, Vanda Mikšić

OD OVE GODINE FRANKOFONSKI SUSRETI U ZADRU

Novi ciklus međunarodnih znanstvenih skupova otvara se belgijskom književnošću

Frankofonski susreti u Zadru održavat će se u redovitom dvogodišnjem ritmu, pri čemu će se svako izdanje fokusirati na određeni aspekt frankofonije, a ovogodišnje, prvo izdanje skupa, održano je 23. i 24. svibnja

U namjeri da temeljiti-je istraži filološke teme vezane za frankofoniju te uspostavi dugoročni dijalog na tu temu s kolegama u zemlji i izvan nje, Odsjek za francuski jezik i književnost Sveučilišta u Zadru pokrenuo je ove godine ciklus međunarodnih znanstvenih skupova pod nazivom Frankofonski susreti u Zadru (Rencontres francophones à Zadar), koji će se održavati u redovitom, dvogodišnjem ritmu, pri čemu će se svako izdanje fokusirati na određeni aspekt frankofonije. U ovogodišnjem, prvom izdanju skupa, koji je bio 23. i 24. svibnja, fokus će biti na belgijskoj književnosti, jeziku i kulturi. Skup se profilirao s jedne strane kao nastavak uspješne suradnje Sveučilišta u Zadru i Hrvatskog filološkog društva koje je krajem studenoga 2016. objavilo tematski broj Književne smotre (180/2) posvećen belgijskoj književnosti pod nazivom "Pitanje/pisanje identiteta: belgijska frankofonska književnost", a koji su uredili Vanda Mikšić i donedavni belgijski lektor na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu Sorin C. Stan. S druge strane, skup se nadovezao na više predavanja posvećenih belgijskoj frankofonskoj književnosti održanih u svibnju 2016. na Sveučilištu u Zadru.

Utjecaj flamanske kulture

Osnovni ciljevi skupa su produbljanje spoznaja vezanih za frankofonsku književnost koja se od samoga početka morala identitarno propitivati i smješta-

Doc. dr. sc.
Vanda Mikšić

ti spram dominantne francuske književnosti i kulture, s kojom dijeli jezik. Također, osobito je zanimljiv utjecaj flamanske kulture na francuski jezik i književne izričaje na tom području, s obzirom na to da su neki od najvećih belgijskih pisaca bili upravo Flamanci koji su stvarali na francuskom jeziku (Maeterlinck, Verhaeren, Rodenbach, Ghelderode, Willems itd.). Jedna od tema skupa bila je i recepcija belgijske književnosti u nas. Budući da je jedna od osobitosti belgijske kulture strip, dio skupa bit će posvećen i tom aspektu paraknjiževne djelatnosti.

16 izlagača iz zemlje i inozemstva

Na skupu su prezentirani radovi iz teorije i povijesti književnosti, jezikoslovlja i traduktologije, sudjelovalo je 16 izlagača iz zemlje i inozemstva, a posebno nas je radovala činjenica da su i studenti preddiplomskog i diplomskog studija francuskog jezika i književnosti Sveučilišta u Zadru sudjelovati u radu skupa. Od plenarnih izlagača, među ostalim, bili su prof. Marc Quaghebeur, direktor Arhiva i Muzeja za književnost u Bruxellesu, prof. David Gullentops (Vrije Universiteit Brussel) te prof. Jean-Louis Tilleul (Université catholique de Louvain). Iako je radni jezik skupa francuski, na hrvatskom će, uz znanstveni program, biti predstavljen spomenuti "belgijski" broj Književne smotre, a stručnjak za strip Darko Macan predstaviti će belgijski strip i njegovu recepciju na našim prostorima.

DOCENT **TOMISLAV KUZMANOVIĆ**, UREDNIK RUBRIKE KNJIŽEVNOG PREVOĐENJA U [SIC]-u, ČASOPISU ZA KNJIŽEVNOST, KULTURU I KNJIŽEVNO PREVOĐENJE, ODJEL ZA ANGLISTIKU

Prijevod je autorsko djelo, ne 'pretipkavanje' teksta

Docent Tomislav Kuzmanović, urednik rubrike književnog prevođenja u [sic]-u, Časopisu za književnost, kulturu i književno prevođenje, koji objavljuje Odjel za anglistiku, jedini je književni prevoditelj zaposlen u umjetničko-nastavnom zvanju u Hrvatskoj. Kuzmanović je na Sveučilištu u Iowi u SAD-u završio umjetnički studij, odnosno akademiju književnog prevođenja i stekao umjetni-

ko zvanje književnog prevoditelja, a zaposlen je na Odjelu za anglistiku Sveučilišta u Zadru. Na prošlogodišnjem festivalu World Voices, koji je ustanovio Salman Rushdie, u New Yorku, u organizaciji Američkog centra PEN-a, čitali su se ulomci njegova prijevoda drame Ivora Martinića „Moj sin samo malo sporije hoda“.

Kako je prošlo čitanje Vašeg prijevoda?

Bilo je to koncertno čitanje

cjelovite drame, a i snimljeno je za potrebe daljnje distribucije, odnosno mogućeg postavljanja komada u kazalištu. Riječ je o jednom od najvećih književnih festivala u svijetu, a moj prijevod Ivorove drame predstavljen je u sklopu programa International Play Festival u Dramskom centru Martin E. Segal.

Na engleski ste nedavno preveli roman „Brdo“ Ivice Prtenjače, radite i na engleskome prijevodu romana Maje Hrgo-

vić „Živjet ćemo bolje“; a na hrvatski prevodite zbirku poezije „Rodendanska pisma“ Teda Hughesa, jednog od najvažnijih britanskih pjesnika 20. stoljeća?

To su dugotrajni prevoditeljski projekti, osobito zato što na prijevodu Hughesove zbirke poezije radim već tri godine, a prijevod romana Maje Hrgović polako broji i godinu dana rada.

Vratimo se „Brdu“?

To je sjajan roman, nagrađen V.B.Z.-ovom nagradom kao najbolji roman u regiji i bilo mi je drago raditi na njemu.

A „Živjet ćemo bolje“?

S autoricom Majom Hrgović surađivao sam već nekoliko puta, prije svega na prijevodu njezine kratke priče „Zlatka“ koja je objavljena u vrlo značajnom književnom časopisu Granta, a zatim i u američkoj antolo-

Biti urednik rubrike književnog prevođenja znači istodobno tražiti i nalaziti nove autorske glasove, nove književne i poetske modele i izričaje, kao i načine književno-umjetničkog promišljanja u nečemu što se zove svjetska književnost

giji „Best European Fiction“. Bila je to vrlo uspješna i plodna suradnja.

Hughesova poezija?

Kad govorimo o prijevodu Hughesove poezije, to je drukčiji tip projekta, zapravo svojevrsno istraživanje u prevoditeljskom smislu jer taj prijevod radim u suradnji s Dubravkom Mihanovićem, dramskim piscem, pjesnikom i dramaturgom kazališta „Gavella“. Zbirka je napisana u formi svojevrsnog dijaloga (između pjesničkog subjekta, koji je vrlo vjerojatno sam Ted Hughes, i njegove tragično preminule supruge Sylvije Plath), pa je jedino bilo logično prijevodu pristupiti upravo kroz dijalog i u dijalogu s drugom osobom. Rezultat je time sasvim drukčiji nego da na prijevodu radim sam.

Urednik ste književnog prevođenja u [sic]-u, Casopisu za književnost, kulturu i književno prevođenje. Kod nas se još uvijek vjeruje papiru, materijaliziranom obliku nekog časopisa?

Tiskani su časopisi romantični; nešto se krije u mirisu papira, pa i u samom obliku, listovima... S druge pak strane, rad, znanstveni ili umjetnički, u tiskanom se obliku opredmećuje i postaje konkretniji. Nešto apstraktno i neopipljivo poput znanstvenog ili umjetničkog istraživanja tim se oblikom izdavanja materijalizira i može se pokazati kao konkretan, fizički rezultat nečijega rada.

To se ne može reći za elektroničko izdanje. Kako gledate na [sic]?

Elektronički su časopisi, kao što je to [sic], u današnjem vremenu kad su pristup informacijama, novim spoznajama, odnosno rezultatima umjetničkog i znanstvenog rada i njihova diseminacija apsolutna nužnost, jednostavno mnogo praktičniji, jeftiniji i prikladniji. Broj čitate-

Može se poraditi na vidljivosti hrvatskih pisaca, odnosno hrvatske književnosti na engleskom jeziku, ali, pomalo paradoksalno, u prvome redu mora se poraditi na vidljivosti hrvatske književnosti na hrvatskome

lja mnogostruko je veći, a doseg časopisa nemjerljiv u usporedbi s tiskanim izdanjem.

Jesu li radovi u elektroničkom izdanju izloženiji kritici?

Elektronički su časopisi, dakle, mnogo vidljiviji od tiskanih te su tako istraživanja koja se u njima objavljuju znatno transparentnija, a provjerljivost ili, možda bolje, ovjerljivost istraživanja mnogo brža i više izložena pozitivnoj, baš kao i negativnoj kritici.

Koji je bio cilj pokretanja elektroničkog časopisa?

Pri pokretanju časopisa naša je želja bila ne biti samo lokalni časopis, bez obzira na to odnosi li se taj izraz na Sveučilište u Zadru i njegovu akademsku zajednicu ili hrvatsku i regionalnu akademsku zajednicu, i postati dio šire, međunarodne platforme jer to podrazumijeva da smo u tijeku s najrecentnijim istraživanjima. Mislim i da smo se, nakon sedam godina, tome i približili, odnosno da smo misiju koju smo si zadali pri pokretanju časopisa velikim dijelom i ispunili. Dokaz je tome uključenost u prestižne baze znanstvenih časopisa koje podrazumijevaju i kvalitetu sadržaja koji u [sic]-u objavljujemo, baš kao i visoku razinu profesionalnosti i transparentnosti u uređivanju i vođenju časopisa. Još jedan pokazatelj toga je i činjenica da je u novom Pravilniku o uvjetima za izbor u znanstvena

zvanja [sic] uvršten u a1 kategoriju znanstvenih časopisa u području humanističkih znanosti.

Što znači biti urednik rubrike književnog prevođenja: prevoditelj ili ispravljač tuđih prijevoda?

Pri pokretanju [sic]-a, kao jedan od ciljeva časopisa, odredili smo promicanje književnog prevođenja kao umjetničke prakse, a zatim i kao područja teorijskog istraživanja koje spaja kulturalne studije, komparativnu književnost, znanost o književnosti, filologiju i lingvistiku, književno stvaralaštvo, izdavaštvo, itd. odnosno sva znanstvena, ali i umjetničko-znanstvena i ina područja koja se premrežavaju unutar teorije prevođenja i kojima se ona bavi, a koja istodobno pokrivaju i druga dva područja iz naziva časopisa - kultura i književnost. Dakle, biti urednik rubrike književnog prevođenja znači istodobno tražiti i nalaziti nove autorske glasove, nove književne i poetske modele i izričaje, baš kao i načine književno-umjetničkog promišljanja u nečemu što se zove svjetska književnost.

Što je s „ispravljanjem“?

Urednički posao podrazumijeva i rad na priložima koje ćemo objaviti u časopisu, no taj rad ništa ne bih nazvao „ispravljanjem“. Moj je zadatak urediti prijevod tako da na najbolji način predstavi izvornoga autora i njegovo djelo, ali i prevoditelja i njegovo djelo jer, ne smijemo zaboraviti, prijevod jest autorsko, odnosno umjetničko djelo. Književno prevođenje nije „pretipkavanje“ teksta na stranom jeziku, ono podrazumijeva kreativan, umjetnički izričaj na drugom jeziku i kroz vizuru drugog autora.

Koja je razlika između „običnoga“ i književnoga prevoditelja?

Moglo bi se reći da je razlika mala, ali značajna. Naime, književno je prevođenje kreativan proces, u mnogim svojim značajkama sličan autorskom pisanju. Vrlo, vrlo pojednostavljeno, u „običnom“ prijevodu načelno ima vrlo malo prostora za odmak od izvornika, pitanje vjernosti iz-

među izvornika i prijevoda mora se mnogo strože shvatiti, dok se u književnom prijevodu vjernost izvorniku može ostvariti na različite načine, najrazličitijim sredstvima i postupcima koji, kao što sam već istaknuo, svoje polazište nalaze u autorskom ili kreativnom pisanju. Dakle, književni se prijevod može znatno razlikovati od izvornika, ali ga istodobno vjerno predstavljati, odnosno reproducirati njegovu literarnu kvalitetu na drukčiji način.

Kako uvesti reda u prijevode hrvatskih pisaca na engleski jezik koji se događaju „bez plana i reda“?

To je vrlo kompleksno pitanje. Naime, nakon što budu prevedena, djela izlaze iz nacionalnog književnog prostora u kojemu vrijede jedna pravila i načini vrednovanja i ulaze u drugi, nazovimo ga internacionalnim, odnosno, prostorom svjetske književnosti ili, mnogo preciznije, prostorom književnosti u prijevodu, u kojemu pak vrijede sasvim druga pravila. Uvođenje reda podrazumijevalo bi namećanje vlastitih pravila i načina vrednovanja, recepcije, kategorizacije, itd. tom stranom prostoru ili pak podređivanje stranim pravilima na domaćem terenu. Potonje bi značilo da hrvatski autori počnu stvarati tzv. ready-made književnost koja se piše za strano tržište, odnosno u kombinaciji jezika koje navodite, da misle na engleskom, a pišu na hrvatskom. I jedno i drugo, sasvim je jasno, potpuno je nemoguće; ili, ako već nije nemoguće, dugoročno sasvim sigurno ne može polučiti dobar rezultat.

Što učiniti da hrvatska književnost i autori budu prepoznatljiviji vani?

Može se poraditi na vidljivosti hrvatskih pisaca, odnosno hrvatske književnosti na engleskom jeziku, ali, pomalo paradoksalno, u prvome redu mora se poraditi na vidljivosti hrvatske književnosti na hrvatskome. Naime, u Hrvatskoj još prevladava mišljenje da se književnost „događa“ i da u nju nije potrebno ulagati ili je njegovati. Hrvati premalo čitaju, čini se i da ne znamo kvalitetno čitati i, prije svega, uživati u čitanju i pročitano. Dokaz tome je i činjenica da se u Hrvatskoj bestsellerom smatra knjiga koja je prodana u više od tisuću primjeraka. Književnost je na marginama, što je stravično jer se njome čuva i jezik, i kultura, i prošlost i suvremenost, osigurava i budućnost jedne kulture, osobito ovako male kao što je naša. (ri)

TETA PRIČALICA PROJEKT KOJI JE POKRENULA UDRUGA LIGA PROTIV RAKA ZADAR NA ODJELU PEDIJATRIJE OB-a ZADAR U SURADNJI S UDRUGOM ODGOJITELJA MARAŠKE I SVEUČILIŠTEM U ZADRU

Dječji pogled pun povjerenja pruža i motivaciju i ispunjenje

U projekt 'Teta pričalica' trenutno je uključeno 30-ak stalnih volontera koji su studenti Sveučilišta, a uz njih su i zadarski srednjoškolci te predstavnici Udruge odgojitelja Maraške

Članovi udruge Liga protiv raka Zadar prije tri godine pokrenuli su projekt „Teta pričalica“ na Odjelu pedijatrije Opće bolnice Zadar u suradnji s Udrugom odgojitelja Maraške i Sveučilištem u Zadru. Upravo su studenti Sveučilišta ključni za opstanak projekta jer ih je najviše uključeno u volonteranje na Odjelu pedijatrije.

Lorena Mandić, studentica psihologije, voditeljica je studentskog projekta „Volontiram“. Ona obavlja selekciju novoprijavljenih volontera za Odjel pedijatrije, uz pomoć Vilme Kotlar, koordinatorice volontera Sveučilišta u Zadru, i Vladislava Tomčuka, tajnika udruge Liga protiv raka Zadar.

30-ak stalnih volontera

„U projekt 'Teta pričalica' trenutno je uključeno 30-ak stalnih volontera koji su studenti Sveučilišta, a uz njih su i zadarski srednjoškolci te predstavnici udruge Maraške“, kaže Lorena Mandić koja je svoje volonteranje na Odjelu počela u listopadu 2016., a o tome zašto je projekt iznimno važan, govori: „Hospitalizacija je za većinu djece i njihove roditelje nepoznato, često traumatično iskustvo popraćeno neugodnim emocijama i neizvješnošću. Dijete, koje je naviklo na svoj dom i poznatu okolinu i ljude, odlazi u nepoznatu sredinu koja uključuje liječničko osoblje i često neugodne medicinske postupke, što dovodi do straha, zbunjenosti i negativnog percipiranja bolnice općenito. Osim roditelja, bliske rodbine i strpljivog medicinskog osoblja, volonteri na Odjelu pedijatrije su upravo ti koji mogu biti ključni kako bi dijete lakše prebrodilo boravak

u bolnici i ne bi razvilo cjelovitu fobiju. Prisustvo također nepoznatih ljudi, koji u ovom slučaju potiču pozitivne emocije i iskustva, neutralizirat će ono negativno i stvoriti sasvim drukčiju sliku i sjećanja“, pojasnila je Lorena Mandić koja koristi svaku prigodu da animira i pozove nove volontere, posebno u ljetnom razdoblju.

„Od brojnih aktivnosti koje volonteri mogu provoditi s djecom na Odjelu pedijatrije, najviše se odlučuju za čitanje slikovnica jer je poznato da upravo to po-

maže u oslobađanju potisnutih emocija, služi kao utjeha, zanimacija, potiče na kritičko mišljenje i kreativnost, a djeca upoznavanjem problema junaka iz priča lakše prihvaćaju boravak u bolnici“, pojašnjava Lorena te dodaje da volonter svoju ulogu od trenutka kada je prihvati mora shvatiti ozbiljno i ispunjavati svoje obveze u kontekstu kontinuiranih odlazaka na Odjel pedijatrije, bez oscilacija ili nenajavljenih nedolazaka. Na Odjelu pedijatrije su, naime, djeca u dobi od nepune jedne do sedamnaeste godine života. „Zbog toga je važna fleksibilnost volontera jer se, s jedne strane, očekuje prilagodba djece različitih dobnih skupina, a s druge, kako se djeca razlikuju po karakteru i afinitetima, važno je da volonteri imaju spektar pristupa koji će omogućiti kvalitetno provedeno vrijeme sa svakim djetetom“, dodala je.

Volontiranje je zamišljeno u parovima (iako to nije nužno) barem sat i pol tjedno, a ponudeni su različiti termini od 16 do 20 sati tijekom radnih dana i od 130 do 20 tijekom vikenda.

„S obzirom na to da je igraonica na Odjelu u kojoj borave djeca i volontiraju studenti zapravo dječji vrtić, u kojem je zaposlena i odgajateljica tijekom radnog tjedna, volonteri su najvažniji tijekom vikenda jer su roditelji i djeca tada sami i po-

moć im je svakako dobrodošla, osobito kako bi se roditelji mogli nakratko odmoriti nakon neprospavanih noći i s punim povjerenjem dijete prepustiti volonterima“, dodala je Lorena koja smatra važnim postojanje svijesti o tome kako je volonterstvo često oscilirajuće.

Najdraža uloga

Na primjer, postoji mogućnost da tijekom planiranog dolaska u igraonici zatečeno stanje u igraonici očekuje fleksibilnost i sposobnost za određene preinake i improvizaciju „na licu mjesta“ i da se takvih situacija ne treba plašiti, iskustvo dovodi do uspješnog i kompetentnog volontera. „Uloga volonterke jedna mi je od najdražih, nezamjenjiv je osjećaj da je moje slobodno vrijeme utrošeno na pomoć drugima. Iako ne ide uvijek sve po planu, i roditelji i djeca oduševljeni su volonteriskim sudjelovanjem, a znatizeljni dječji pogled pun povjerenja koji sugerira spremnost za igru i slušanje priča, daje novu motivaciju i ispunjenje“, govori Lorena.

Budući da je ljetno prepreka samom projektu jer većina studenata, koji su ključna karika, odlaze svojim domovima, pojavljuje se velika potreba za novim volonterima koji bi pričali priče djeci koja se ljeti zateknu na Odjelu pedijatrije, „Upućujem poziv svim studentima koji su tijekom ljeta u Zadru, a imaju želju sudjelovati u projektu i pomoći da hospitalizacija djeci ne ostane traumatično iskustvo, da se jave meni ili Vilmi Kotlar, koordinatorici volontera, na e-mail: volontiram@gmail.com ili vkotlar@unizd.hr“, poručila je. (zgt)

Lorena Mandić, studentica psihologije, voditeljica je studentskog projekta 'Volontiram'. Ona obavlja selekciju novoprijavljenih volontera za Odjel pedijatrije, uz pomoć Vilme Kotlar, koordinatorice volontera Sveučilišta u Zadru, i Vladislava Tomčuka, tajnika udruge Liga protiv raka Zadar

DOC. DR. SC. IVAN POLJAKOVIĆ, FILOLOG I POVJESNIČAR KNJIŽEVNOSTI, VODITELJ I UTEMELJITELJ CENTRA ZA STRANE JEZIKE

Zadarski Centar najveći je sveučilišni centar za strane jezike u RH i jedan od najvećih u JI Europi

U Innsbrucku sam završio prve dvije godine germanistike i anglistike pa otišao u London. Više od godinu dana živio sam s obitelji lorda Grantchestera i tijekom cijelog boravka u Engleskoj nisam progovorio ni riječi hrvatskoga ili njemačkoga jezika

Ivan Poljaković, voditelj Centra za strane jezike pri Sveučilištu u Zadru, hrvatski je filolog i povjesničar književnosti. Rođen je 1956. u Subotici (Bačka). Osnovnu školu pohađao je u rodnome gradu, srednju također, a to je bila klasična vjerska gimnazija „Paulinum“ koju su pohađali sjemeništarci iz mnogih krajeva bivše Jugoslavije. Kada je maturirao, htio je nastaviti studirati jezike, međutim, Jugoslavija nije priznavala svjedodžbe vjerskih škola pa je, stjecajem okolnosti, otišao studirati germanistiku i anglistiku na Filozofski fakultet u Innsbrucku. U Austriji su, naime, svjedodžbe vjerskih gimnazija bile iznimno cijenjene. „Imao sam 19 predmeta u maturaloj svjedodžbi. Osim uobičajenih, imali smo i vjeronauk, latinski, grčki, filozofiju, povijest umjetnosti. U Au-

striji s tom svjedodžbom nisam morao polagati čak ni prijemni ispit“, objašnjava Poljaković.

Koliko ste se zadržali u Innsbrucku?

U Innsbrucku sam završio prve dvije godine germanistike i anglistike, a zatim otišao u London jer sam htio bolje usavršiti engleski jezik. Više od godinu dana živio sam s obitelji lorda Grantchestera i tijekom cijelog boravka u Engleskoj nisam progovorio ni riječi hrvatskoga ili njemačkoga. Uz rad sam studirao engleski jezik i na kraju stekao nekoliko certifikata Sveučilišta u Cambridgeu. Nakon treće godine studija, došao sam u Zagreb.

Nastavili ste studirati na Filozofskom fakultetu u Zagrebu?

Ne znam ni sam kako mi je u to vrijeme uspjelo da mi se priznaju svi ti ispiti, ali sam četvrtu godinu germanistike i anglistike

odslušao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Nakon što sam apsolvirao, dobio sam stipendiju za studij na Sveučilištu u Rostocku (najstarije sveučilište na Baltiku). Tamo sam studirao godinu dana, a zatim se vratio u Zagreb, gdje sam i diplomirao 1980. godine. Nakon toga, vraćam se u Suboticu gdje sam počeo raditi u istoj osnovnoj školi koju sam pohađao kao dijete. Uz rad sam upisao poslijediplomski studij na Sveučilištu u Beogradu, gdje sam stekao naziv magistra filoloških znanosti 1986. godine. Iako sam bio jedini magistar filoloških znanosti u Subotici, nisam se mogao zaposliti u srednjoj školi jer sam bio nepodoban. Tek uoči raspada komunizma, krajem 80-ih, uspio sam prijeći u srednju školu, a nakon godinu dana, i na Građevinski fakultet u Subotici gdje sam predavao engleski i nje-

mački jezik struke.

Morali ste napustiti zavičaj.

Kada i zašto?

Nakon sloma komunizma, politički sam se aktivirao i na osnivačkoj skupštini Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini 15. srpnja 1990. izabran sam za člana predsjedništva. Na toj skupštini održao sam govor zbog kojeg su me umalo zatvorili. No, kada je počeo Domovinski rat otvoreno su mi rekli da moram otići iz Subotice ili će me ubiti. Poručio sam im da ću otići, ali onda kad ja budem htio. Godinu dana sam se skrivao, a jednom sam morao i promijeniti skrovište jer su ga razotkrili. U jednom trenutku Tuđman je poslao auto po mene da me prebace u Hrvatsku, a zatim u hrvatsko veleposlanstvo u Njemačkoj gdje sam trebao biti na visokoj funkciji. Sve to sam odbio jer sam sma-

trao da ne bi bilo pošteno jednostravno pobjeći, barem dok sam na funkciji člana Predsjedništva DSHV-a i zastupnika u Vojvođanskom parlamentu. Osim toga, i majka mi je bila bolesna pa je nisam htio ostaviti. Za zastupnika u Vojvođanskom parlamentu izabran sam na izborima 1992. godine i bio sam jedini Hrvat u tom sazivu. Kako sam odlazio na mirovne konferencije o Jugoslaviji (Den Haag, London, Rim), kao promatrač ispred Hrvatske zajednice, rekao sam stranim diplomatima da me Srbi žele ubiti pa je valjda u Beogradu nekako prevagnula ideja da bi imali više štete nego koristi kada bi to i učinili.

Unatoč prijetnjama i progonu, ostali ste u Vojvodini?

Nije riječ o klasičnom progonu jer sam u vrijeme progona ostao u istom gradu skrivajući se kod prijatelja. No, 1996., kad je već završio Domovinski rat, nakon isteka svog mandata u pokrajinskom parlamentu te u Predsjedništvu stranke DSHV-a, a i majka mi je u međuvremenu umrla, odlučio sam napustiti Srbiju i otići na Novi Zeland. Uoči samog odlaska na Novi Zeland svratio sam kod dr. Ive Sanadera, starog poznanika iz Innsbrucka. Molio me da ostanem u Hrvatskoj, no već sam imao avionsku kartu u džepu i zahvalio sam se na pozivu.

Gdje ste upoznali Sanadera i kakav je dojam ostavljao na Vas?

Ivo Sanader i ja studirali smo na istom fakultetu u Innsbrucku.

Najprije sam upoznao njegova brata Miroslava, a preko njega poslije i Ivu. Ponekad smo igrali i nogomet zajedno. Ivo je bio vrlo jednostavan, duhovit i ugodan sugovornik.

Što ste radili na Novom Zelandu?

Na Novom Zelandu sam, s obzirom na to da mi nisu priznali zagrebačku diplomu, upisao diplomski studij za profesora engleskog i njemačkog jezika, ali uz to i studij za profesora španjolskog jezika i engleskog kao materinskog jezika. Sve sam to završio i nakon toga se registrirao kao profesor u Komori za obrazovanje. Ubrzo sam dobio posao u jednom od najboljih koledža na Novom Zelandu (Macleans College), gdje sam osnovao Odjel za engleski kao strani jezik, a zatim sam bio i pročelnik toga odjela sve do povratka u Hrvatsku. U međuvremenu sam uz rad završio i studij za katehetu na Katoličkom institutu za teologiju i doktorirao na Sveučilištu u

11 živih, 2 klasična jezika i 187 kolegija

Ove akademske godine proslavili smo desetu obljetnicu osnutka Centra. Počeli smo sa stotinjak studenata, nekoliko kolegija i samo dva jezika, engleskim i ruskim. Danas, nakon 10 godina, studentima Sveučilišta u Zadru nudimo 11 živih i 2 klasična jezika te 187 kolegija. Od toga je 79 kolegija iz stranog jezika struke (engleski, francuski i njemački), 78 iz općeg stranog jezika (engleski, francuski, hrvatski, japanski, kineski, korejski, njemački, portugalski, ruski, španjolski i talijanski), od kojih je 16 kolegija za građanstvo, zatim 24 kolegija iz vježbi prevodenja (engleski, francuski i njemački) te 6 iz klasičnih jezika (grčki i latinski). Centar ima 8 zaposlenika i 25 vanjskih suradnika.

Aucklandu.

Kako ste se odlučili vratiti u Hrvatsku?

Nakon deset godina provedenih na Novom Zelandu, poželio sam se vratiti u Hrvatsku, no ne pod svaku cijenu jer sam imao dobar posao u Aucklandu. Počeo sam malo istraživati, a posebno su me zanimali fakulteti na moru. Tako mi je zapelo za oko obnovljeno zadarsko sveučilište. Javio sam se e-poštom tadašnjemu rektoru Damiru Magašu, ali nisam dobio odgovor. Nakon više od pola godine, na moje iznenađenje, javio mi se rektor i rekao da su sada dobili razvojna mjesta od Ministarstva i da bi me mogli primiti u radni odnos ako sam još zainteresiran. Spakirao sam kovčege i došao u Zadar, prvi put u životu, iako sam ostatak Dalmacije dobro poznavao jer sam u dvije sezone (1978. i 1980.) radio u Atlasu kao vodič na Braču.

Osnivač ste i utemeljitelj Centra za strane jezike. Kako je počela ta priča?

Kada sam u veljači 2006. došao u Zadar i javio se rektoru Damiru Magašu, obavili smo nekoliko razgovora. Jedna od stvari koje su bile poprilično nesređene u to vrijeme na Sveučilištu u Zadru bila je upravo nastava stranih jezika. S obzirom na to da sam imao iskustva u organizaciji nastave stranih jezika (Građevinski fakultet u Subotici, Macleans ko-

ledž u Aucklandu), ponudio sam se da napravim projekt o osnivanju Centra za strane jezike Sveučilišta u Zadru. Za nekoliko mjeseci napisao sam projekt koji je prezentiran na Senatu Sveučilišta. Projekt je izglasan većinom glasova i tako je Centar počeo s radom 1. listopada iste godine. Bio je to prilično ambiciozan projekt, no neke stvari još nismo uspjeli ostvariti, primjerice, jezični laboratorij.

Je li istina da je Centar za strane jezike Sveučilišta u Zadru postao najveći sveučilišni centar stranih jezika u Hrvatskoj, navodno i šire?

Istina je. Centar za strane jezike Sveučilišta u Zadru najveći je sveučilišni centar za strane jezike u RH i jedan od najvećih u jugoistočnoj Europi, nudimo 11 živih i 2 klasična jezika te 187 kolegija. Usporedbe radi, najstariji sveučilišni centar za strane jezike na Filozofskom fakultetu u Zagrebu ima 7 jezika i oko 60 kolegija, sveučilišni centar za strane jezike u Dubrovniku nudi 5 jezika i oko 110 kolegija, Corvinus Sveučilište u Budimpešti 9 jezika i oko 70 kolegija, Karl-Franz Sveučilište u Grazu 14 jezika i oko 120 kolegija, Sveučilište u Bolonji 15 jezika i oko 140 kolegija itd.

Odnedavno se u Centru mogu učiti i kineski, japanski i korejski jezik. Kako ste došli do te ideje i kako ste angažirali nastavnike? Imate li interesa za kineski?

Od azijskih jezika imamo ja-

Kako sam imao iskustva u organizaciji nastave stranih jezika na sveučilištima, ponudio sam se da ću napraviti projekt Centra za strane jezike Sveučilišta u Zadru. Za nekoliko mjeseci projekt je prezentiran na Senatu Sveučilišta, izglasan većinom glasova i Centar je počeo s radom 1. listopada 2006.

panski, kineski i korejski. Sve je počelo tako da smo došli u kontakt s jednom profesoricom kineskog i korejskog jezika, Zadrankom koja ja živjela i studirala u Južnoj Koreji i Njemačkoj. Na žalost, kako je nismo mogli primiti u stalni radni odnos, ona se nakon nekog vremena vratila u Njemačku. Uspostavili smo i suradnju s profesoricom Ivom Lakić Parać, također Zadrankom, koja je završila studij japanskog jezika u Japanu. Ona je ove godine napravila pauzu jer je trebala doktorirati na Sveučilištu u Zagrebu čija je i zaposlenica, ali se nadamo da će iduće akademske godine nastaviti raditi kod nas u Centru kao vanjska suradnica. U međuvremenu, sklopili smo ugovor s Konfucijevim institutom Sveučilišta u Zagrebu koji nam sada osigurava dvije strane lektore za kineski. Interes studenata za azijske jezike je prilično velik, na upisima nam se obično popune kvote već prva dva tri dana.

Koliko je ukupno polaznika u Centru?

Ove akademske godine imamo više od 1500 upisanih studenata.

Koliko je polaznika prošlo kroz Centar u posljednjih deset godina? Negdje oko 10.000.

Rođeni ste Vojvođanin. Recite riječ-dvije o položaju Hrvata i hrvatskoga jezika u Vojvodini?

Na to pitanje teško je odgovoriti u ovako ograničenom prostoru. Ali, ukratko rečeno, njihov položaj ni u kojem slučaju nije zavidan. Službena srpska politika već desetljećima sustavno provodi odnarođivanje Hrvata koji su, nemojmo zaboraviti, u Bačkoj i Srijemu svoji na svome. Najeklatantniji primjer je neprestani angažman službene politike Beograda u perfidnoj podjeli Hrvata na Bunjevce i Šokce kao posebnih naroda, a sve s ciljem da se u statistika-

ma prikaže što manji broj Hrvata. Dr. Franjo Tuđman htio nas je preseliti u Baranju, ali mi nismo pristali otići s naše zemlje, iako su mnogi poslije bili prisiljeni pobjeći iz Srbije da bi spasili živu glavu. Nakon Dr. Tuđmana, u Banskim dvorima o nama nisu ni razmišljali, osim kada im je zbog dnevno-političkih potreba bilo zgodno da se u Subotici slikaju s predstavnicima Hrvatske zajednice.

Svjedoci smo nijekanja hrvatskoga jezika putem raznih inicijative i provokacije o zajedničkom jeziku, poput nedavne Sarajevske deklaracije, i to upravo na godišnjicu poznate Deklaracije o nazivlju i položaju hrvatskoga jezika iz 1967. Kako gledate na tu neojugoslavensku inicijativu?

Da, dobro ste rekli, to je provokacija. Provokacija, s jedne strane, onih koji žive u Hrvatskoj, i to dobro žive, ali im je domovina negdje drugdje, domovina im je jedna fiktivna država koja postoji samo u njihovim glavama, i, s druge strane, onih koji ne žive u Hrvatskoj, ali ih zavist i zloba iznutra izgrizaju jer se ne mogu othrvati nostalgiji za srpskom hegemonijom. Ako oni hoće govoriti nekim bučkurišem od jezika, to im ionako nitko ne brani, ali ako hoće tim bučkurišem javno pisati i zboriti u Republici Hrvatskoj, onda je to već posao za DORH jer je svaka država dužna štiti svoj službeni jezik od takvih smutljivaca. Ta deklaracija koju su potpisali takozvani znanstvenici nije ništa drugo doli politički polupismen pamflet pun oksimorona.

Na nju ne treba mnogo trošiti riječi, nego Vlada treba donijeti zakon o hrvatskom jeziku i njegovoj uporabi. Tako bi takvi smutljivci razmislili dva puta prije nego što se upuste u „subverzivne akcije“, da se izrazim njima razumljivim rječnikom. (sb)

Tuđman je poslao auto po mene da me prebace u Hrvatsku, a zatim u hrvatsko veleposlanstvo u Njemačkoj gdje sam trebao biti na visokoj funkciji. Sve to sam odbio jer sam smatrao da ne bi bilo pošteno jednostavno pobjeći iz Subotice

ODSJEK ZA RUSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Šezdeset godina rusistike u Zadru

Jubilej je obilježen izdavanjem prigodne monografije koju su uredile izv. prof. dr. sc. Rafaela Božić i Zdenka Matek Šmit

Studij ruskoga jezika postoji u Zadru još od 1956. te je, dakle, među najstarijim studijima na našem Sveučilištu. Taj veliki jubilej proslavio je prošle godine Odsjek za ruski jezik i književnost koji od osnivanja Sveučilišta djeluje u sastavu Odjela za kroatistiku i slavistiku. Jubilej je ponajprije obilježen izdavanjem sadržajne i vizualno dojmljive monografije u kojoj se u slici i riječi govori o punih šest desetljeća rusistike u Zadru. Urednice monografije su Rafaela Božić i Zdenka Matek Šmit, a u njezinoj izradi svojim su doprinosom sudjelovali i svi ostali članovi odsjeka. Vizualni identitet monografije koji jasno i nedvosmisleno govori o kreativnom naboju zadarskih rusista potpisuje studio Grafkart iz Zadra.

U monografiji saznajemo osnovne podatke o povijesti studija te o nastavničkom sastavu, ali i o brojnim aktivnostima koje je Odsjek za ruski jezik i književnost organizirao kako bi ruski jezik, književnost i kulturu približio ne samo studentima rusistima, nego i svim ostalim studentima Sveučilišta, ali i stanovnicima Zadra. Članovi Odsjeka uvijek su djelovali i kao popularizatori hrvatskoga jezika, hrvatske književnosti i kulture u dalekoj Rusiji. Osim brojnih stručnjaka filologa, Odsjek je organizirao predavanja brojnih ruskih i hrvatskih autora, npr. ruske pisce Aleksandra Melihova i Alekseja Nikolaeviča Varlamova te hrvatske prevoditelje i novinare Irenu Lukšić, Fikreta Čacana i Marka Stričevića i mnoge druge.

Mala katedra stasala je u danas dobro ekipiran odsjek koji stalno radi na usavršavanju svo-

jega programa, brine se o potrebama i znanju svojih studenata, a posljednjih godina znatno je pojačao svoje aktivnosti na najbolji mogući način koristeći se mogućnostima suvremenih tendencija u visokoškolskoj nastavi. Tako danas Odsjek ima brojne potpisane ugovore o suradnji sa sveučilištima u Rusiji i Europi, studenti ruskoga jezika među prvima su po brojnosti međunarodnih razmjena, a od ove godine odsjek zajedno s Filozofskim fakultetom Akademije civilnoga zrakoplovstva u Sankt-Peterburgu organizira zajedničku (međunarodnu) konferenciju „Međukulturna komunikacija: strategije i taktike međunarodnog humanističkog obrazovanja“ na kojoj u svibnju u Sankt-Peter-

burgu sudjeluje ekipa sastavljena od dvadesetak zadarskih studenata i profesora. Snažne su veze i suradnja s Domom ruske emigracije u Moskvi, na kojem su izv. prof. dr. sc. Rafaela Božić (pročelnica Odsjela za kroatistiku i slavistiku) i doc. dr. sc. Sandra Hadžihalilović (predstojnica Odsjeka za ruski jezik i književnost) u rujnu 2016. predstavile dugogodišnji rad Odsjeka, zatim Fondom Aleksandra Solženjicina koji je prije nekoliko godina Odsjeku donirao vrijednu donaciju od nekoliko stotina knjiga, višegodišnja suradnja sa sveučilištima iz Iževska i Moskve, a u posljednje vrijeme potpisani su i ugovori o suradnji sa sveučilištima iz Nižnjeg Novgoroda i Samare.

Sve to i mnogo više moglo se čuti i u Svečanoj dvorani naše sveučilišta 19. listopada 2016. kada je predstavljena monografija te kad su profesori okupljenim studentima i kolegama na okruglom stolu „Prošlost, sadašnjost i budućnost zadarske rusistike“ progovorili o svojim sjećanjima i planovima. Uz predstavljanje monografije i okrugli stol, organizirana je i izložba knjiga, udžbenika, prijevoda i znanstvenih radova u autorstvu članova Odsjeka, tiskanih kako u Hrvatskoj, tako i u inozemstvu, poglavito Rusiji.

Program su vodile doc. dr. sc. Adrijana Vidić i studentica Marta Džaja, a doc. dr. sc. Sandra Hadžihalilović ukratko je predstavila povijest zadarske rusistike. U glazbenom dijelu programa sudjelovali su studenti Marin Modrić, Matea Biloglav i Saša-Mario Mešić. Na okruglom stolu sudjelovale su izv. prof. dr. sc. Rafaela Božić, dr. sc. Eugenija Čuto, prof. dr. sc. Željka Fink-Arsovski, Vesna Krneta, prof., dr. sc. Polina Korolkova, izv. prof. dr. sc. Zdenka Matek Šmit i Olga Ostrogorski-Jakšić, prof. Tom prigodom mogla su se čuti različita iskustva: susreti sa Zadrom kolegicama iz Zagreba i Rusije, izmjene kurikuluma i sl., a zasigurno je najemotivniji i najdragocjeniji bio ponovni susret s Olgom Ostrogorskom-Jakšić koja je nekoliko desetljeća bila postojanim temeljem zadarske rusistike i koja je iznijela vrijedna sjećanja na prve dane i ljude koji su obilježili stvaranje studija, a koji je danas na temeljima njihova rada i ljubavi koju su usadili u svoje studente i nasljednike svakako jedan od zanimljivijih zadarskih studija.

Izv. prof. dr. sc. Rafaela Božić
Fotografije Maja Pandžić
Plakat Grafikart

Nastavak sa str. 5

snim rezultatima sveučilišne sastavnice Centra za strane jezike čiji su kapaciteti otvoreni svim zainteresiranim studentima. Osim stranih jezika, na studiju će se poticati i programerska višezječničnost, aktivno poznavanje većeg broja programskih jezika i razvojnih okruženja. Naime, od programera se danas očekuje prilagodljivost i sposobnost uključivanja u potpuno nove ili već uhdane projektne zadatke, što je vrlo često nezamislivo bez „programerske višezječničnosti“. Slobodno mogu reći da i u IT-u vrijedi moto „koliko [programskih] jezika govoriš, toliko vrijediš“.

Studij razvija osjećaj odgovornosti, dosljednost, točnost i ažurnost pri rješavanju problematskih zadataka, njeguje etičan i moralan pristup radu uz poštivanje i pridržavanje temeljnih etičkih načela, pravnih normi i pravila struke. Od naših završenih studenata očekujemo sposobnost preuzimanja inicijative i razvijanje poduzetničkog duha te uvažavanje temeljenih odrednica sustavnog upravljanja kvalitetom.

Hoće li studenti, nakon studija, biti osposobljeni za razvijanje novih softvera?

Naši studenti će, među ostalim, biti sposobni razviti nova, suvremena softverska rješenja ili unaprijediti postojeća za potporu poslovnim procesima i funkcijama u različitim područjima djelatnosti. Znati planirati, implementirati, administrirati i koristiti operativne baze podataka te odrediti i implementirati prikladna IT rješenja također je na popisu očekivanih kompetencija. Nadalje, ponudeni predmeti tijekom šest semestara omogućit će im da analiziraju poslovne procese i izrađuju specifika-

ciju poslovnih informacijskih sustava, da uspostavljaju potpunu funkcionalnost i operativnost informacijskih sustava te da redovito provode mjere održavanja njegovih podsustava u cilju osiguravanja visoke razine pouzdanosti.

Takvo što je moguće u timskom radu. Nije li IT rezerviran za individualce, 'solo igrače'?

Vrlo često nailazim na predrasude osoba koje su uvjerenе da je IT djelatnost rezervirana za individualce i „solo igrače“. Ustaljene globalne prakse demantiraju takva razmišljanja i upućuju na upravo suprotne trendove. Današnji IT projekti u pravilu podrazumijevaju (interdisciplinarni) timski rad i suradnju sa stručnjacima različite strukovne i/ili disciplinarne provenijencije. Često je riječ o projektima koji su rezultat zajedničkog rada i djelovanja - simfonija vješto povezanih pojedinaca usmjerenih prema ostvarivanju zadanog (zajedničkog) cilja.

Postoji velika vjerojatnost da će naši studenti nakon završetka studija raditi na inicijativama i grupnim projektima s većim brojem kolega i članova drugih „zajednica“. Stoga ih tijekom studija planiramo upoznati s različitim inovativnim oblicima i strategijama (učinkovitog) timskog rada, npr. različitim oblicima tzv. agilnog planiranja, vođenja i razvoja softverskih projekata/rješenja. Međutim, i studente koji preferiraju „soliranje“ i samostalno izvršavanje postavljenih zadataka, nakon studija očekuju brojne prilike i izazovi.

Od stručnjaka sa završenim studijem informacijskih tehnologija na Sveučilištu u Zadru očekujemo sposobnost kombiniranja samostalnog i timskog rada. (ir)

Izv. prof. dr. sc. Ivanka Stričević na konferenciji za novinare u povodu predstavljanja studija Informacijske tehnologije i izv. prof. dr. sc. Slavica Čosović Bajić, dekanica Tehničkog veleučilišta u Zagrebu

IZV. PROF. DR. SC. **MARIJANA MATEK SARIĆ**, PROČELNICA ODJELA ZA ZDRAVSTVENE STUDIJE, DOBITNICA REKTOROVE NAGRADE ZA IZVRSNA POSTIGNUĆA U ZNANSTVENO-ISTRAŽIVAČKOM RADU

Majčino mlijeko primarni je matriks

Izv. prof. dr. sc. Marijana Matek Sarić, pročelnica Odjela za zdravstvene studije, ove je godine dobila rektorovu nagradu za izvrsna postignuća u znanstveno-istraživačkom radu. Osnovnu školu i Gimnaziju Jurja Barakovića završila je u Zadru, a medicinu u Zagrebu.

Od 1995. do 2003. radila je u Institutu za medicinska istraživanja i medicinu rada u Zagrebu, gdje je 1998. magistrirala na temu „Doprinos metodama procjenjivanja dnevnog unosa selena hranom“, a 2002. obranila disertaciju „Toksikokinetika kadmija nakon terapije kompleksima i spojevima kalcija i selena“. Tijekom osam godina rada na Institutu objavila je više cjelovitih znanstvenih radova u međunarodnim publikacijama. Bila je uključena u projekte „Izloženost, unos i učinci otrovnih i esencijalnih elemenata“ i „Metali: izloženost, učinci i antidot Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa“.

Dolaskom na Sveučilište u Zadru 2008., obnovili ste suradnju s bivšim kolegama na Institutu?

Obnovila sam znanstvenu suradnju s kolegama i uključila se kao vanjska suradnica na projekt „Izloženost metalima i njihovi učinci u graviditetu i postnatalnom razdoblju“, koji je kao glavni istraživač vodila dr. sc. Martina Piasek. Kao rezultat nove-stare suradnje objavljena su dva znanstvena rada koja su citirana u bazi WoS.

Kojom temom se bave ti radovi?

Oba rada bave se temom majčina mlijeka kao indikatora u procjenama izloženosti i učinaka toksičnih spojeva u okolišu. Ljudski organizam izložen je, naime, raznim kemijskim tvarima koje u okoliš dospijevaju kao posljedica ljudskih aktivnosti. Tijekom proteklih desetljeća svijest javnosti o štetnim utjecajima kemikalija iz okoliša veoma je porasla. Štoviše, posebice se istražuje utjecaj toksičnih tvari na žene u fertilnoj fazi, čije tijelo tijekom trudnoće i dojenja čini okoliš za dijete. Zaštita zdravlja

djece društveni je prioritet jer je to populacija koja je podložnija utjecajima toksikanata od odraslih.

Štetni učinci metala na ljudsku reprodukciju i razvoj i dalje su velik izazov za istraživače?

Neonatalni period, koji obuhvaća razdoblje od rođenja do 4. tjedna života, te dojenačko razdoblje od 4. tjedna do prve godine života, s aspekta prehrane najkritičniji su razdoblja u razvoju ljudskog organizma. Tijekom prvih mjeseci života, prehrana djeteta sastoji se uglavnom od majčina mlijeka. Dobrobiti dojenja su jasne, sastav majčina mlijeka nutritivno je uravnotežen i najprikladniji za prehranu novorođenčadi. Majčino mlijeko jača imunološki sustav djeteta i pomaže razvoju živčanoga sustava te smanjuje rizik od raznih bolesti - alergija, šećerne bolesti, pretilosti itd. Današnje preporuke upućuju na dojenje novorođenčadi najkraće do 6. mjeseca života te i nadalje, uz nadopunu prehrane do druge godine života.

No, majčino mlijeko, kao se navodi u istraživanjima, može sadržavati i sastojke koji mogu štetno utjecati na zdravlje djeteta?

Mi ih stručno zovemo kontaminanti. Metali, bilo toksični, olovo, kadmij i živa; bilo esencijalni, mangan, bakar, cink i željezo, imaju posebnu ulogu među kontaminantima koji se mogu naći u ljudskome mlijeku. Metali mogu utjecati na reprodukciju i razvoj direktno, pri relativno niskim dozama, odnosno indirektno kroz sustavnu toksičnost, uglavnom pri višim dozama. Fetusi, novorođenčad i mala djeca su organizmi u razvoju te su stoga osjetljiviji na toksični utjecaj metala i podložniji trajnim oštećenjima. Koncentracije metala u majčinoj krvi, krvi pupkovine i/ili posteljiničnom tkivu te majčinu mlijeku (tzv. biomarkeri izloženosti) upućuju na moguću opasnost za reprodukciju i fetus, opasnost za novorođenčce zbog izloženosti tim metalima. Međutim, ne mogu poslužiti za utvrđivanje kauzalnih povezano-

sti „izloženost - učinci“. U neonatalnom i postnatalnom razdoblju osjetljivost na toksične spojeve izuzetno je velika zbog ubrzanoga rasta i razvoja organizma, većih nutritivnih potreba, aktivacije specifičnih metaboličkih puteva te nedovoljne zrelosti organizma.

Dakle, toksični metali u mlijeku ovise o prehranbenim navikama majke?

Majčine prehranbene navike i njezina izloženost toksičnim spojevima snažno utječu na prisutnost ksenobiotika u mlijeku. Metali se u humanome mlijeku pojavljuju kao dio, frakcija, od koncentracije pronađene u krvi majke. U ranom laktacijskom razdoblju u humanome mlijeku elementi u tragovima prisutni su u višim koncentracijama, koje dalje s vremenom opadaju, što, dakako, ovisi o pojedinoj osobi, a što upućuje na potrebu za daljnjim istraživanjem.

Smanjenje koncentracije metala u zrelome mlijeku, u odnosu na kolostrum, povezuje se s promjenom sastava majčina mlijeka, tj. sa smanjenim sadržajem proteina i drugih liganada za koje se metali vežu.

Jedan od znanstvenih radova o majčinu mlijeku rezultat je suradnje Odjela za zdravstvene studije i međunarodnih ustanova?

Riječ je o suradnji između Sveučilišta u Zadru i Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada u UNEP/WHO programu (United Nations Environment Programme/World Health Organization) istraživanja ljudskoga mlijeka. Ta istraživanja su u sklopu GEMS (Global Environment Monitoring System) programa za hranu

koji ima za cilj mjerenje postojanih organskih onečišćujućih tvari POPs u majčinu mlijeku u skladu sa zahtjevima iz članka 16. Stockholmske konvencije za POPs spojeve.

O ovom programu UNEP-a je, zapravo, riječ?

Riječ je o programu koji ima za cilj stvaranje usporedivih podataka, monitoring tijekom vremena. U sklopu tog projekta izrađen je Nacionalni protokol za Hrvatsku, čija sam bila nacionalna koordinatorica. Sve zemlje sudionice uzimale su uzorke prema istoj metodologiji, a svi prikupljeni uzorci analizirani su u WHO/UNEP referentnom laboratoriju - Državnom zavodu za kemijske i veterinarske analize hrane (CVUA) u njemačkom Freiburgu i u predloženom nacionalnom laboratoriju zemlje sudionice, u ovom slučaju, laboratoriju Instituta za medicinska istraživanja i medicinu rada.

Pojasnite GEMS program?

Od 1976. Svjetska zdravstvena organizacija putem GEMS programa za hranu prikuplja podatke o razinama postojanih organskih onečišćujućih tvari u hrani, uključujući i ljudsko mlijeko, a od 1987. UNEP/WHO koordinirao je četiri međunarodne studije procjene razine i trendova polikloriranih dibenzodioxina, polikloriranih dibenzofurana te polikloriranih bifenila u ljudskome mlijeku, a ovo je bila četvrta studija.

Do kakvih se zaključaka može doći, kako kažete, biomonitoringom ljudskog (majčina) mlijeka?

Majčino mlijeko prepoznato je kao primarni matriks i ima nekoliko važnih prednosti. Biomonitoring ljudskoga mlijeka

Majčino mlijeko neinvazivan je, vrijedan i etički prihvatljiv uzorak za biomonitoring i metala i organskih onečišćujućih tvari u osjetljivim skupinama stanovništva

može istodobno pružiti informacije o izloženosti i majke i dojenčeta. Ti podaci daju smjernice o potrebnim mjerama za smanjenje razine toksičnih tvari u hrani, koja je ujedno i glavni izvor izloženosti za većinu ljudi. Istraživanja su pokazala da je ljudsko mlijeko idealan matriks općenito za praćenje razine postojećih organskih onečišćujućih tvari iz okoliša, time i hrane.

Koji je bio cilj tih istraživanja?

Cilj oba istraživanja bio je procijeniti izloženost dojilja i dojenčadi najčešćim toksičnim spojevima te njihove moguće učinke na zdravlje. Rezultati u oba slučaja upućuju da nema opasnosti za majke niti djecu u našoj zemlji s obzirom na ispitivane ksenobiotike. Majčino mlijeko neinvazivan je, vrijedan i etički prihvatljiv uzorak za biomonitoring i meta-la i organskih onečišćujućih tvari

u osjetljivim skupinama stanovništva. Ono što svakako treba imati na umu je nezamjenjivost dojenja, stoga dojenje treba zaštititi, promicati i podržati, što su svi znanstvenici koji su sudjelovali u ovim ispitivanjima i učinili. Dojenje smanjuje smrtnost djece i ima prednosti za zdravlje koje se impliciraju kasnije u odrasloj dobi, stoga je primarni cilj svih sudionika ove studije bio podržati dojenje.

Suradivali ste u projektu 'Study about the knowledge and habits regarding food fibres in different countries' na Escola Superior Agrária do Instituto Politécnico de Viseu u Portugalu?

Kao rezultat suradnje na tom projektu, kojemu je glavna istraživačica bila Raquel Guiné, prošle godine objavljeno je pet cjelovitih znanstvenih radova citiranih u WoS-u.

Troje znanstvenika sa zadarskog Odjela u velikom međunarodnom projektu

Tijekom 2016. odobren je projekt "Psycho-social motivations associated with food choices and eating practices" u koji je uključeno 64 znanstvenika iz 17 zemalja. Od toga su tri s Odjela za zdravstvene studije Sveučilišta u Zadru. Kao rezultat novog projekta predviđa se objava deset cjelovitih članaka u međunarodnim publikacijama.

Teme objavljenih članaka su prehrambena vlakna. Hrana, naime, ima važnu nutritivnu i kalorijsku ulogu te omogućuje normalno funkcioniranje organizma. U posljednje vrijeme sve veća važnost pridaje se prehrambenim vlaknima. Sirova vlakna, balastne tvari, dijetalna vlakna ili neškrobni polisaharidi definiraju se kao jestivi dijelovi biljaka ili analogni ugljikohidrati (polisaharidi) koji su neprobavljivi i ne apsorbiraju se u tankom crijevu čovjeka, a u debelom crijevu djelomično se ili potpuno razgrađuju djelovanjem crijevne mikroflore. Sirova vlakna su različite strukture. Većinom se sastoje od monosaharida, ali se razlikuju s obzirom na vrstu monosaharida i veze kojima su međusobno povezani. Zbog tih razlika različit je i njihov utjecaj na zdravlje.

Navodno prehrambena vlakna igraju važnu ulogu u prevenciji različitih bolesti.

Prema dobro dokumentiranim studijama, danas je prihvaćeno da prehrambena vlakna imaju važnu ulogu u prevenciji raznih bolesti, tj. da prehrana bogata vlaknima, npr. žitarice, voće i povrće, ima pozitivan učinak na zdravlje. Smatra se da unos visokih količina prehrambenih vlakana može imati blagotvoran fiziološki učinak i smanjiti rizik od koronarne srčane bolesti, infarkta miokarda, hipertenzije, dijabetesa, patoloških gastrointestinalnih stanja poput gastroezofagealne refluksne bolesti (GERB), hemeroida, divertikuloze, peptičkog ulkusa, konstipacije i karcinoma kolona. Povećan unos prehrambenih vlakana smanjuje razinu serumskih lipida, smanjuje krvni tlak, poboljšava kontrolu glukoze u krvi, potiče peristaltiku i gubitak tjelesne težine te ima pozitivan utjecaj na imunološki sustav. Stoga je ova tema, iako dosta ispitivana, uvijek zanimljiva znanstvenicima.

Međutim, velika i dobro kontrolirana klinička ispitivanja o djelovanju pojedinih namirnica u definiranim skupinama ispitanika su

rijetka. Hoće li vaša istraživanja, pet znanstvenih radova, dati čvršće dokaze o uzročnopsledičnoj vezi konzumacije vlakana i prevencije od raznih bolesti?

Budući da je malo podataka o unosu i znanjima o prehrambenim vlaknima, kako u Hrvatskoj, tako i u drugim zemljama svijeta, kao i o važnosti koje takvi podaci imaju u prevenciji zdravlja, rezultati ovog projekta, odnosno pet znanstvenih radova tijekom prošle godine u međunarodnim publikacijama te radovi u postupku objave, dali su i dat će važan doprinos znanstvenim spoznajama i znanstvenoj zajednici generalno na ovom planu. Primjenom upitnika proveli smo istraživanje o znanju, konzumaciji i stavovima građana Hrvatske o prehrambenim vlaknima. Procijenili smo moguće razlike u navikama potrošnje i znanjima o prehrambenim vlaknima te njihovu utjecaju na zdravlje kao i najčešće načine informiranja i educiranja populacije o tome. Dakle, projekt je omogućio zanimljivo komplementarno i multidisciplinarno istraživanje koje je povezalo mnoge države (Portugal, Argentinu, Hrvatsku, Rumunjsku, Makedoniju, Italiju, Mađarsku, Egipat, Tursku i Latviju).

Odjel za zdravstvene studije uspostavio je i međunarodnu suradnju. O čemu je riječ?

S Instituto Politécnico de Viseu u Portugalu uspostavili smo i Erasmus+ suradnju te planiramo razmjenu studenata, nastavnog i nenastavnog osoblja. Osim navedene institucije, Odjel za zdravstvene studije uspostavio je uspješnu suradnju s Općom bolnicom Zadar, Zavodom za javno zdravstvo Zadar, Sveučilištem u Splitu i Sveučilištem u Osijeku na zajedničkim znanstvenim projektima te razmjeni nastavnoga kadra. Posebno smo ponosni na međunarodnu suradnju s klinikom AMEOS koja stipendira naše studente i omogućuje im obavljanje studentske prakse u svojim bolnicama u Austriji i Njemačkoj. (sb)

DR. SC. IRENA BURIĆ, DOCENTICA NA ODJELU ZA PSIHLOGIJU SVEUČILIŠTA U ZADRU, DOBITNICA NAGRADE REKTORICE

Laureatkinja za izvrsna postignuća u znanstveno-istraživačkom radu

Na temelju svojeg doktorskog istraživanja dr. Burić objavila je nekoliko znanstvenih radova u kojima su prikazani osnovni rezultati provjere postavki teorije koja objašnjava emocije učenika koja je tada, a i danas je najutjecajnija teorija emocija u obrazovnom kontekstu

Piše doc. dr. sc. Irena Burić

U početku, moj znanstveni rad u prvome se redu odnosio na konstrukte samoregulacije učenja i emocija kod učenika. U svojoj doktorskoj disertaciji bavila sam se provjerom osnovnih postavki teorije koja objašnjava emocije učenika, njihove antecedente te učinke na više ishoda kao što su strategije učenja, motivacija i samo akademsko postignuće. Na temelju doktorskog istraživanja, objavila sam nekoliko znanstvenih radova u kojima su prikazani osnovni rezultati provjere te teorije koja je tada, a moglo bi se reći da to vrijedi i danas, bila najutjecajnija teorija emocija u obrazovnom kontekstu. Emocije koje učenici i studenti doživljavaju, kao i strategije koje koriste kako bi ih regulirali, prepoznati su kao važno istraživačko područje koje je neopravdano bilo zanemareno u prijašnjim istraživanjima.

Istraživački projekt

Na temelju mnogih istraživanja koja su se temeljila na kvalitativnim i kvantitativnim tehnikama, kreirali smo upitnik namijenjen ispitivanju različitih strategija emocionalne regulacije u obrazovnom kontekstu, što je i objavljeno u časopisu prve kvartile. Upitnik je važan iskorak u području jer spada među prve i rijetke instrumente namijenjene ispitivanju procesa emocionalne regulacije koji su specifični za akademski kontekst, što su prepoznali i mnogi istraživači diljem svijeta (npr. SAD, Iran, Brazil itd.) koji su pokazali velik interes da upitnik adaptiraju na

vlastitim uzorcima ispitanika.

Na natječaju Hrvatske zaklade za znanost objavljenom u studenome 2013. godine prijavila sam uspostavni istraživački projekt pod nazivom „Teachers' emotions and emotion regulation strategies: personal and contextual antecedents and effects on motivation, well-being and relationships with students“. Projekt je uspješno prošao recenzentski postupak te je odobren za financiranje u proljeće 2014. godine. Uz mene kao voditeljicu, na projektu su angažirani i kolege s Odjela za psihologiju, i to prof. dr. sc. Izabela Sorić, izv. prof. dr. sc. Zvezdan Penezić, doc. dr. sc. Ana Slišković i doc. dr. sc. Ivana Macuka te prof. sa Sveučilišta u Firenci, dr. sc. Enrica Ciucci. Trenutačno su u tijeku aktivnosti treće i posljednje godine projekta koji završava 31. kolovoza, 2017. godine.

Osnovni cilj projekta je istražiti pojavnost emocija i emocionalne regulacije kod učitelja, njihove uzroke i učinke na psihološku dobrobit, radnu motivaciju, kvalitetu poučavanja i odnose s učenicima. Kao takav, svojevrsan je odmak mojeg istraživačkog fokusa s emocionalnih procesa učenika na emocionalne procese učitelja i nastavnika. Tema projekta predložena je upravo zbog izrazite zanemarenosti fenomena emocija učitelja u suvremenim psihologijskim istraživanjima, što je posve neopravdano s obzirom na činjenicu da su emoci-

je, podred kognicije i motivacije, fundamentalne psihičke operacije. Projekt počiva na složenom istraživačkom nacrtu koji kombinira kvalitativne i kvantitativne (transverzalne i longitudinalne) istraživačke metode.

U prvoj godini projekta provedeno je 25 polustrukturiranih intervjua i 4 fokusne grupe s učiteljima predmetne nastave iz Zagreba, Zadra i Šibenika. Svrha primjene tih kvalitativnih tehnika bila je istražiti koje su to emocije koje učitelji tipično doživljavaju u svom radu, koje strategije koriste kako bi ih regulirali, odakle te emocije izviru te, općenito, s kojim se problemima i teškoćama susreću u svom svakodnevnom radu. Kvalitativna analiza pokazala je veoma zanimljive rezultate. Čini se da se emocije učitelja, ali i problemi s kojima se susreću, povezuju s četiri skupine čimbenika – učenici, roditelji, radni kolektiv te obrazovni sustav općenito. Srećom, većina učitelja izvještavala je da u svom radu s učenicima pretežno doživljavaju ugodne emocije kao što su radost, ponos i ljubav kada učenici napreduju, pristojno se ponašaju, ostvaruju uspjehe. Međutim, učitelji često doživljavaju i neugodne emocije kao što su ljutnja, frustracija, razočaranost i bespomoćnost kada ne uspijevaju ostvariti zadane ciljeve u nastavi, kada je atmosfera u kolektivu loša, kada osjećaju pritiske koje vrše roditelji, zbog pretjeranih administrativnih za-

htjeva, čistih mijenjanja pravilnika i obrazovnih politika itd. Ono što je zanimljivo je činjenica da se neugodne emocije uglavnom vežu uz čimbenike koji nisu pod kontrolom samih nastavnika kao što su roditelji, kolektiv i obrazovni sustav. Nadalje, ustanovili smo da učitelji svoju radnu ulogu doživljavaju kao iznimno odgovornu i zahtjevnju, ali i neopravdano podcijenjenu u današnjem društvu, što se očituje u čimbenicima poput materijalnih primanja, zadiranja u njihov rad od strane roditelja ili nedostatka autonomije u radu. Većina učitelja u našem istraživanju smatra da naš obrazovni sustav treba reformirati jer je program preopširan i praćen velikim pritiskom za performativnošću, dok je većina reformi koje se provode uglavnom više „kozmetičke“ prirode, ne unaprjeđuju bitno obrazovni proces, već uglavnom donose nova opterećenja.

Longitudinalno istraživanje

Na temelju tih istraživanja, kreirana su dva mjerna instrumenta namijenjena ispitivanju emocija i emocionalne regulacije, čije su mjerne karakteristike provjerene serijom od tri kvantitativna transversalna istraživanja na uzorcima učitelja diljem Hrvatske. Ukupno je u istraživanjima sudjelovalo više od 1000 učitelja, a na temelju njih napisana su tri znanstvena rada za časopise prve kvartile i indeksirane u WoS-u, od čega su dva već objavljena, a treći je trenutačno u postupku recenzije.

U drugoj godini projekta krenuli smo s longitudinalnim istraživanjem na početnom uzorku

Emocije učitelja, ali i problemi s kojima se susreću, povezuju se s četiri skupine čimbenika: učenici, roditelji, radni kolektiv te obrazovni sustav općenito

Učitelji svoju radnu ulogu doživljavaju kao iznimno odgovornu i zahtjevnu, ali i neopravdano podcijenjenu, što se očituje u čimbenicima poput materijalnih primanja, zadiranja u njihov rad od strane roditelja ili nedostatka autonomije u radu

U sklopu projekta 'Teachers' emotions and emotion regulation strategies...' prezentirano je 13 radova na skupovima u Hrvatskoj, Cipru, Rumunjskoj i Irskoj, a jedno izlaganje planirano je i za Nizozemsku u srpnju ove godine

od 3000 ispitanika iz 150 škola diljem Hrvatske. Podaci su prikupljeni u tri točke - u jesen 2015., u proljeće 2016. i u jesen 2016. Pored emocija i emocionalne regulacije, ispitano je više ostalih varijabli – osobine ličnosti, aspekti školske klime, zahtjevi posla, radna angažiranost, sagorijevanje na poslu, psihičko zdravlje, zadovoljstvo životom itd. Tijekom druge godine projekta napisano je ukupno 6 znanstvenih radova (3 za domaće časopise i 3 za strane), od kojih su 3 već objavljena ili prihvaćena za objavljivanje, a ostali su u postupku recenzije u časopisima prve i druge kvartile. Naposljetku, u posljednjoj, trećoj godini projekta prikupljeni su podaci o motivaciji, emocijama, strategijama učenja, aspektima razredne klime i ponašanja nastavnika od strane nešto više od 2000 učenika. Cilj tog dijela istraživanja bio je ispitati na koji se način emocije i emocionalna regulacija učitelja mogu povezati s različitim aspektima akademskog funkcioniranja učenika. U ovoj posljednjoj godini projekta u planu je pisanje ukupno 5 znanstvenih radova. U sklopu projekta prezentirano je 13 radova na skupovima u Hrvatskoj, Cipru, Rumunjskoj i Irskoj, dok je jedno izlaganje planirano i za Nizozemsku u srpnju ove godine. S obzirom na složenost istraživačkog nacrtu i višerazinsku prirodu podataka, kao voditeljica projekta, sudjelovala sam u mnogim edukacijama iz multivarijantnih statističkih analiza u Nizozemskoj, Velikoj Britaniji i Hrvatskoj, a ove godine u planu je i ljetna škola u Švicarskoj.

Vođenje ovog projekta bilo je korisno i zanimljivo iskustvo. Nadam se da će rezultati koji proizađu iz njega biti prepoznati u domaćoj i stranoj znanstvenoj zajednici, ali i široj javnosti.

Dr. sc. Irena Burić, docentica na Odjelu za psihologiju Sveučilišta u Zadru, diplomirala je 2005. na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Sljedeće godine zaposlila se na Odjelu za psihologiju Sveučilišta u Zadru kao znanstvena novakinja na projektima prof. dr. sc. Izaebele Sorić „Uloga kazualnih atribucija u procesu samoreguliranog učenja“ te „Medijacijska uloga emocija u procesu samoregulacije učenja“, koje je financirao MZOS. U sklopu tih projekata izrađena je i njezina doktorska disertacija pod nazivom „Provjera Pekrunove teorije kontrole i vrijednosti“ pod mentorstvom prof. Sorić. Disertacija je obranjena 2010. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, nakon čega se 2011. zaposlila na mjestu višeg asistenta na tadašnjoj Katedri za metodologiju Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru. U znanstveno-nastavno zvanje docenta izabrana je 2013. godine.

Dr. sc. Irena Burić ovogodišnja je dobitnica nagrade rektorice.

Od Stonehengea do Smart Watcha Kako su drevne civilizacije mjerile

U kontekstu astronomskih opservacija svaka se ističe Stonehenge, koji je jedan je od najvažnijih i najpoznatijih prapovijesnih megalitskih struktura, a pripisuje se razdoblju 3. tis. pr. Krista. Stonehenge je imao i svoju evoluciju te je građen u više faza, a njegova najdominantnija karakteristika je niz kamenih blokova i zemljanih jaraka koji tvore više kompleksnih koncentričnih krugova.

Dakako, znanstvenici raspravljaju o smislu građenja takve vrlo zahtjevne konstrukcije te se još uvijek koplja lome oko kulturnog, odnosno astronomskog značenja tog lokaliteta. Naime, neki su skloni u Stonehengeu vidjeti prvi kalendar ili barem astronomsku promatračnicu, dok drugi još uvijek smatraju da zajednica koja ga je sagradila nije bila dovoljno napredna za kompleksnije

proračune. Jasno je da spomenik leži na vrlo povoljnome mjestu za promatranje nebeskih pojava jer pruža izvrstan pregled okoline bez prepreka (planina, šuma i sl.). Primijećeno je i da različite visine kamenih blokova nisu slučajne jer kada se promatra iz centra, vrhovi tih kamenih blokova u skladu su s horizontom u daljini, što upućuje na pomno planiranje. Stupovi unutar, ali i izvan samoga kamenog kruga također su u skladu s nizom solarnih, lunarnih i astralnih pojava te se može pretpostaviti da je ta zajednica dulje vrijeme tražila odgovarajuće mjesto s kojega će promatrati nebo. Na kraju je odluka pala na ovu lokaciju, pri čemu su promjene na nebeskom svodu vjerojatno bile bilježene najprije drvenim stupovima, a poslije i kamenim blokovima. Ustanovljeno je i postojanje pandana Stonehengeu koji je bio ci-

jeli izrađen od drvenih stupova, a put, odnosno ceremonijalna aleja koja je vodila od Stonehengea prema rijeci Avon vjerojatno je spajala Woodhenge i Stonehenge, pri čemu je Woodhenge vjerojatno služio za okupljanje, pa čak i stanovanje, a Stonehenge je imao primarno ceremonijalnu namjenu.

Prve opservacije

Dakle, za gradnju Stonehengea trebalo je uložiti golemu količinu energije i vremena pa se postavlja pitanje zašto je toj zajednici to trebalo? Zaključak se može temeljiti upravo na potrebama ljudi tadašnjega doba. Naime, zanimanje za nebeske pojave nije neuobičajeno kod kultura koje su već prihvatile poljoprivredu i uzgoj životinja jer im je bio potreban način na koji mogu znati kada početi s obradom zemlje,

kada sijati žitarice i sl. Dakle, moguće je da su prve opservacije bile provedene u tu svrhu, ali je s vremenom poznavanje kretanja nebeskih tijela poprimilo dublje značenje od običnoga bilježenja protoka godišnjih doba i vezalo se uz kult, ali i uz isticanje određenih društvenih slojeva.

Čini se da je i na našim prostorima u tom razdoblju moglo doći do revolucionarnih promjena. Naime, u Vinkovcima je otkrivena keramička posuda s bogatim ukrašenjima koja je pripadala Vučedolskoj kulturi i, prema tumačenju A. Durmana, to bi bio prvi indoeuropski kalendar. Naime, taj lonac ukrašen je s četiri paralelne trake, od kojih je svaka podijeljena u 12 polja, a svako drugo polje ukrašeno je različitim znakovima koji nemaju neku međusobnu simetriju. Ako je doista riječ o kalendaru, onda bi ta četiri horizontalna pojasa

FESTIVAL ZNANOSTI ODJEL ZA POVIJEST

Vrijeme kroz povijest i povijest vremena

Odjel za povijest Sveučilišta u Zadru organizirao je četiri predavanja vezana uz mjerenje i percepciju vremena u povijesti i kroz povijest. Predavanja su održana 26. travnja 2017. u Studentskom klubu "Božo Lerotić" u sklopu manifestacije Festival znanosti. Predavanja su se bavila drevnim kalendarima i astronomijom kod prvih civilizacija, ali i u kasnijim razdobljima, te načinima na koji su stare civilizacije stekle znanje izrade složenih sustava mjerenja vremena. Bilo je i riječi o razvoju mitova kroz vrijeme te je prikazivano na koji se način određene povijesne činjenice s vremenom mogu preoblikovati, pripisati drugim osobama ili čak uklopiti u vjerski kontekst. Na kraju je posebno obrađen aspekt biološkog vremena, dakle na koji način čovjek percipira starenje te jesu li povijesni izvori i u tom aspektu doista točni, precizni i istiniti, i to kroz prizmu zapisa iz 18. stoljeća.

Prof. dr. sc. Anamarija Kurilić i doc. dr. sc. Zrinka Serventi održale su predavanje Od Stonehengea do smartwatcha - kako su drevne civilizacije mjerile vrijeme.

Predavanje dr. sc. Eve Katarine Glazer održano je pod nazivom Babilonski viseći vrtovi

zapravo su bili Sanheribovi vrtovi u Ninivi?

Naime, iako postoje brojni dokazi o veličanstvenim vrtovima koje je asirski kralj Sanherib dao sagraditi u svojoj prijestolnici Ninivi (od cilindričnih pečata, reljefa i brojnih zapisa do rezultata arheoloških istraživanja koja potvrđuju postojanje akvedukata i raskošnih vrtova u Ninivi), zahvaljujući babilonskom kroničaru Berossu i brojim antičkim autorima, viseći vrtovi pripisuju se babilonskim vladarima (ovisno o izvorima razlikuju se imena). Koliko je vremena potrebno da legende budu odbačene?

Doc. dr. sc. Valentina Zovko održala je predavanje pod nazivom Kulturološke mijene percepcije vremena u kasnom srednjem vijeku. Svjesnost o protoku vremena, kao vremensko iskustvo i iskustvo promjene, jedno je od središnjih pitanja ljudske egzistencije uopće. Protokom vremena mijenjale su se i njegove percepcije. Rasprave posvećene srednjovjekovnom mjerenju, korištenju i izražavanju vremena uključuju takav sveobuhvatan i pragmatičan pristup.

Zahvaljujući zaokretu u problemsko-metodološkom pristupu omogućen nam je dje-

lomičan uvid u različite načine na koje se vrijeme „osjećalo“ i „koristilo“ od strane pojedinaca i/ili društva. Ovo kratko izlaganje prikazalo je neke od stavova prema vremenu i njihove mijene tijekom kasnog srednjeg vijeka, ali isto tako, da su žudnja za organizacijom i planiranjem vremena i više nego aktualni danas, prije svega kao dokaz shvaćanja ljudske prolaznosti.

Izv. prof. dr. sc. Kristijan Juran u svom predavanju je problematizirao vjerodostojnost podataka u matičnim knjigama. Održao je predavanje na temu: Možemo li se pouzdati u podatke o dobi umrlih osoba u matičnim knjigama 18. stoljeća?

Prema Rimskom obredniku iz 1614., katolički su svećenici u matice umrlih s drugim podacima trebali pribilježiti i dob preminule osobe.

Taj su napatuk počeli sustavnije primjenjivati tek u 18. stoljeću, i to tako da su starost pokojnika najčešće određivali približno, zaokruživanjem brojeva na desetice.

Tako naznačena odstupanja u odnosu na stvarnu dob pokojnika pokazala su se na konkretnim primjerima iz matičnih upisa.

Watcha e vrijeme

dočaravala četiri godišnja doba, a 12 kvadranta simboliziralo bi tjedne u godišnjem dobu, pri čemu su bila prikazana zvijezda koja se vide u određeno godišnje doba u trenutku sutona kao prvi orijentiri večernjega dijela neba. U prilog tome da je posuda ipak imala određeno kulturno značenje govori i „kadionica/zvečka“ koja je pronađena uz kalendar, ali i ostaci metalurških alata. Naime, smatra se da su se u tom razdoblju metalurzima pripisivala magična svojstva, čak i povezanost s tumačenjima protoka vremena. Ipak, ta hipoteza nije općeprihvaćena u znanstvenoj zajednici, a problem je, među ostalim, i materijal na kojemu je zapisan taj kalendar, odnosno keramika, koja je lomljiva, ali i pripisivanje poznavanja tjedna toj prapovijesnoj zajednici jer je taj koncept poznat tek iz kasnijih perioda.

Glinene pločice

Sada dolazimo do onih za koje doista postoje dokazi da su imali složeniji sustav bilježenja vremena. Naime, iz sumerskoga razdoblja sačuvano je mnoštvo glinenih pločica od kojih neke jasno upućuju na to da su drevne populacije Mezopotamije imale već razrađene numeričke sustave i kalendare te da su bile itekako dobro upoznate sa zvijezdima na nebu koja su imala važnost za vladare i kult. Zanimljivo je da je glavni sumerski numerički sustav bio baziran na broju 60, odnosno glavni brojevi bili su 1, 60, 120 itd., a te brojke i danas koristimo u računanju vremena, odnosno u sekundama, minutama, satima i sl.

Ipak, drevni sumerski kalendari razlikuju se od modernih kalendara u mnogo aspekata. Danas se godina bazira na solarne sustavu, odnosno riječ je o vremenu koje je potrebno da Zemlja zaokruži oko Sunca i dužina joj je 365,242 dana, ali se to skraćuje na 365 dana s prijestupnom godinom koja ima 1 dan više. Godina nam počinje zimi, odnosno 1. 1. te imamo sustav koji

se bazira na jednoj fiksnoj točki u vremenu, odnosno godine definiramo na osnovi pr. Kr. ili po. Kr. Sumerani su, pak, koristili lunarni sustav te nisu imali fiksiran početak mjerenja godina, pa čak niti sekvencijsko mjerenje godina ili trajanja dinastija, nego su se godine imenovala prema nekom važnom događaju. Tako se jedna godina zvala „Naramsin pobjeđuje Maridabana“, druga „Zemlja Guta je uništena“, treća „Kralj Anshana oženio je Shulgijevu kćer“ i sl. Pisari su imali popise imena godina, ali je većina izgubljena pa, kako se ne zna kojim su redom godine išle, teško se mogu rekonstruirati i datacije.

Nadalje, današnja zapadna civilizacija dijeli godinu na fiksnih 12 mjeseci sa standardiziranim imenima svakog mjeseca, dok u Mezopotamiji sustav nije tako funkcionirao. Naime, Babilonci su svoju godinu počinjali na proljeće, a kako se koristio lunarni kalendar, mjeseci su trajali 29 ili 30 dana. Nadalje, iako većina kalendara koji se pripisuju Sumeranima ima 12 mjeseci u godini, postoje i iznimke, poput kraljevstva Lagaš koje ima 40 imena za mjesece. Osim toga, čini se da se nisu svi držali standardnoga broja mjeseci u godini pa im je jedna godina imala 19, a druga samo 7. Većina imena mjeseci odražavala je poljoprivredne ili religijske događaje pa su se zvali npr. „mjesec velikog festivala“, „mjesec za jedenje gazela“, „mjesec za žetvu ječma“.

Dodavanje mjeseca

Veliki je problem bilo usklađivanje lunarnih kalendara, kakav je bio sumerski, sa solarne godinom. Naime, lunarni kalendar

sastoji se od manje dana, od oko 354, zbog čega se s vremenom događalo da se „mjesec za žetvu ječma“ zapravo ne poklapa s pravim vremenom kada bi se trebao žeti ječam, a da nije bilo korekcije takvog sustava koju su sami Sumerani uveli, žetvu bi vjerojatno s vremenom slavili usred zime. Dakle, kako bi se korigirao taj manjak, bilo je potrebno dodavati ekstra vrijeme u kalendar pa je dodavanje mjeseci u Sumeru postalo uobičajeno. Problem je opet bio to što se nisu dodavali u pravilnim razmacima, nego je svaki grad-država to provodio po svom nahođenju, kad je smatrao da je potrebno. Sistem je bio poprilično fleksibilan, što ne samo da zbunjivalo današnje znanstvenike, nego je zbunjivao i tadašnje pisare, odnosno morali su imati šalabahtere kako bi se snašli.

Jasno je, dakle, da su mjeseci služili primarno kako bi olakšali bavljenje poljoprivredom i prinošenje žrtava određenom kultu, no zato što je svaki grad-država imao svoja božanstva i svoje proslave i imena za mjesece, sinkroniziranje kalendara različitih gradova-država bilo je noćna mora. Zbog toga je, nakon što je osnovana 3. dinastija Ura koja je objedinila širi teritorij, izmišljen glavni kalendar koji je služio za centraliziranu administraciju i koji se koristio na svojevrsnoj saveznoj razini. Ipak, lokalne transakcije i zapisi još uvijek su se vodili prema lokalnim kalendarima. Nadalje, Sumerani su već bilježili i dane na svojim pločicama, ali ih nisu imenovali (poput ponedjeljka, utorka i sl.), nego su ih samo označavali brojkama, a imali su već i određene dane odmora, odnosno neke faze lunarnoga ciklusa uzimale su se kao

praznici, a radnici su često imali 5 ili 6 dana mjesečno slobodno.

Početak prave godine

Egipćani su, pak, napravili daljnji korak u inovacijama kalendara. Naime, tijekom Drevnog kraljevstva Egipćani su još uvijek bazirali svoj kalendar na lunarnim ciklusima, a kako bi korigirali lunarnu godinu koristili su i kalendar baziran na poplavama Nila koji se sastojao od 3 sezone od po 4 mjeseca. No, s vremenom su uveli kapitalnu inovaciju, odnosno uspostavili su kalendar baziran na solarnoj godini, koji se vjerojatno pojavio u kontekstu nekog velikog svetišta (egipatski svećenici bili su poznati po znanstvenom pristupu astronomiji). Nakon reforme Egipćanima je godina trajala 365 dana (nisu imali korekciju za onu 1/4 dana koja im je nedostajala), bila je podijeljena na 12 mjeseci, od kojih je svaki trajao 30 dana, i na to su imali dodatak od 5 dana velikih svetkovina koje su se odvijale za egipatsku Novu godinu (21.6.). Osim toga, Egipćani su vjerovali da je nebo podijeljeno u 36 sektora, od kojih je svaki sektor imao svoje božanstvo zaštitnika koje je također vladalo nad 10 dana u godini (svojevrsni egipatski tjedan), a dva dana od te „dekade“ bilo je neradno.

No, kalendar je kod Egipćana imao još jedan dodatni element, odnosno ciklus Sothis/Sirius zvijezde. Naime, ta sjajna zvijezda Egipćanima se činila kao da se pojavljuje na istoku, a zalazi na zapadu, dok je tijekom godine 70 dana bila nevidljiva, da bi se nakon tog razdoblja prvi put pojavila na istočnom obzoru. Ta pojava zvijezde, nakon što je nije

bilo 70 dana, događala se neposredno prije početka poplava, a njezina pojava bila je iznimno kratkotrajna na istočnom obzoru jer ju je onda zagušilo izlazeće sunce. Ta pojava zove se helijakalni izlazak zvijezde Sirius te je označavala početak prave godine (ne one kalendarske koja je bila fiksirana u 6. mjesec). Ponekad bi se pojava Sothis zvijezde i poklapala s doista fiksnim početkom kalendarske godine i takva je pojava bila bilježena u egipatskim spisima, što je omogućilo relativno sigurnije datiranje samih dinastija.

Egipćani su imali i sate u danu. Dakako, nisu imali koncept 24-satnog vremena s fiksnim trajanjem jednoga sata kakav mi imamo, nego im je mjerenje vremena bilo temeljeno na 12 jedinica dana i 12 jedinica noći, što znači da je, ovisno o razdoblju godine, sat trajao kraće ili duže. Kako bi to adekvatnije mjerili, Egipćani su već imali sunčane sate i vođene satove ili klepsidre koji su također uključivali različite postavke za različita godišnja doba, a izrađivali su i popise duljina dana i noći u određenim razdobljima godine.

Svaki mjesec na tri dekade

Sustav računanja vremena kod Grka, a jednako tako i kod starih Rimljana, uvelike se nastavljao na dostignuća sumerske i egipatske civilizacije pa se ovdje nećemo posebno zadržavati na već iznesenome, već ćemo se radije usredotočiti na neke njihove posebnosti.

Pojedini grčki gradovi-države imali su vlastite, zasebne sustave pa se stoga ne može govoriti o nekakvom jedinstvenom grčkom kalendaru. Ipak, mnoge su im stvari bile zajedničke ili vrlo bliske, kao npr. način označavanja dana u mjesecu koji je, pak, nama vrlo stran i neobičan. Name, nisu poznavali tjedan, već su svaki mjesec - koji je imao 29 ili 30 dana - dijelili na tri dekade (skupine od po deset dana) i dani u njima nazivali su se u odnosu na mjesečeve faze, npr.: "prvi dan" ili "noumenia" (tj. mlađak), "drugi dan uzlaznoga mjeseca", "treći dan uzlaznoga mjeseca", ..., i tako do dana (točnije, noći) punog mjeseca kad je počinjala nova dekada. U njoj su se dani označavali samo numerički: "11. dan", "12. dan", itd., sve do dana (noći) opadajućeg mjeseca, kad su se dani počeli brojati, odnosno označavati, unatrag - prema

mlađaku sljedećeg mjeseca. Stoga su se ti dani zvali: "opadajući mjesec", "kasniji 10. dan", "9. dan uzlaznog mjeseca", "8. dan uzlaznog mjeseca", itd., dok se zadnji dan u toj dekadi (a time i u cijelome mjesecu) zvao "stari i mlađi (mjesec)". Čak su tri dana bila imenovana kao "10. dan": zadnji dan prve dekade ("10. dan uzlaznog mjeseca"), zadnji dan druge dekade ("raniji 10. dan") i prvi dan treće dekade ("kasniji 10. dan").

Osim klepsidre i drugih otprije poznatih mehanizama za mjerenje vremena, u doba helenizma stvorena je jedinstvena naprava

sljedeća dva tisućljeća, sofisticirana i precizna do te mjere da su je prvi pronalazači uspoređivali s modernim računalima. To je tzv. mehanizam iz Antikitere, pronađen još 1901. godine u olupini antičkoga broda na 45 metara dubine kod grčkog otoka Antikitere. U drvenom kućištu smješteni su brojčanici, poluge i drugi elementi precizne mehanike koji su omogućavali istodobno prikazivanje astronomskih pojava kao što je, primjerice, kretanje mjeseca i sunca kroz zodijak, no, mehanizam je služio za mjerenje vremena, predviđanje pomrčine i slično. S obzirom na ingenioznost mehanizma, pomišljalo se na to da je njezin izumitelj, ako ne čak i stvaratelj, bio nitko drugi do genijalni helenistički znanstvenik iz Sirakuze - Arhimed (3. st. pr. Kr.), iako stručne analize upućuju na druga područja i razdoblja u kojima je on mogao nastati (osobito se u obzir uzimaju Rodos, odakle potječe još jedan briljantni helenistički znanstvenik - astronom Hiparh s Roda - i Pergamon, dok se vrijeme nastanka još uvijek vrlo široko datira kroz 2. i 1. st. pr. Kr.).

Tri fiksna dana

Rimski doprinos računanju vremena približava nas našim

vlastitim načinima. Za brigu o kalendarima kod Rimljana su bili zaduženi svećenici (pontifici) i oni su vodili brigu o usklađivanju lunarnog i solarnog kalendara. Julijanska reforma kalendara, napravljena dok je G. Julije Cezar bio vrhovni svećenik (pontifex maximus), približila je antički kalendar, no, tek će gregorijanska reforma iz 1582. dovesti do potpunog izjednačavanja. S obzirom na velike fluktuacije duljine mjeseci i cijele godine u predjulijanskom rimskom računanju vremena, nije primjereno rimska imena mjeseci (koja su naslijedili mnogi moderni jezici) prevoditi na hrvatski, s obzirom na to da bi se ponekad, npr. mjesec januar ustvari našao usred proljeća ili jeseni, a ne u siječnju.

Kod Rimljana su samo tri dana u mjesecu bila fiksna: Kalendae - 1. dan u mjesecu, Nonae - 9. dan prije ida u martu, maju, julu i oktobru, a 5. dana drugih mjeseci i Idae - pun mjesec (idus) - 15. dan u mjesecu (mart, maj, jul i oktobru), odnosno 13. dan (ostali mjeseci). Ostali su se dani računali oduzimanjem od njih: npr. 3. dan prije martovskih ida bio bi 13. mart.

Rimljani su svoj "tjedan" nazivali internundinum (trajao je osam dana, odnosno, devet dana po rimskom računanju koje je obuhvaćalo i prvi dan tekućeg tjedna te posljednji dan pret hodnog), a dani u njemu bili su označavani početnim slovima abecede (A-H). Sedmodnevni kalendar u kojem će dani biti imenovani po najvažnijim rimskim bogovima ušao je u upotrebu već u carskom periodu, a dani će se zvati: Solis dies - dan Sunca (nedjelja), Lunae dies - dan Mjeseca (ponedjeljak), Martis dies - Marsov dan (utorak), Mercuri dies - Merkurov dan (srijeda), Iovis dies - Jupiterov dan (četvrtak), Veneris dies - Venerin dan (petak) i Saturni dies - Saturnov dan (subota). Širenje judaizma i kršćanstva promijenili su Dan Sunca u Gospodnji dan (dominica dies; nedjelja), a Saturnov u "sa(m) (b)ati dies" (šabat; subota). Mnoga od tih imena koriste se i dan-danas (npr. tal.: domenica, lunedì, martedì, mercoledì, giovedì, venerdì, sabato; engl.: Sunday, Monday te Saturday), pa se i time veliki dio modernoga svijeta nadovezuje na znanja, vještine i običaje antičkih civilizacija.

doc. dr. sc. Zrinka Serventi,
prof. dr. sc. Anamarija Kurilić

Organizatorica predavanja 'Vrijeme kroz povijest i povijest vremena'

Zrinka Serventi rođena je u Rijeci gdje stječe osnovnoškolsko i gimnazijsko obrazovanje. Na Sveučilištu u Zadru diplomirala je arheologiju i engleski jezik. Doktorirala je 2015. na Sveučilištu u Zadru obranivši rad Nekropole rimske Liburnije: aspekti društvene i religijske povijesti pod mentorstvom prof. dr. sc. Anamarije Kurilić.

Sudjelovala je u mnogim arheološkim istraživanjima, a bavila se i prevođenjem za više znanstvenih časopisa i institucija. Tijekom 2011. radi u Muzeju antičkoga stakla kao kustosica pripravnica. Iste godine počinje raditi na Odjelu za povijest Sveučilišta u Zadru. Održava predavanja i/ili seminare iz predmeta koji se bave protopoviješću, starom poviješću i drevnim civilizacijama.

Nastavak sa str. 35

ja zadarskim slastičarima.

Na otvorenju gastro-sajma govorili su prorektorica izv. prof. dr. sc. Nedjeljka Balić-Nižić u ime Sveučilišta u Zadru, Krešimir Laštro ispred Zadarske županije, Neven Birkić, pomoćnik za kontrolu kvalitete u Općoj bolnici Zadar, i tajnik Lige protiv raka Zadar Vladislav Tomčuk, koji su redom pozdravili inicijativu studenata te posebice humanitarnu notu projekta Ritam kulturizma.

Solarno stablo

Otvaranje Ritma kulturizma, uz humanitarni gastro-sajam, obilježilo je i predstavljanje solarnoga stabla ispred zgrade Sveučilišta u Zadru. Solarno stablo koje je postavljeno prvo je takvo stablo u Zadarskoj županiji. Cilj je bio, kao i svake godine, ostaviti nešto trajno lokalnoj zajednici, a u ovom slučaju nešto inovativno i ekološki održivo. Solarno stablo omogućuje punjenje mobilnih uređaja i prijenosnih računala, a uskoro će biti osiguran i Wi-Fi pristup. Mogu ga koristiti studenti, učenici obližnjih srednjih škola, ali i svi građani Zadra. „Izraslo“ upravo na Novom kampusu, tako simbolično najavljuje početak njegove granje, središta studentskoga života u Zadru. Uređenje, pripremu i postavljanje solarnoga stabla omogućili su Sveučilište u Zadru, Zadarska županija, Grad Zadar te građevinske i druge tvrtke: Maraš d.o.o., Locum d.o.o., Hvalen budi d.o.o., Semmerlock Stein - Design d.o.o., Ibis 92 d.o.o., Tegula centar d.o.o. te Grbić graditeljstvo d.o.o. Kod postavljanja solarnog stabla također se pokazala volja lokalne zajednice da podrže studentske inicijative.

Studenti su ove godine posvetili

pozornost i filmskoj umjetnosti te su svojim kolegama i sugrađanima ponudili nešto što dosad nije organizirano na parkiralištu Novog kampusa - „Kino pod zvijezdama“. S obzirom na tematiku ovogodišnjeg Ritma kulturizma, „Inovacije i održivost“, studenti su se odlučili za filmove s tematikom očuvanja okoliša i one koji se bave novim pogledima na život. Prikazani su filmovi „Energized“ (Pod naponom) i „Captain Fantastic“ (Kapetan Fantastični). Posjetitelji su mogli na velikom platnu gledati filmove kao da su na profesionalnom filmskom festivalu. Sve postavljene stolice, a bilo ih je ukupno 250, bile su popunjene, a mnogi su sjedili i na svojim dekicama i uživali u Kinu pod zvijezdama.

U četvrtak i petak, 11. i 12. svibnja, odvijao se edukativni dio programa Ritma kulturizma, a pod temom „Inovacije i održivost“ u Multimedijalnoj dvorani (117) Sveučilišta u Zadru gostovali su brojni predavači koji su predstavljali inovativne koncepte poslovanja. Predavanja su održali predstavnici Grada Zadar i Zadarske županije Ana Odvitović, voditeljica sektora za razvoj poduzetničke infrastrukture u tvrtki Inovativni Zadar, i Renata Marušić, voditeljica Odjela za provedbu projekata EU Agencije za razvoj Zadarske županije ZADRA.

Inovativni proizvodi

Na projektu su također predstavljeni inovativni proizvodi u obliku inovativnog kampa, održivog resorta, aplikacije, prirodne kozmetike i električnih automobila. Zoran Ateljević, vlasnik pustolovnog parka Cadmos Village u Konavlima, predstavio je prvu kućicu na stablu u Hrvatskoj, Ana First, direktorica prodaje Falkensteiner Hotel&Spa, govorila je o

prvom održivom resortu u Hrvatskoj koji se nalazi u Petrčanima, dok je Mislav Magerl, izumitelj, predstavio mobilne aplikacije ZetApp i Izostanci. Maja Šiprak, vlasnica marke prirodne i ekskluzivne kozmetike Bouvier predstavila je svoje proizvode, a Vjekoslav Majetić, vlasnik Dok-Inga, hrvatske tvrtke za proizvodnju električnih vozila i posebnih vozila za razminiranje, istoga dana ispred zgrade Novog kampusa na Sveučilištu u Zadru izložio električno dostavno vozilo i električni scooter, koje su studenti mogli i voziti. Predavanje je održala je i Martina Bračić, vlasnica slastičarnice Torte i to, koja je studente zasladiła keksima i čokoladnim kolačima iz vlastite proizvodnje.

Tijekom edukativnog dijela u četvrtak, 11. svibnja, održan je i Case Study Competition u sklopu kojeg su mladi mogli izraziti inovativnost i stečena znanja te su svojim kreativnim rješenjima imali priliku osvojiti vrijedne nagrade. Case study održan je pod pokroviteljstvom S-eventa, Boutique Hostela Forum i Dentex-a, u sklopu kojega su studenti imali razne zadatke vezane za vikend-turizam, sportsko-rekreacijski turizam te zdravstveni turizam. Takav način rada uspješna je spona između akademske zajednice i gospodarstva, a studenti dobivaju priliku implementirati svoja znanja i vještine na stvarnim slučajevima.

Sastavni dio edukativnog dijela bila je i filmska radionica s poznatom američkom novinarkom i dobitnicom dvije nagrade Emmy za dokumentarac „Wow Croatia“, Ashley Colburn. Ona je sa studentima Sveučilišta u Zadru i učenicima Prirodoslovne-grafičke škole u Zadru tijekom nekoliko dana snimala kratke videodokumentarce, koji su i prikazani u petak, 12. svibnja. Isti dan održala je predava-

vanja „How to create an award-winning documentary“ na kojem je pojasnila kako izgleda život svjetske putnice i producentice turističkih emisija.

U sklopu projekta održana je i tradicionalna večer klapa u Sv. Donatu, a nastupilo je deset klapa koje su otpjevale najljepše pjesme Dalmacije kako bi pridonijele ovom studentskom i humanitarnom projektu te uljepšale večer u srcu Zadra. Zapjevale su klape Libar, Bersice, Idro, Kalelarga, Kandelora, ženska klapa Karmel, Kolažna, Podvorje, Škuribanda te Zikva.

Zanimljiv dio projekta bila je i Sveučilišna olimpijada, koja je održana prvi put, a u sklopu koje su studenti mogli odmjeriti snage u 7 sportova kao što su odbojka, košarka, graničari, povlačenje užeta, stolni tenis, briškula i trešet te 3 point contest. Na kraju sveučilišne olimpijade održan je muški košarkaški derbi profesora Starog i Novog kampusa.

U teškoj borbi između Starog i Novog kampusa pobjedu je odnio Novi kampus, no i ekipa Starog kampusa zasigurno je, sportskim žargonom rečeno, ostavila srce na terenu. Nakon sportskog dijela Ritma kulturizma, u večernjim satima održan je Pub kviz u kojemu su sudjelovali studenti i profesori. Studenti su odnijeli pobjedu, a profesori su se izvukli kao časni viceprvaci.

Životne lekcije

Ritam kulturizma nije samo niz zabavnih, kulturnih, edukativnih, sportskih i drugih događanja, to je projekt koji studente uključene u njegovu organizaciju uči životne lekcije. Namjera nastavnika/voditelja projekta doc. dr. sc. Božene Krce Miočić te asistenata Gabrijele Vidić i Tomislava Klarina je da studenti kroz praktično iskustvo organizacije projekta, koje počinje 6 mjeseci prije, te njegove provedbe, nauče različite poslovne vještine kao što su pregovaranje, traženje sponzorstava, donacija, organizacije vremena i sl., ali i da se nauče komunikaciji, timskom radu, fleksibilnosti, iznošenju vlastitih stavova, rješavanju sukoba i sl. Upravo taj drugi dio znanja koji stječu na kraju samog projekta smatraju najvrjednijim i na tome temelje vrijednost ovog studentskog projekta. Naposljetku, vrijednost ovog projekta proizlazi iz činjenice da studenti rade nešto vrijedno i važno za sebe i svoje kolege, Sveučilište u Zadru i lokalnu zajednicu.

Gabrijele Vidić, mag.oec.

TRAGOM UMJETNIČKIH DJELA

POVIJESNI PREGLED RAZVOJA I DJELOVANJA ODJELA ZA POVIJEST UMJETNOSTI (2. DIO)

(...) Iako se tada činilo da će Odsjek zahvaljujući novim djelatnicima i suradnicima nezastavljivo krenuti prema svom daljnjem profesionalnom razvitku, razdoblje koje je dolazilo bilo je sve samo ne sretno i plodonosno. Već u drugoj polovini 1991. godine u Republici Hrvatskoj razbuktao se Domovinski rat, a neprijateljska agresija svom se svojom silinom sručila i na Zadar, ne štedeći njegovo stanovništvo, ne poštujući njegovu spomeničku baštinu. Nije potrebno naglašavati da u tom razdoblju ni Filozofski fakultet u Zadru, ni Odsjek za povijest umjetnosti kao njegov sastavni dio, nisu mogli normalno funkcionirati. Pored toga, krajem te ratne 1991. godine zadarski je Filozofski fakultet, a time i Odsjek za povijest umjetnosti, napustila doc. dr. sc. Marija Stagličić, koja se zaposlila na Institutu za povijest umjetnosti u Zagrebu, a već iduće godine, privremeno, i doc. dr. sc. Nikola Jakšić, koji je od 1990. do 1992. godine najprije bio zastupnik u prvom višestranačkom Saboru Republike Hrvatske, a ujedno i potpredsjednik njegova Društveno-političkog vijeća, da bi u razdoblju od 1992. do 1994. obnašao dužnost ministra za kulturu u tadašnjem Ministarstvu prosvjete, kulture i športa RH. Ipak, 1992. godine Odsjek je doživio i veliko priznanje jer je njegov osnivač i dugogodišnji djelatnik, prof. dr. sc. Ivo Petricioli, izabran za redovitog člana Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Međutim, kada je 1993. u mirovinu otišao prof. dr. sc. Josip Vrančić, a već iduće godine i akademik Petricioli, oba u zvanju redovitih profesora, činilo se da je osipanje nastavničkog kadra na Odsjeku ozbiljno zaprijetilo njegovu daljnjem opstanku.

Ipak, Odsjek za povijest umjetnosti uspio je preživjeti i to, zasigurno najteže razdoblje od svoga osnutka. Usred ratnih zbivanja, u jesen 1993. godine, doktorirao je mr. sc. Emil Hilje, a iduće se godine na Fakultet vratio doc. dr. sc. Nikola Jakšić. Godine 1995. kao stalni zaposlenik Odsjeka u zvanju višeg predavača počeo je raditi Antun Travirka, dok je dr. sc. Pavao Pavuša Vežić postao nje-

govim vanjskim suradnikom. U nastojanjima da se teška vremena što lakše prebrode pomogli su i profesori Petricioli i Vrančić jer su, unatoč mirovljenju, kao vanjski suradnici i dalje nastavili držati nastavu. Tako je, završetkom Domovinskog rata 1995. godine, Odsjek za povijest umjetnosti odlučno krenuo naprijed. Upravo u akademskoj godini 1995./1996. počeo se primjenjivati novi nastavni plan i program po kojem se studiralo sve do akademske godine 2005./2006. kada je uveden bolonjski sustav nastave.

Nastava na studiju povijesti umjetnosti tada je (1995.) ustrojena na osnovu kolegija koji su se predavali tijekom dvaju semestara, što znači u trajanju od jedne akademske godine. Tako su studenti na prvoj godini kao obvezne (temeljne) predmete slušali Osnove arhitekture, Osnove likovne umjetnosti, Ikonografiju i Umjetnost starog vijeka, na drugoj Umjetnost ranoga srednjeg vijeka i Bizanta, Umjetnost romanike i gotike i Muzeologiju, na trećoj Umjetnost renesanse, Umjetnost baroka i Zaštitu spomenika kulture te na četvrtoj godini Umjetnost 19. stoljeća, Umjetnost 20. stoljeća i Teoriju umjetnosti. Pored toga, studenti su bili dužni upisati i predmete usmjerenja, ali i po jedan izborni kolegij na prvoj i drugoj te po dva izborna kolegija na trećoj i četvrtoj godini studija.

Novi nastavni program s većim brojem obveznih, ali i izbornih predmeta nametao je potrebu

daljnijeg angažiranja novih stalnih zaposlenika na Odsjeku, ali i vanjskih suradnika koji su trebali pokriti manjak stručnog osoblja za održavanje nastave iz pojedinih kolegija, tim više što je 1996. godine kao vanjski suradnik prestao predavati profesor Petricioli, a iduće godine i profesor Vrančić. Od akademske godine 1996./1997. predavanja iz Umjetnosti staroga vijeka od profesora Cambija preuzeo je mr. sc. Dražen Maršić, tadašnji asistent zadarskog Odsjeka za arheologiju. Godine 1997. kao asistentica je zaposlena Nataša Mučalo (dj. Novak), a kao znanstveni novak Laris Borić. Prva je preuzela predavanja iz kolegija Ikonografija te seminare iz Umjetnosti ranog srednjeg vijeka i Bizanta, dok je drugi počeo držati seminare iz Umjetnosti renesanse koju je, kao vanjska suradnica, tada u zvanju izvanredne profesorice, i dalje predavala prof. dr. sc. Marija Stagličić. Nedostatak nastavnoga kadra koji bi pokrivaio predavanja na trećoj godini studija u potpunosti je eliminiran kada je te, 1997. godine kao vanjski suradnik angažiran dr. sc. Radoslav Tomić. On je, naime, u zvanju docenta počeo predavati kolegij Umjetnost baroka. Godine 1999. Odsjek je kadrovski dodatno ojačao stalnim zaposlenjem dotadašnjeg djelatnika Zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zadru i vanjskog suradnika doc. dr. sc. Pavla Pavuše Vežića, koji je pored kolegija Osnove arhitekture, koji je i do tada predavao, od Miljenka Domijana preuzeo i predmet Zaštita spomenika kulture. Godine 2000. bivši djelatnik Odsjeka, akademik Ivo Petricioli, postao je profesor emeritus Sveučilišta u Splitu, a isto mu je znanstveno-nastavno zvanje dodijeljeno i 2007. godine odlukom Senata Sveučilišta u Zadru.

Nakon 2000. godine na Odsjeku za povijest umjetnosti počelo se češće primati znanstvene novake-asistente, pa je tako 2001. zaposlena Magdalena Skoblar, 2002. Marijana Kovačević, 2003. Ana Mišković (dj. Pikunić), 2004. Sofija Sorić i 2005. Antonija Mlička. Od 2002. godine, prestankom postojanja zadarskoga Filozofskog fakulteta kao sastavnog dijela Sveučilišta u Splitu, došlo

je do njegova preustroja i preraštaja u novoutemeljeno Sveučilište u Zadru pa je nekadašnji Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zadru postao Odjel za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru. Godine 2003. na Odjelu je kao vanjska suradnica prestala predavati prof. dr. sc. Marija Stagličić pa je kompletnu nastavu iz kolegija Umjetnost renesanse preuzeo mr. sc. Laris Borić.

Od akademske godine 2005./2006., u skladu s tzv. Bolonjskom deklaracijom, počeo se primjenjivati novi sustav visokog obrazovanja, čime su dotadašnji kolegiji podijeljeni na dva ili tri manja te prilagođeni za predavanja u trajanju od jednog semestra. Godine 2006. Odjel je napustila Magdalena Skoblar, ali je na njega u zvanju docentice zaposlena dr. sc. Marija Kolega, dotadašnja voditeljica Muzeja ninskih starina Arheološkog muzeja u Zadru. Njezinim angažiranjem Odjel za povijest umjetnosti, nakon gotovo pedeset godina postojanja, konačno je dobio vlastitu djelatnicu kojoj je umjetnost staroga vijeka uže područje znanstvenog interesa. Nakon toga, na Odjelu su kao znanstveni novaci ili asistenti zaposleni Meri Zornija (dj. Opačić; 2007.) i Ivan Josipović (2008.), zatim Karla Lehaft i Suzana Valenta (2010.) te Marin Bagić (2012.), Ana Šitina (2014.) i Đurđina Lakošeljac (2016.; zamjena za djelatnicu koja je na porodiljnom dopustu). U međuvremenu angažiran je još jedan vanjski suradnik, a dva stalna djelatnika otišla su u mirovinu. Tako je od akademske godine 2008./2009. kao vanjski suradnik u zvanju docenta na Odjelu počeo predavati dr. sc. Danko Želić, znanstveni savjetnik na Institutu za povijest umjetnosti u Zagrebu. Od 1. listopada 2009. u mirovinu je, u zvanju redovitog profesora u trajnom zvanju, otišao prof. dr. sc. Nikola Jakšić, koji je i dalje, kao vanjski suradnik, nastavio sudjelovati u izvođenju nastave na Odjelu. Pored toga, početkom 2010. Senat Sveučilišta u Zadru dodijelio je Nikoli Jakšiću počasnno znanstveno-nastavno zvanje profesora emeritusa, a 20. svibnja iste godine vanjski suradnik

Odjela, prof. dr. sc. Radoslav Tomić, izabran je za redovitog člana Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Dana 1. listopada 2010. godine u zvanju višeg predavača umirovljen je i dr. sc. Antun Travirka, još jedan dugogodišnji djelatnik Odjela za povijest umjetnosti. Nenadoknadiv gubitak Odjel je pretrpio 2015. godine preranom smrću mlade docentice Marijane Kovačević koja je najveći dio svoga znanstvenog rada posvetila umjetničkoj obradi plemenitih metala u Zadru. Također, godine 2013. akademik Radoslav Tomić prestao je biti vanjski suradnik Odjela, a predavanja iz kolegija vezanih za baroknu umjetnost počeli su držati njegovi stalni zaposlenici.

Odjel za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru danas organizira nastavu iz preddiplomskog (6 semestara) i diplomskog (4 semestra) studija, a povijest umjetnosti može se studirati kao jednopredmetni i dvopredmetni studij. Diplomski studij ima dva smjera: konzervatorski i muzejsko-galerijski (jednopredmetni) te nastavnički (dvopredmetni). Stariji zaposlenici Odjela u znanstveno-nastavnim zvanjima bili su ili trenutačno jesu mentori svojih asistenata. Uključeni su u rad Poslijediplomskog studija povijesti umjetnosti Filozof-

skog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a odlučnu su ulogu imali i u utemeljenju i organizaciji Poslijediplomskog doktorskog studija Humanističke znanosti na Sveučilištu u Zadru. Danas na Odjelu radi četrnaest stalno zaposlenih nastavnika, od čega je jedanaest doktora znanosti (od toga dva redovita i jedan izvanredni profesor te šest docenata/ica). Osim nastavnika, na Odjelu je stalno zaposlena i tajnica, a angažirana su i tri vanjska suradnika (Nikola Jakšić, Danko Zelić i Karmen Travirka Marčina).

Odjel od 1998. do danas redovito održava terensku nastavu koja se svake godine organizira putovanjem u inozemstvo. Studenti sa svojim profesorima redovito obilaze i domaće gradove i krajeve sa značajnim kulturno-umjetničkim spomenicima, poput Raba, Paga, Šibenika, Trogira, Splita i Dubrovnika, a svake se godine posjećuju aktualne izložbe i ostali likovni događaji, ponajviše organizirani u zagrebačkim muzejima i galerijama. Djelatnici i vanjski suradnici angažirani su i u znanstvenoistraživačkom radu. Oni su autori brojnih znanstvenih i stručnih knjiga, od kojih su one važnije obvezna literatura na više studija povijesti umjetnosti u Hrvatskoj. Pored toga,

nastavnici Odjela već su godinama uključeni u organizaciju velikog broja izložbi u Hrvatskoj i inozemstvu. Nazočili su brojnim znanstvenim skupovima, a redovito su objavljivali znanstvene i stručne priloge u najeminentnijim domaćim i stranim periodičkim publikacijama s područja povijesnih znanosti. Prerastanjem Odsjeka za povijest umjetnosti u Odjel, nametnula se potreba pokretanja vlastitog znanstvenog časopisa koji bi se ponajprije bavio problematikom vezanom za umjetničku baštinu istočnojadranskog priobalja i njegova šireg zaleđa. Ta je ideja konačno zaživjela 2011. godine izlaskom prvoga broja časopisa *Ars Adriatica*, a do danas je publicirano pet brojeva, dok se izlazak šestog očekuje do kraja 2016. godine. Tijekom iste godine Odjel je pokrenuo i publiciranje vlastitih monografskih izdanja unutar serije koja je nazvana Biblioteka *Zephyrus*: monografije Odjela za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru pa su tako do sada objavljene i dvije knjige odjelnih nastavnika: prva Vinka Srhoja, pod naslovom *Moderno kiparstvo otoka Hvara* (suizdavač: Muzej Staroga grada), te druga Emila Hilje, koja nosi naslov *Zadarski kipar i graditelj Pavao Vanucijev iz Sulmone*. Tako-

đer, 2010. godine studenti Odjela za povijest umjetnosti pokrenuli su izdavanje studentskog časopisa *Kontrast* te su do sada objavili pet brojeva.

Na kraju, prigodno treba istaknuti da je Odjel za povijest umjetnosti, u čast svoga osnivača i dugogodišnjeg djelatnika te jednoga od najznačajnijih hrvatskih povjesničara umjetnosti, akademika Ive Petriciolija, utemeljio nagradu koja nosi njegovo ime, a koja je namijenjena najuspješnijem studentu/studentici na diplomskom studiju Odjela u tekućoj akademskoj godini. Upravo se čini prigodnim ovo predstavljanje Odjela za povijest umjetnosti završiti spominjanjem nagrade „Ivo Petricioli“ jer se time zatvara svojevrsan krug njegova dosadašnjeg razvitka i djelovanja.

Naime, ovu je priču počeo upravo akademik Ivo Petricioli u kasnim pedesetim godinama 20. stoljeća utemeljenjem Odjela za povijest umjetnosti, a danas taj Odjel, njemu u čast imenovanom nagradom, odaje priznanje svojim ponajboljim studentima kao jancima budućega napretka, ne samo Odjela, nego i cijele povijesnoumjetničke struke.

doc. dr. sc. Ivan Josipović,
član Povjerenstva za obilježavanje 60. obljetnice Odjela

HODOČAŠĆE ZADARSKOGA SVEUČILIŠTA U RIM OD 27. DO 1. SVIBNJA 2017.

Nadamo se da će postati tradicionalno

Zadarsko sveučilište organiziralo je hodočašće u Rim i Vatikan od 27. travnja do 1. svibnja 2017. Na hodočašću su sudjelovali sveučilišni profesori, studenti, njihove obitelji i prijatelji iz Zadra. Hodočasnici su bili smješteni u Hrvatskom hodočasničkom domu „Bl. Ivan Merz“, a tijekom svoga boravka u Rimu posjetili su sva najvažnija sveta mjesta Vječnoga grada. Vrhunac hodočašća bio je u nedjelju, 30. travnja, kad su zadarski hodočasnici s požeškim hodočasnicima sudjelovali su na svečanosti sv. misi u Bazilici sv. Petra koju je predvodio požeški biskup Antun Škovičević. Tijekom slavlja požeški biskup podsjetio je kako je na taj dan, 30. travnja 1979. godine, papa Ivan Pavao II. s deset tisuća hrvatskih hodočasnika proslavio Branimirov jubilej u Bazilici sv. Petra. To je bilo prvi put u povijesti da je jedan papa služio sv. misu na hrvatskome jeziku i izrekao propovijed na hrvatskom. Branimirov jubilej slavio se u povodu 1100. obljetnice iskazivanja vjernosti Hrvata Svetoj Stolici i Papi, što je u ime cijeloga hrvatskoga naroda 879. godine učinio knez Branimir. Želja je organizatora da ovo prvo hodočašće postane tradicionalno godišnje hodočašće Zadranima i zadarskoga sveučilišta u Rim na spomen kneza Branimira i na trajnu vjernost Hrvata Svetoj Stolici.

Pater prof. dr. sc. Božidar Nagy, profesori i studenti Odjela za ekonomiju, Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja, Odjela za kroatistiku i slavistiku, Odjela za filozofiju te knjižničari Sveučilišta u Zadru

KOŠARKA MUŠKI: Gornji red: Tonči Jerak, Tomislav Bilić, Stipe Atelj, Ante Negro, Branko Turopoljac Donji red: Kristijan Validžić, Nikola Jadrijević, Lovre Bubalo, Toni Barić, Mateo Bobaček

KOŠARKA ŽENE: Gornji red: Tonči Jerak, Glorija Sikirić, Katarina Barna, Ivana Dujić, Ina Marin, Maja Kolega, Gordana Ivković Donji red: Nina Dedić, Maja Marošević, Patricija Baždarić, Nicol Dražević, Marta Erslan, Marija Šimatović, Marija Šolić

EUROMILANO 2017. 32 SVEUČILIŠTA, VIŠE OD TISUĆU STUDENATA S ČETIRI KONTINENTA I 17 DRŽAVA

Zlato i srebro osvojeni u Milanu

Studenti Sveučilišta u Zadru nastupili su s četiri sportske ekipe: ženske ekipe u košarci i odbojci te muške ekipe u košarci i futsalu

Od 28. travnja do 1. svibnja u Milanu u Italiji održano je međunarodno studentsko sportsko natjecanje pod nazivom EuroMilano 2017. na kojemu su nastupila 32 sveučilišta s više od tisuću studenata s četiri kontinenta i 17 država (Alžir, Australija, Belgija, Bugarska, Češka, Engleska, Francuska, Grčka, Hrvatska, Italija, Kuvajt, Libanon, Libija, Rusija, Srbija, Slovačka i Turska).

Na natjecanju u Milanu nastupili su i studenti Sveučilišta u Za-

dru s četiri sportske ekipe: ženske ekipe u košarci i odbojci te muške ekipe u košarci i futsalu.

U velikoj konkurenciji u svim sportovima naši studenti ostvarili su velike uspjehe, pri čemu je futsal ekipa osvojila prvo mjesto, košarkašice drugo, a odbojkašice i košarkaši peto mjesto.

Futsal ekipa do zlata je došla brзом i atraktivnom igrom, ostvarili su svih sedam pobjeda. U grupi su pobijedili ekipe sveučilišta iz Alžira, Francuske i Bugarske pa u daljnjem tijeku natjecanja ekipe iz Zagreba, Srbije i

Bugarske te u finalu ekipu iz Španjolske rezultatom 2:1.

Ženska košarkaška ekipa u grupi je ostvarila pobjede protiv ekipe sveučilišta iz Belgije, Italije, Kuvajta i Španjolske te su kao pobjednice u grupi u polufinalu pobijedile ekipu iz Španjolske i plasirale se u finale. U finalu ih je čekala ekipa iz Belgije koju su već pobijedili u grupi, međutim, ovaj put ekipa iz Belgije bila je bolja i pobijedila rezultatom 46:42.

Od ukupno 32 svjetska sveučilišta koja su nastupila u Milanu, Sveučilište u Zadru u uku-

pnom je poretku gdje se boduju svi sportovi, zauzelo izvrsno treće mjesto iza sveučilišta iz Rusije i Belgije.

Zadarski studenti u Milanu su ostavili odličan dojam svojim ponašanjem, pristupom i rezultatima te su na pravi način predstavili kako Sveučilište u Zadru, tako i grad Zadar i Hrvatsku.

Voditeljica putovanja u Milanu bila je prof. Maja Kolega, a voditelji ekipa bili su doc. dr. sc. Gordana Ivković i dr. sc. Tonči Jerak iz Centra za tjelovježbu i studentski sport.

ODBOJKA ŽENE: Gornji red: Tonči Jerak, Andrea Andrić, Nina Relja, Lucia Meštrović, Ivona Jeličić, Nikolina Vodopić, Matea Trifunović Donji red: Martina Juričević, Mia Ninčević

FUTSAL EKIPA SVEUČILIŠTA U ZADRU

Gornji red: Tonči Jerak, Mislav Šolić, Ivan Veršić, Josip Baždarić, Marko Ivančić

Donji red: Kristijan Kokić, Lovre Kresović, Zvonimir Novaković, Filip Lukačević

CARLA I SILVIA COSTA U SKLOPU ERASMUS+ PROVELE 6 MJESECI NA ODJELU ZA TALIJANISTIKU

Osjećale smo se kao u obitelji, ovo je naša 'mala Italija'

Sestre Costa, Carla (23) i Silvia (25), iz Agrigenta na Siciliji, prije nepunu godinu dana završile su preddiplomski trogodišnji studij prevođenja na Visokoj školi za prevoditelje i tumače "Gregorio VII." u Rimu. Studirale su engleski, francuski i hrvatski jezik, a putem programa Erasmus+ provele su pola godine na Sveučilištu u Zadru.

"Izabrale smo Sveučilište u Zadru jer smo već poznavale ovaj lijepi grad. Naime, proteklih smo godina dva puta pohađale ljetnu školu hrvatskoga jezika koju je organizirala škola Lin-Cro, a i mnogi naši hrvatski prijatelji prenijeli su nam vrlo pohvalne dojmove o studijima stranih jezika na Sveučilištu u Zadru. I tako smo izabrale Zadar", pojasnila je Silvia zašto je sa sestrom odlučila doći upravo na Sveučilište u Zadru.

U sklopu stažiranja na Odjelu za talijanistiku Sveučilišta u Zadru sestre su sudjelovale u poučavanju talijanskoga jezika surađujući s lektoricama.

"Drago nam je da smo imale priliku šest mjeseci biti ispomoc u nastavi jezičnih vježbi studentima od prve do treće godine preddiplomskog te na prvoj godini diplomskog studija", istaknula je Silvia Costa.

Sestre su se tijekom studija doista zaljubile u Hrvatsku.

Očarane su, kažu, ljepotom naše zemlje i toplinom njezinih ljudi. Zadar je, bez sumnje, obje napominju uglavnom, grad u koji se žele vratiti. "Miran, čist i lijep, u svojoj izvanjskoj jednostavnosti obiluje turističkim atrakcijama. Očito da nam se svidjela i

činjenica što se nalazi na moru, što je za nas Sicilijanke bio osnovni uvjet kad smo odlučivale gdje ići. Pogled koji se pruža s prozora sveučilišne zgrade na rivi nešto je što se ne može ničim platiti: kristalno more kojim plove brodovi i barke, galebovi i ta čarobna sugestivnost kad je more uzburkano zbog jakoga vjetrova... I Sveučilište je na nas ostavilo jak dojam i ostatak će nam u najljepšem sjećanju. Moramo priznati da smo se osjećale kao u obitelji i izgledalo nam je kao da se nalazimo u 'maloj Italiji'. Okružene ljubaznošću i simpatijom profesora, mogle smo se s entuzijazmom posvetiti radu", govori Carla Costa te dodaje da je nju i sestru Silviju ugodno iznenadila ljubav hrvatskih studenata za talijanski jezik i kulturu.

"Nakon što su svladali početnu sramežljivost,

pokazali su živo zanimanje i vrlo aktivno sudjelovali u nastavi, što je za nas bio dodatni poticaj. Studenti su bili ti koji su od nas tražili produbljivanje znanja o temama koje su se obrađivale na nastavi te s radošću i znatiželjom čekali dodatne vježbe konverzacije", dodala je Carla koja se nada prilici za povratak u Hrvatsku jer su, kako kaže, već imale dva prekrasna iskustva u sklopu programa mobilnosti Erasmus+ - studijska mobilnost u Splitu i stažiranje u Zadru.

"Preporučile bismo svima koji studiraju jezike da iskoriste ovu dragocjenu mogućnost koju nudi program Erasmus+. I podsjećamo studente iz Zadra da ih naše Sveučilište 'Gregorio VII.' očekuje i da su dobrodošli!", poručuju sestre kolegama studentima u Hrvatskoj gdje su upoznale zanimljive i drage osobe.

"Istinski se nadamo da ta uspostavljena veza, bez obzira na udaljenost, neće oslabjeti", kažu.

Sestrama Costa tijekom boravka u Hrvatskoj sve je bilo gotovo idealno, osim jedne sitnice - bure.

"Na Siciliji smo naviknute na blagu klimu i ugodne temperature, kod nas nema bure, dakle sudar s hladnoćom u zimskim mjesecima za nas je bio veoma težak, u početku gotovo traumatičan. Bura, koja za vas Hrvate znači čist zrak i čini da se osjećate dobro, za nas dvije bila je gotovo pa neprijateljica od koje se trebalo zaštititi. Ali, tko zna... možda ćemo osjećati nostalgiju i za vašom burom", zaključile su, šaleći se, sestre Carla i Silvia Costa. (zgt)

